

TURİZM FAALİYETLERİNE KATILIMDA

REKREASYON

DENEYİM TERCİHLERİ,

YER BAĞLILIĞI,

ÇEVRESEL TUTUM VE

ÇEVRE DOSTU REKREASYON

DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dr. Veysel **TURKAK**

DUJAF

**TURİZM FAALİYETLERİNE KATILIMDA
REKREASYON DENEYİM TERCİHLERİ,
YER BAĞLILIĞI, ÇEVRESEL TUTUM VE
ÇEVRE DOSTU REKREASYON DAVRANIŞI
ARASINDAKİ İLİŞKİ***

Dr. Veysel TURKAK

Editör

Doç. Dr. Yusuf ER

*Bu kitap, Veysel TURKAK'a ait Doç. Dr. Yusuf ER danışmanlığında hazırlanan "Turizm Faaliyetlerine Katılımda Rekreasyon Deneyim Tercihleri, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı Arasındaki İlişki (Akdeniz Bölgesi Örneği)" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

*Turizm Faaliyetlerine Katılımda Rekreasyon Deneyim Tercihleri,
Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum Ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı
Arasındaki İlişki*

Dr. Veysel TURKAK

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek

Editör: Doç. Dr. Yusuf ER

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar DESIGN

Basım Tarihi: Haziran 2026

Yayıncı Sertifika No: 49837

E-ISBN: 978-625-8936-06-3

© Duvar Yayınları

853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir

Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com

duvarkitabevi@gmail.com

ÖN SÖZ

Doktora eğitim sürecimin başlangıcından itibaren akademik gelişimime kıymetli görüşleriyle yön veren, vizyoner bakış açısıyla ufkumu genişleten; çalışma süresince desteğini, motivasyonunu ve sabrını her daim hissettiren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Yusuf ER' e, kendisiyle çalışma ayrıcalığına erişmiş olmaktan duyduğum onuru belirterek en derin şükranlarımı sunarım.

Tez çalışmamın olgunlaşma aşamasında değerli önerileriyle yol gösteren gerek tez izleme komitesinde gerekse savunma jürisinde yer alarak çalışmamı bilimsel katkılarıyla zenginleştiren saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Faruk GÜVEN, Doç. Dr. Ali TÜRKER, Doç. Dr. Mustafa Can KOÇ ve Doç. Dr. Emre SERİN' e sundukları kıymetli perspektifler için teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca lisansüstü eğitimim süresince akademik ve manevi desteklerini benden esirgemeyen kıymetli hocalarım Öğr. Gör. Dr. Mustafa AKTURFAN, Öğr. Gör. Harun ÇÖPÜR, Arş. Gör. Dr. Abdullah ÇUHADAR ve Arş. Gör. Murat SAYDAM' a en içten teşekkürlerimi iletirim.

Bu araştırmanın kuramsal temelini inşa ederken eserlerinden ve bilimsel birikimlerinden istifade ettiğim tüm bilim insanlarına minnettarım. Literatüre kazandırdıkları çalışmalar, akademik yolculuğumda şahsım için birer rehber niteliği taşımıştır.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini üzerimden eksik etmeyen, her türlü zorlukta sığınağım olan kıymetli annem ve babama; bu yoğun ve meşakkatli çalışma sürecinde gösterdikleri eşsiz sabır ve anlayışla bana güç veren aileme en içten şükranlarımı sunarım.

Veysel TURKAK

KISALTMALAR LİSTESİ

- COVID-19** : (2019 Koronavirüs Hastalığı).
- N** : Araştırmaya katılan kişi sayısını (örneklem büyüklüğünü) ifade eder.
- OECD** : (İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı).
- ORT** : Ortalama değeri temsil eder.
- P** : Anlamlılık değeri; istatistiksel analizlerde sonucun tesadüf olup olmadığını anlamak için kullanılır.
- PLS-SEM** : Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi.
- RDT** : Rekreasyon Deneyim Tercihi.
- RDTÖ** : Rekreasyon Deneyim Tercihi Ölçeği; bireylerin rekreasyonel faaliyetlerden beklentilerini ölçmek için kullanılır.
- RMSE** : Root Mean Square Error Of Approximation; modelin verilere uyumunu gösteren bir hata ölçütüdür.
- SD** : Serbestlik Derecesi.
- SPSS** : Statistical Package For The Social Sciences; sosyal bilimlerde veri analizi için kullanılan paket programdır.
- SS** : Standart Sapma; verilerin ortalamadan ne kadar yayıldığını gösteren istatistiksel ölçüdür.
- T.C** : Türkiye Cumhuriyeti.
- Tukey HSD** : Dürüst Anlamlı Fark; gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için kullanılan bir testtir.
- UNWTO** : (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü).
- Vd** : Ve diğerleri.
- YEM** : Yapısal Eşitlik Modellemesi; değişkenler arasındaki karmaşık ilişkileri test eden bir analiz yöntemidir.

ÖZET

Çalışmanın amacı; Akdeniz Bölgesi'nde turizm faaliyetlerine katılan bireylerin rekreasyon deneyim tercihlerinin, destinasyona yönelik geliştirdikleri yer bağlılığı ve çevresel tutumları aracılığıyla "çevre dostu rekreasyon davranışı" sergileme eğilimleri üzerindeki etkisini yapısal bir model çerçevesinde analiz etmektir. Araştırmanın örneklemini, Akdeniz Bölgesi'nde turizm faaliyetlerine katılan yerli turistler oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, destinasyonların farklı rekreasyonel olanaklara sahip olması (kıyı turizmi, doğa turizmi ve kültürel miras alanları) dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini ve istatistiksel gücünü artırmak amacıyla, veri toplama süreci sonucunda toplam 602 katılımcıdan elde edilen geçerli veriler analize dahil edilmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında katılımcıların; Rekreasyon Deneyim tercih düzeylerini belirlemek için "Rekreasyon Deneyim Tercih Ölçeği", Yer Bağlılığı düzeylerini ölçmek için "Yer Bağlılığı Ölçeği", Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon davranışını ölçmek için ise "Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışını" ölçeğinden ve sosyodemografik bilgi formundan faydalanılmıştır. Verilerin analizinde Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler farklılık analizlerinin yapılması için bilgisayar ortamına girilerek SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 27.00 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada hipotezlerin test edilmesi için Kısmi En Küçük Kareler yöntemi ile yapısal eşitlik modelinin tahmini (PLS-SEM) Smart PLS 3 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak gerçekleştirilen test ve analizler neticesinde araştırma sonuçları, turistlerin rekreasyonel deneyim tercihlerinin, destinasyona yönelik yer bağlılığı ile doğrudan ilişkili olduğunu ve bu bağın çevresel tutumları çevre dostu davranışlara dönüştürmede kritik bir 'köprü' işlevi gördüğünü kanıtlamaktadır. Elde edilen bulgular, 'Tutum-Davranış Boşluğunun, turistlerin mekanla kurduğu duygusal ve işlevsel bağın derinliği ile kapatılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon Deneyim Tercihleri, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum, Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: TURİZM VE REKREASYON.....	3
--	----------

1.1. Turizm Kavramı	3
1.2. Rekreasyon Kavramı	4
1.3. Rekreasyonun Sınıflandırılması.....	6
1.3.1. Açık Alan (Outdoor) Rekreasyonu.....	6
1.3.2. Kapalı Alan Rekreasyonu	7
1.4. Rekreasyonun özellikleri.....	8
1.5. Rekreasyon ve Sağlık	10

2. BÖLÜM: REKREASYON DENEYİM TERCİHİ	11
---	-----------

2.1. Rekreasyon Deneyimi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	13
---	----

3. BÖLÜM: YER BAĞLILIĞI.....	15
-------------------------------------	-----------

3.1. Yer bağlılığını etkileyen faktörler	17
3.1.1. Sosyal bağlar	18
3.1.2. Cinsiyet.....	19
3.1.3. Doğum yeri	19
3.1.4. Kentin fiziki özellikleri	19
3.1.5. Kentte meydana gelen değişimler	20
3.2. Yer Bağlılığının Tarihi	21
3.3. Yer Bağlılığının Gelişimi	23
3.4. Yer Bağlılığı ile İlgili Kavramlar	23
3.4.1. Yer bağımlılığı	23
3.4.2. Yer kimliği	24
3.4.3. Yerden etkilenme	24
3.4.4. Yerlerin sosyal bağı	24

3.4.5. Yer memnuniyeti	25
3.5. Özelliklerine Göre Yer Bağlılığı	25
3.5.1. Dinlenme ve hareket içeren yer bağlılığı	25
3.5.2. Mekânın iç ve dış yönlerini içeren yer bağlılığı	25
3.6. Yer Bağlılığı Süreci	25
3.6.1. Yer etkileşimi	25
3.6.2. Yerin anlam kazanması	26
3.6.3. Yerin benimsenmesi	26
3.6.4. Yer yaratma ve yer geliştirme	26
3.7. Yer Bağlılığının Üç Boyutu	26
3.7.1. Kişi Boyutu: Bireysel veya Toplu Yer Bağlılığı	27
3.7.2. Psikolojik Süreç Boyutu	27
3.7.3. Yer Boyutu	28
3.8. Etki Olarak Yer Bağlılığı	28
3.9. Kavrama Olarak Yer Bağlılığı	28
3.10. Davranış Olarak Yer Bağlılığı	29
3.11. Yer Boyutu	29
3.12. Yer Bağlılığı ve Boş Zaman	30
4. BÖLÜM: ÇEVRE	31
4.1. Çevresel Tutum	32
4.2. Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	33
5. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	35
5.1. Veri Toplama Araçları	35
5.2. Verilerin Analizi	38
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	42
6.1. Hipotezler	42
6.2. Betimleyici İstatistikler	47
6.3. Yapısal Eşitlik Modeli Hipotez Testleri	52
6.4. Farklılık Analizleri	55
7. TARTIŞMA	92
SONUÇ	102
KAYNAKÇA	105

TABLolar LİSTESİ

Tablo 5.1. Araştırma Kapsamında Kullanılan Ölçekler.....	39
Tablo 6.1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	46
Tablo 6.2. Alpha Değerleri	46
Tablo 6.3. Demografik Bilgiler.....	47
Tablo 6.4. Faktör Yükleri.....	49
Tablo 6.5. Cronbach's Alpha, Birleşik Güvenilirlik ve Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri.....	50
Tablo 6.6. Çapraz Yükler.....	51
Tablo 6.7. Fornell-Larcker Kriteri Değerleri (AVE'nin karekökü).....	52
Tablo 6.8. Araştırma Modelindeki Değişkenler Arası İlişkilere Yönelik Hipotez Testleri ve Yol Analizi Sonuçları	53
Tablo 6.9. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Cinsiyete Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Bağımsız Gruplar Arasında Yapılan T Testi	55
Tablo 6.10. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Cinsiyet Bazlı Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	56
Tablo 6.11. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Medeni Duruma Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Bağımsız Gruplar Arasında Yapılan T Testi	57
Tablo 6.12. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Medeni Durum Bazlı Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	59
Tablo 6.13. Rekreasyonel Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Yaşa Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	60
Tablo 6.14. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Yaş Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	61
Tablo 6.15. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Yaşa İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları	63
Tablo 6.16. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Yaşa Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları	63

Tablo 6.17. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Eğitim Durumuna Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	66
Tablo 6.18. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Eğitim Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	67
Tablo 6.19. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Çevresel Tutumun Eğitim Durumuna İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları	69
Tablo 6.20. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Çevresel Tutumun Eğitim Durumuna Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey Testi Sonucu	69
Tablo 6.21. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelire Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu.....	73
Tablo 6.22. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelir Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	75
Tablo 6.23. Gelire Göre Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışa İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları.....	77
Tablo 6.24. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelire Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları	77
Tablo 6.25. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Mesleğe Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu	82
Tablo 6.26. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Mesleğe Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	84
Tablo 6.27. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Mesleğe İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları.....	85
Tablo 6.28. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Mesleğe Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları.....	86
Tablo 6.29. Anova ve T Testi Sonuçları Özet Tablo	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Üçlü yer bağılılığı modeli.....	26
Şekil 6.1. Araştırma Modeli	48
Şekil 6.2. Yapısal Modelin PLS Sonuçları	54

GİRİŞ

Turizm endüstrisinde deneyim odaklı bir dönüşümün yaşandığı günümüzde, Akdeniz Bölgesi'ni ziyaret eden turistlerin rekreasyonel deneyim tercihlerinin, destinasyona yönelik geliştirdikleri yer bağlılığı ve çevresel tutumları aracılığıyla çevre dostu rekreasyon davranışlarına nasıl dönüştüğünün analizi hem bölgesel sürdürülebilirlik politikalarının oluşturulması hem de literatürdeki tutum-davranış boşluğunun aydınlatılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Günümüz turizm endüstrisi, yalnızca konaklama ve ulaşım hizmetlerinin sunulduğu bir sektör olmaktan çıkmış; bireylerin psikolojik tatmin, öz-gerçekleştirme ve anlam arayışına yanıt veren karmaşık bir rekreasyonel süreç haline gelmiştir. Özellikle COVID-19 sonrası dönemde, kitle turizminin yarattığı çevresel tahribata yönelik artan farkındalık, turistlerin rekreasyon deneyim tercihlerini daha doğa odaklı ve düşük etkili aktivitelere kaydırmıştır (Ramkissoon, 2023). Deneyim odaklı bu yeni süreçte, bireylerin rekreasyonel motivasyonları ile çevresel sorumlulukları arasındaki bağ daha görünür hale gelmiştir (Kil vd., 2021). Bu değişim, turizm faaliyetlerine katılan bireylerin sadece ne yaptığını değil, gittikleri yerle nasıl bir bağ kurduklarını (yer bağlılığı) ve bu bağın çevresel tutumlarını nasıl şekillendirdiğini anlamayı zorunlu kılmaktadır (Chen & Dwyer, 2023; He vd., 2022). Rekreasyon deneyim tercihleri, bireyin bir aktiviteden beklediği psikolojik çıktılar ve sağladığı doyum olarak tanımlanmaktadır (Driver & Bruns, 1999; Kil vd., 2021). Akdeniz Bölgesi, sahip olduğu biyolojik çeşitlilik, özgün kıyı ekosistemleri ve kültürel mirasıyla, rekreasyonel faaliyetler için dünyanın en önemli destinasyonlarından biridir. Ancak bölgenin hassas ekolojik dengesi, artan turistik baskı ve iklimsel değişimlerin yarattığı tehditler altındadır. Turistlerin "macera", "doğa ile iç içe olma", "sosyalleşme" veya "kaçış" gibi farklı deneyim tercihleri, onların destinasyondaki kaynak kullanım biçimlerini ve çevresel ayak izlerini doğrudan etkilemektedir (Manfredo vd., 1996; He vd., 2022). Örneğin, doğa temelli rekreasyon deneyimlerini tercih eden bir bireyin, kentsel eğlence odaklı bir turiste göre çevreye karşı daha duyarlı olması ve ekosistemi koruma motivasyonu ile hareket etmesi beklenmektedir. Yer bağlılığı, birey ile belirli bir coğrafi mekân arasındaki duygusal ve işlevsel bağı ifade eder (Low & Altman, 1992). Bu kavram; bireyin mekâna yüklediği anlamı temsil eden "mekân kimliği" ve mekân fiziksel özelliklerinin bireyin hedeflerini karşılama düzeyini ifade eden "mekân bağımlılığı" olmak üzere iki temel boyutta ele alınmaktadır (Williams & Vaske, 2003). Akdeniz Bölgesi'ndeki turizm faaliyetlerinde, turistin ziyaret ettiği alana yönelik hissettiği aidiyet duygusu, o alanın korunmasına yönelik stratejik bir motivasyon kaynağıdır. Literatür, bir mekâna "bağlı" hisseden bireylerin, o mekâna kendi yaşam alanlarının bir uzantısı

gibi gördüğünü ve bu nedenle çevresel bozulmalara karşı daha reaksiyoner olduğunu göstermektedir (Ramkissoon, 2023). Sonuç olarak, yer bağlılığı yüksek olan bir turistin, rekreasyonel deneyiminin kalitesini korumak ve mekânın sürdürülebilirliğini sağlamak adına çevresel sorumluluk üstlenmeye daha yatkın olduğu savunulmaktadır (Scannell & Gifford, 2010).

Çevresel tutum, bireyin çevreyi korumaya yönelik inanç ve değer yargılarını temsil ederken; çevre dostu rekreasyon davranışı, bu tutumun eyleme dökülmüş halidir (Stern, 2000). Turizm literatüründe "Tutum-Davranış Boşluğu" olarak bilinen fenomen, bireylerin çevreci olduklarını ifade etmelerine rağmen, tatil süreci gibi gündelik rutinlerin dışına çıkılan anlarda bu kuralı ihlal edebildiklerini savunmaktadır (Kollmuss & Agyeman, 2002; Juvan & Dolnicar, 2014). Ancak Akdeniz örneğinde, rekreasyonel deneyimin kalitesi ile çevrenin temizliği arasındaki doğrusal ilişki, turistleri "çöp bırakmama", "enerji tasarrufu" ve "yerel ekosistemi koruma" gibi aktif davranışlara yönelten en temel motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Bu durum, yerel çevre bilincinin, turistin rekreasyonel doyumunu için bir ön koşul haline geldiğini göstermektedir (He vd., 2022).

1. BÖLÜM: TURİZM VE REKREASYON

1.1. Turizm Kavramı

Turizm kavramı, turist ve turistik kelimeleri ilk olarak İngilizler tarafından kullanılmış, Türkçeye ise Fransızcadan geçmiştir. Türkçede seyyah kelimesi turist, seyahat kelimesi ise turizm anlamında kullanılmaktadır (Mert, 2013). Turizm sözcüğünün kökeni çoğu kaynakta Latince “tournus” kelimesine dayandırılmakta; bu kelime dönmek, geri dönmek ve dolaşmak anlamlarını taşımaktadır. Zaman içinde turizm kavramının anlamı değişmiş ve gelişmiştir (Lieber, 1983).

Turizm genel olarak bireylerin sürekli yaşadıkları yerden ayrılarak tatil yapmak, dinlenmek, eğlenmek, yeni yerler görmek, sağlık hizmeti almak, kültürel etkileşim kurmak veya çeşitli toplantılara katılmak gibi amaçlarla gerçekleştirdikleri seyahat ve geçici konaklama hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2011). United Nations World Tourism Organization (UNWTO)’ya göre turizm; sürekli yerleşmeye dönüşmemek ve gelir getirici bir işte çalışmamak şartıyla insanların geçici süreli seyahat ve konaklamalarından doğan olay ve ilişkiler bütünüdür. Ayrıca bir kişi veya grubun bir yılı aşmamak kaydıyla dinlenmek, gezmek, görmek, tanımak ve kültürel etkileşim kurmak amacıyla yaptığı yer değiştirme hareketleri de turizm kapsamında değerlendirilmektedir.

Turizmin temel özellikleri arasında belirli süreli seyahat ve konaklama içermesi, para kazanma amacı taşıması, bireysel ya da toplumsal olarak gerçekleşebilmesi ve sosyal bir olay olması yer almaktadır. Ayrıca turizm yalnızca ulaşım ve konaklamadan ibaret olmayıp başlı başına bir endüstri niteliğindedir. Seyahat kısmı dinamik unsur, konaklama kısmı ise statik unsur oluşturmaktadır (Edinsel Adıgüzel, 2014).

Turizm faaliyetlerine katılan kişilere turist denilmektedir. Turistler, sürekli yerleşme amacı taşımadan eğlenme, dinlenme, sağlık, kültür veya toplantılara katılma gibi nedenlerle seyahat eden kişilerdir. Bu bireylerin temel amacı psikolojik tatmin sağlamak olup turizm sürecinde tüketici konumundadırlar. Buna karşılık uzun süre çalışmak veya eğitim amacıyla başka bir ülkeye giden kişiler turist sayılmamaktadır (Yıldız, 2011). OECD Turizm Komitesi tarafından yapılan ve Birleşmiş Milletlerce kabul edilen tanıma göre turist; tatil, ailevi, sağlık, bilimsel, idari, diplomatik, dini, sportif veya iş amaçlı seyahat eden kişidir (Şahiner, 2012).

Turizm günümüzde dünyanın en büyük sektörlerinden biri hâline gelmiştir. Uluslararası turist sayısı 2013 yılında bir önceki yıla göre %4,7 artarak 1,138 milyara ulaşmıştır. Uluslararası turizm gelirleri ise 2012 yılında 1078 milyar dolar iken 2013 yılında 1159 milyar dolara yükselmiştir (Saji vd., 2015). Türkiye, turizmde sürdürülebilir büyüme stratejisi uyarınca 2024 yılı için 60 milyon turist ve 60 milyar

dolar gelir eşliğini aşmayı amaçlamaktadır. Sektörel kapasitenin artırılmasına yönelik politikalar neticesinde, 2028 vizyonu çerçevesinde ziyaretçi sayısının 80 milyona, dış turizm gelirlerinin ise 100 milyar dolar seviyesine ulaştırılması stratejik bir hedef olarak belirlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Turizm sektörü yalnızca ekonomik gelir sağlamamakta, aynı zamanda önemli ölçüde istihdam yaratmaktadır. Karlıova'ya (2015) göre dünyada her on bir kişiden biri turizm sektöründe çalışmaktadır. Bu durum sektörün hem ekonomik gelişime hem de sosyal bütünleşmeye katkı sağladığını göstermektedir.

Turizm amaçlarına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Başlıca türler şunlardır:

- **İnanç Turizmi:** İnsanların kutsal mekânları veya dini liderlerin yaşadığı yerleri ziyaret etmeleri sonucu ortaya çıkan turizm türüdür (Eyckay vd., 2015).
- **Kongre Turizmi:** Bilimsel, mesleki veya akademik toplantılara katılmak amacıyla yapılan seyahatlerdir (Şahiner, 2012).
- **Deniz Turizmi:** Tekne, yat, kruvaziyer gibi araçlarla deniz, kıyı ve adalara yönelik gerçekleştirilen turizm faaliyetleridir (Eraslan, 2010).
- **Kültür Turizmi:** Geçmiş ve çağdaş kültürlerle ait somut ve soyut değerleri tanıma, görme ve deneyimleme amacıyla yapılan seyahatlerdir (Gülcan, 2010).
- **Spor Turizmi:** Spor yapmak veya sportif organizasyonları izlemek amacıyla gerçekleştirilen seyahatlerdir (Argan, 2004; Şahiner, 2012).
- **Sağlık Turizmi:** Tedavi, rehabilitasyon, estetik operasyon, diş tedavisi veya kaplıca hizmetleri almak amacıyla yapılan seyahatlerdir (Edinsel & Adıgüzel, 2014).

Sonuç olarak turizm; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yönleri bulunan çok boyutlu bir olgudur. İnsanların farklı ihtiyaçlarını karşılama yanında ülkelerin kalkınmasına, gelir elde etmesine ve uluslararası ilişkilerin gelişmesine de önemli katkılar sağlamaktadır.

1.2. Rekreasyon Kavramı

Rekreasyon kavramı, Latince “yeniden yaratma” veya “tazelenme” anlamına gelen *recreate* kelimesinden türetilmiştir. İlerleyen dönemlerde sözlüklerde manevi gücün veya ruhun canlandırılması, yeniden doğuş anlamında kullanılmıştır. Günümüzde ise rekreasyon; yenilenme, günlük rutinden uzaklaşma, canlanma ve değişim deneyimi olarak değerlendirilmektedir (Jensen & Guthrie, 2006).

Rekreasyonun Türkçe karşılığı olarak yaygın biçimde “boş zaman değerlendirme” ifadesi kullanılmaktadır. Bu kavram, bireylerin veya toplumların serbest zamanlarında gönüllü olarak gerçekleştirdikleri dinlendirici, eğlendirici ve kişisel gelişim sağlayıcı etkinlikleri ifade etmektedir (Karaküçük & Akgül, 2016).

Spor yapmak, hobilerle ilgilenmek, doğada vakit geçirmek, sanatsal faaliyetlere katılmak, seyahat etmek ve kitap okumak bu etkinliklere örnek olarak gösterilebilir.

Rekreasyon, bireylerin günlük yaşamın yoğun temposu sonucu oluşan zihinsel ve fiziksel yorgunluğu gidermek, kendini yenilemek ve dinlenmek amacıyla zorunlu işler dışında kalan zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları faaliyetleri kapsamaktadır. Bu faaliyetler bireylerin ilgi alanlarına göre şekillenmekte ve genellikle haz ile tatmin duygusu oluşturmaktadır. Başka bir tanıma göre ise rekreasyon; ruh ve beden sağlığını yenilemek, eğlenmek, dinlenmek ve kişisel doyum sağlamak amacıyla isteğe bağlı gerçekleştirilen etkinliklerdir (Öztürk & Aydoğdu, 2012).

Rekreasyon kavramı, çalışmaya bağlı olarak tükenen fiziksel ve zihinsel kaynakların yeniden kazanılmasını sağlamaktadır (Gökdeniz, 1994). Ayrıca toplumsal veya bireysel grupların boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları eğlendirici ve dinlendirici faaliyetleri ifade etmektedir. Bu yönüyle rekreasyon, bireylerin yaşam kalitesini artıran önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Rekreasyonun temel amacı, bireyleri günlük sorumluluklarından uzaklaştırarak dinlenme, yeniden enerji kazanma ve keyifli zaman geçirme fırsatı sunmaktır. Bireylerin kendi tercihlerine göre etkinlik seçmesi, ruh ve beden sağlığını desteklemekte, mutluluk düzeyini artırmakta ve yaşam dengesinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Olumlu rekreasyon deneyimleri kişilere başarı, mutluluk ve özsaygı kazandırırken daha üretken bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktadır. Aktif yaşam biçimi ise sağlıklı yaşamın temel unsurlarından biridir (Raglin, 1990).

Rekreasyon aynı zamanda doğal ve kırsal çevrenin tanınması ile çevre eğitimi açısından da önemli katkılar sunmaktadır (Karaküçük, 1999; Koçak & Balcı, 2010). Ancak bu alanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için rekreasyon faaliyetlerinin planlı ve çevresel etkiler dikkate alınarak yönetilmesi gerekmektedir. Böylece doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması mümkün olmaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerine katılım, bireylerin fiziksel ve zihinsel dinlenmeleri açısından önemli bir unsur olmakla birlikte günümüzde gelişmişlik düzeyinin de göstergelerinden biri kabul edilmektedir. Modern şehirler artık yalnızca konut ve ticari yapılardan oluşmamakta; parklar, yeşil alanlar ve rekreasyon bölgeleri gibi yaşam kalitesini artıran unsurları da içermektedir. Gelişmiş toplumlarda kent planlamasında artan nüfus dikkate alınarak rekreasyon alanlarına önem verilmektedir. Buna karşın bazı büyük şehirlerde bu alanların yetersizliği bireylerin rekreasyon tercihlerini ve katılım düzeylerini olumsuz etkileyebilmektedir (Mobley, 2006).

Türk Dil Kurumu (TDK, 2016) verilerinden hareketle turizm alanları; doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunduğu, insanların dinlenme, eğlenme ve yeni yerler

görme amacıyla ziyaret ettiği, turistik arz potansiyeline sahip bölgelerdir. Bu alanlar, bireylerin rutinden uzaklaşarak fiziksel ve zihinsel yenilenme ihtiyaçlarını karşılamaları, kültürel etkileşimde bulunmaları ve serbest zamanlarını kaliteli aktivitelerle değerlendirmeleri amacıyla sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde tasarlanmakta ve yönetilmektedir. (Karaküçük, 1997).

Rekreasyon alanları toplumun farklı kesimlerine hitap edecek çeşitli imkânlar sunmaktadır. Spor tesisleri antrenman ve müsabaka alanları sağlarken, gençlik ve toplum merkezleri sosyal, kültürel ve eğitsel etkinliklere olanak tanımaktadır. Çocuk oyun alanları güvenli eğlence ortamları sunmakta, parklar ise bireylerin doğayla iç içe vakit geçirebildikleri alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Rekreasyon ve park yönetimi günümüz kentlerinde önemli ve vazgeçilmez bir çalışma alanı hâline gelmiştir. Bu alan; park ve rekreasyon bölgelerinin planlanması, tasarımı, yönetimi ve sürdürülebilirliğini kapsamakta; toplum refahını artırmayı, sağlıklı yaşamı teşvik etmeyi, sosyal etkileşimi desteklemeyi ve insan-doğa ilişkisini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Köktaş, 2004).

1.3. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyon; kentsel alanlardan doğal ekosistemlere, dijital platformlardan kurumsal yapılara kadar uzanan çok boyutlu mekânlarda icra edilen, bireyin yaşam kalitesini ve psikolojik dayanıklılığını artırmayı hedefleyen dinamik bir olgudur. Klasik yaklaşımların ötesinde güncel literatür, rekreasyonu bireyin özgür iradesiyle katıldığı, içsel motivasyona dayalı ve bütünsel sağlığı (fiziksel, zihinsel, sosyal) destekleyen faaliyetler bütünü olarak tanımlamaktadır (Cordes, 2017). Bu süreçte özellikle "ciddi boş zaman" ve "sportif rekreasyon", sosyal etkileşimi güçlendiren ve toplumsal refahı teşvik eden stratejik birer araç olarak konumlandırılmaktadır (Stebbins, 2020).

Kullanıldığı mekâna göre rekreasyon faaliyetleri genel olarak açık alan ve kapalı alan rekreasyonu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Hazar, 2003; Karaküçük, 2008).

1.3.1. Açık Alan (Outdoor) Rekreasyonu

Orman, park ve benzeri doğal alanlarda gerçekleştirilen rekreasyon etkinlikleri yanında bireylerde çevre koruma bilinci oluşmasını destekleyen faaliyetleri kapsamaktadır (Brabyn & Sutton, 2013). Açık alan rekreasyonu; bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla kendi istekleriyle katıldıkları, doğanın temel kaynak olarak kullanıldığı, insan-insan ve insan-çevre etkileşiminin ön plana çıktığı etkinliklerdir (Kalkan, 2012). Doğa yürüyüşleri, piknik, bisiklet turları, su sporları, futbol, basketbol ve avcılık gibi faaliyetler bu kapsama girmektedir.

1.3.2. Kapalı Alan Rekreasyonu

Kapalı alan rekreasyon etkinlikleri, toplumun kullanımına sunulmuş üstü ve çevresi kapalı mekânlarda gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmektedir (Argan vd., 2012). Bu etkinlikler bireylerin fiziksel aktivite yapmalarına, spor ve oyunlara katılmalarına, sosyal ilişkilerini geliştirmelerine ve eğlenceli zaman geçirmelerine olanak sağlamaktadır. Özellikle olumsuz hava koşullarında veya mevsimsel sınırlamalarda tercih edilmektedir. Kapalı spor salonları, müzeler, alışveriş merkezleri, tiyatro ve sinema salonları bu tür faaliyetlere örnek gösterilebilir.

Modern anlamda rekreasyon; işten bağımsız, bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan, yaşam doyumunu sağlayan profesyonel bir çalışma alanı ve sosyal kurum olarak görülmektedir. Bu anlayışa göre rekreasyon, insanların boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları ve kişisel doyum elde ettikleri etkinlikler bütünüdür. Rekreasyonun değeri, bireyin etkinliği özgür iradesiyle seçmesi ve bundan keyif almasıyla ortaya çıkmaktadır (Karaküçük & Akgül, 2016).

Rekreasyon; bireysel mutluluk, öznel iyi oluş ve genel yaşam kalitesiyle dinamik bir ilişki içerisindedir. Modern literatür, boş zamanların etkili kullanımının sadece bir dinlenme faaliyeti olmadığını; aile dinamikleri, iş-yaşam dengesi ve kişisel değer sistemleriyle bütünleşerek yaşam doyumunu maksimize ettiğini vurgulamaktadır (Newman ve vd., 2014). Nitekim rekreasyonel bağlılığın, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesinde ve psikolojik esenliğinin sürdürülmesinde kritik bir yapı taşı olduğu kabul edilmektedir (Stebbins, 2018).

Rekreasyon; bireyin özgür iradesiyle katılım sağladığı, içsel motivasyona dayalı ve profesyonel zorunlulukların ötesinde yapılandırılmış faaliyetler bütünüdür. Modern yaklaşımlar, rekreasyonu yalnızca haz arayışı olarak değil; bireysel gelişimi destekleyen, sosyal sermayeyi güçlendiren ve toplumsal refahı artıran stratejik bir araç olarak tanımlamaktadır (McLean & Hurd, 2019). Bu faaliyetler; bireysel, grupsal ya da toplumsal düzeyde kurgulanabilmekte olup, bireyin yaşam doyumunu maksimize eden bütünsel bir deneyim alanı sunmaktadır (Cordes, 2017). Aynı etkinlik bir kişi için eğlenceli bir uğraş iken başka biri için zorunlu bir iş niteliği taşıyabilir. Bu nedenle rekreasyonda temel unsur, etkinliğin birey tarafından özgürce seçilmesi ve kişisel tatmin sağlamasıdır.

Yoğun çalışma temposu, monoton yaşam tarzı ve olumsuz çevresel etkenler bireylerin beden ve ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Rekreasyon ise bu olumsuzlukları azaltmak, sağlığı korumak, yenilenmek ve bireye doyum sağlamak amacıyla çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan zamanlarda gönüllü olarak katılan etkinliklerdir (Karaküçük, 2001).

Sonuç olarak rekreasyon; bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönleri kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. İnsanların boş zamanlarında katıldıkları bu faaliyetler, ruhsal ve bedensel yenilenme sağlamakta, sosyal ilişkileri geliştirmekte ve bireylerin

daha mutlu, sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürmelerine katkı sağlamaktadır (Sevil, 2012).

1.4. Rekreasyonun özellikleri

Rekreasyon faaliyetleri; bireylerin serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerine, katılım sürelerine, yaşadıkları coğrafi çevreye, toplumun gelişmişlik düzeyine, kültür yapısına, bireysel özelliklerine (yaş, medeni durum vb.) ve yöneticilerin rekreasyona bakış açısına göre farklılık göstermektedir. Bu çeşitliliğe rağmen rekreasyonu diğer faaliyetlerden ayıran bazı ortak ve temel özellikler bulunmaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerinin en belirgin özelliği gönüllülük esasına dayanmasıdır. Birey, herhangi bir baskı ya da zorunluluk olmadan etkinliğe kendi isteğiyle katılmalıdır. Etkinliğin zamanı, türü ve yeri bireyin özgür iradesiyle seçilmelidir (Karaküçük & Akgül, 2016). Bu nedenle aynı etkinlik, bir kişi için rekreasyon niteliği taşıırken başka bir kişi için zorunlu bir görev olabilir. Örneğin bir öğrencinin kendi isteğiyle okul korosuna katılması rekreasyon sayılırken, baskı sonucu katılması aynı şekilde değerlendirilemez (Çakır, 2017).

Rekreasyonel faaliyetler bireylere özgürlük hissi vermektedir. Kişi bu etkinlikler aracılığıyla günlük yaşamın baskılarından uzaklaşmakta ve kendisini daha bağımsız hissetmektedir (Karaküçük & Akgül, 2016). Aynı zamanda rekreasyon, bireylerin iş ve sorumluluklardan arta kalan boş zamanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir. Bu yönüyle çalışma yaşamından ayrılmakta ve ekonomik kazanç amacı taşımamaktadır (Kılıç & Şener, 2013).

Rekreasyonel etkinliklere katılımı ve devamlılıkta zorunluluk bulunmamaktadır. Bireyler istedikleri zaman katılabilir, ara verebilir veya bırakabilirler. Katılımın temelinde bireysel istek ve haz duygusu yer almaktadır (Karaküçük & Akgül, 2016).

Bu faaliyetler her yaş ve cinsiyetten bireyin katılımına açıktır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, hastalar ve engelliler kendi durumlarına uygun etkinliklere katılabilmektedir. Rekreasyon çocuklarda takım ruhu ve kişisel gelişimi desteklerken, yetişkinlerde günlük yaşamın monotonluğu ve yorgunluğundan uzaklaşma fırsatı sunmaktadır (Orel & Yavuz, 2003).

Rekreasyon, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yönleri bulunan çok çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. Ev ortamında yapılan uğraşlardan açık ve kapalı alan etkinliklerine, sinema, tiyatro, spor, gezi ve hobiler gibi birçok farklı etkinlik rekreasyon kapsamında değerlendirilmektedir.

Rekreasyonel faaliyetlerin temel amaçlarından biri bireylere haz, neşe ve mutluluk sağlamaktır. Katılımcılar bu etkinlikler sayesinde anlık ya da uzun süreli

tatmin yaşamakta, ruhsal ve bedensel doyuma ulaşmaktadır. Bu nedenle rekreasyon birey açısından bir ödüllendirme ve mutluluk kaynağıdır.

Rekreasyon aynı zamanda evrensel bir özelliğe sahiptir. Dünyanın her toplumunda farklı biçimlerde görülmekle birlikte insanların dinlenme, eğlenme ve kendini geliştirme ihtiyacına cevap vermektedir. Bunun yanında bireylere kişisel ve toplumsal kazanımlar sunmaktadır. Kendini ifade etme, yaratıcılık geliştirme, sosyal beceri kazanma, vatandaşlık bilinci edinme ve insani değerleri güçlendirme bu katkılar arasında yer almaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin amaçları birbirinden farklı olabilir. Bazıları yalnızlık duygusunu gidermek, bazıları kalabalıktan uzaklaşmak, bazıları ise fiziksel sağlık kazanmak veya zihinsel dinginlik elde etmek amacıyla katılmaktadır. Aynı faaliyet farklı bireylerde farklı doyumlar yaratabilmektedir.

Rekreasyonun toplumun geleneklerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olması beklenmektedir. Sosyal değerlere zarar vermeyen, toplumsal yapıyla uyumlu etkinlikler rekreasyon açısından daha işlevsel kabul edilmektedir.

Bir rekreasyon faaliyeti aynı anda birden fazla etkinliği içerebilir. Örneğin dağcılık yapan bir bireyin aynı zamanda fotoğrafçılıkla ilgilenmesi mümkündür. Bu durum rekreasyonun çok yönlü yapısını göstermektedir.

Rekreasyonel etkinlikler planlı veya plansız şekilde gerçekleştirilebilir. Organize edilmiş tesislerde ya da spontane biçimde, profesyonel destekle veya bireysel olarak yapılabilir. Ayrıca pasif eğlence, oyun ve sosyal iletişim gibi gündelik etkinliklerden; sanat, bilim, spor veya gönüllü kuruluş çalışmalarına kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır.

Rekreasyonda önemli olan, bireyin etkinliğe neden katıldığından çok nasıl hissettiğidir. Rekreasyon bir düşünce ve davranış biçimidir. Bu nedenle bireylerin boş zamanlarını verimli değerlendirebilmeleri için formel veya enformel eğitimlerle yönlendirilmeleri önem taşımaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerinin bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olması gerekir. Bir etkinlik bir kişi için mutluluk kaynağı olurken başka biri için sıkıcı olabilir. Örneğin bahçe işleriyle uğraşmak bazı bireyler için keyif verici iken, bazıları için yorucu görülebilir.

Her rekreasyon faaliyeti sürekli mutluluk veya tam özgürlük sağlamayabilir. Spor ve sanat etkinliklerinde yoğun antrenmanlar, provalar, yorgunluk, mücadele, başarısızlık veya hayal kırıklıkları yaşanabilir. Ancak bu süreçler de bireysel gelişimin parçası olarak değerlendirilmektedir.

Son olarak rekreasyon tercihleri çoğu zaman bireylerin inançlarını, değer yargılarını ve yaşam tarzlarını yansıtmaktadır. Ayrıca bazı faaliyetler yarı profesyonel biçimde sürdürülerek zamanla mesleki gelişime veya profesyonelliğe geçiş yolu da açabilmektedir (Karaküçük & Akgül, 2016).

1.5. Rekreasyon ve Sağlık

Rekreasyon; bireyin fiziksel, zihinsel ve duygusal kaynaklarını restore ederek yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen dinamik bir yenilenme sürecidir. Modern yaklaşımlar, rekreasyonu yalnızca çalışma hayatına hazırlık sağlayan bir dinlenme evresi olarak değil, bireyin öznel iyi oluşunu destekleyen ve yaşam doyumunu optimize eden temel bir insan hakkı olarak tanımlamaktadır (Driver, 2020). Bu süreçte rekreasyonel deneyimler; bireysel gelişimi teşvik etmenin yanı sıra, sosyal bağları güçlendirerek toplumsal dayanıklılığa ve kolektif refaha hizmet eden bir misyon üstlenmektedir (Iwasaki, 2018). Dolayısıyla rekreasyon, bireysel ve toplumsal ekosistemin sürdürülebilirliği için vazgeçilmez bir yapı taşı olarak kabul edilmektedir.

Rekreasyon, bireylerin ve toplumun iyiliğini hedefleyen ahlaki ve sosyal değer standartlarına uygun olmalıdır. Bu kapsamda rekreasyon; olumlu kimlik gelişimi, yaratıcılık, dengeli rekabet anlayışı, karakter gelişimi, zihinsel kapasitenin artırılması, bireysel sağlık, fiziksel uygunluk, sosyalleşme ve başa çıkma becerileri üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu olumlu sonuçların bireysel refah ve tatmin duygusunu artırdığı, dolayısıyla toplumsal iyiliğe de katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu yönüyle toplumsal rekreasyon, sosyal uyumu güçlendiren ve yaşam kalitesini artıran önemli bir araçtır. Toplumsal rekreasyonun gelişimi ise sosyal katılıma bağlıdır ve sağlıklı, olumlu kabul gören etkinlikler için bir hizmet sistemi sunmaktadır (Torkildsen, 2005).

Rekreasyonun temel amaçlarından biri insanın yenilenmesini sağlamaktır. Günlük yaşamda stres, yoğun tempo ve çeşitli sorunlarla karşılaşan bireylerin fiziksel ve zihinsel açıdan yenilenmeye ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Kaliteli bir yaşam sürdürülebilmesi için her bireyin belirli ölçüde dinlenmeye ve yenilenmeye gereksinimi vardır. Ayrıca hastalıkların ve bağımlılıkların önlenmesinde rekreasyon faaliyetlerinin önemli bir rol üstlendiği ifade edilmektedir.

Özellikle sportif rekreasyonel etkinlikler gönüllülük esasına dayalı ve keyif verici faaliyetler olduğundan sağlığın korunması ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Önleyici sağlık hizmetleri kapsamında uygulanan rekreatif egzersizlerin toplumlar açısından giderek daha fazla değer kazandığı görülmektedir (Ertüzün & Karaküçük, 2014). Bu nedenle rekreasyon yalnızca boş zaman değerlendirme aracı değil, aynı zamanda sağlıklı bireyler ve güçlü toplumlar oluşturmanın etkili yollarından biri olarak kabul edilmektedir.

2. BÖLÜM: REKREASYON DENEYİM TERCİHİ

Rekreasyon deneyim tercihlerine ilişkin güncel literatür incelendiğinde; bireylerin rekreatif faaliyetlere katılım dinamiklerinin, yalnızca klasik motivasyon unsurlarıyla değil, aynı zamanda öz-belirleme ve içsel motivasyon mekanizmalarıyla açıklandığı görülmektedir. Ryan ve Deci (2017), motivasyonu bireyin özerklik, yetkinlik ve sosyal ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılama çabası olarak tanımlarken; bu sürecin bireyin yaşam doyumunu doğrudan etkilediğini vurgulamaktadır. Modern yaklaşımlara göre motivasyon; bireyin davranışlarını belirli bir amaca yönelik başlatan, sürdüren ve eylemin niteliğini belirleyen karmaşık bir psikolojik yapıdır (Stebbins, 2020). Bu bağlamda, bireyin doğrudan gözlemlenemeyen içsel yönelimleri, katılım sonrası elde edilen deneyim çıktılarında ve sergilenen davranış kalıplarından analiz edilmektedir.

Boş zaman motivasyonuna yönelik araştırmalar, bireylerin belirli rekreatif davranışları tercih etme nedenlerini ve bu katılımın psikolojik çıktılar üzerindeki etkilerini anlamlandırmak bakımından kritik bir öneme sahiptir. 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişen deneyimsel yaklaşım, rekreasyonun yalnızca fiziksel aktivitelerden (kampçılık, spor, yürüyüş vb.) ibaret olmadığını; aksine bu faaliyetlerin birey üzerinde yarattığı içsel duyular ve zihinsel durumlar bütünü olduğunu savunmaktadır. Güncel literatürde bu yaklaşım, rekreasyonel deneyimi "anlam yaratma" ve "yaşam doyumunu" ekseninde değerlendiren Deneyim Odaklı Yönetim modellerine evrilmiştir (Walker vd., 2020). Modern çalışmalar, rekreasyonel tercihlerin temelinde bireyin özerklik, yetkinlik ve sosyal bağlılık gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılama arzusunun yattığını ve bu deneyimlerin bireysel dönüşümü tetiklediğini vurgulamaktadır (Ryan & Deci, 2017).

Driver'ın modeline göre bireylerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonu, bu deneyimler aracılığıyla elde etmeyi bekledikleri psikolojik, fiziksel ve sosyal çıktılara dayalıdır. 1970'li yıllarda temelleri atılan bu yaklaşım, modern rekreasyon yönetiminde bireyin öznel esenliğini artıran "fayda odaklı" bir perspektife evrilmiştir. Güncel çalışmalar, rekreasyonel deneyim tercihlerini bireyin günlük yaşam stresinden arınma (restorasyon) ve özerklik kazanma ihtiyacıyla ilişkilendirmektedir (Moore & Driver, 2021). Örneğin, kentsel yaşamın yoğun bilişsel yükü altında ezilen bir bireyin, zihinsel yenilenme ve geçici bir "kaçış" amacıyla doğa temelli aktivitelere yönelmesi, modern literatürde "dikkat yenileme teorisi" ve "psikolojik restorasyon" kavramlarıyla açıklanmaktadır (Walker vd., 2020). Bu bağlamda rekreasyonel tercihler, bireyin bozulan dengesini yeniden kurma çabasının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (Iwasaki, 2022).

Rekreasyonel süreçlerin temelinde yatan davranışsal arayışlar; bireyin belirli psikolojik ve fiziksel çıktılara ulaşma arzusunun bir sonucu olarak tanımlanmaktadır. Bu perspektife göre rekreasyonel yönelim, bireyin mevcut içsel durumunu (stres, bilişsel yorgunluk vb.) dengeleme ve öz-düzenleme çabasıdır. Güncel çalışmalar, bireyin günlük yükümlülüklerden kaynaklanan mental yorgunluğunu, doğa temelli aktiviteler (yürüyüş, balıkçılık vb.) aracılığıyla gidermesini "Dikkat Yenileme Teorisi" çerçevesinde açıklamaktadır (Moore & Driver, 2021). Bu bağlamda rekreasyon, statik bir faaliyet olmanın ötesinde; bireyin boş zaman diliminde deneyimlediği, öznel iyi oluşu restore eden ve bilişsel kapasiteyi yeniden yapılandıran bütünsel bir psiko-fizyolojik süreçtir (Walker vd., 2020).

Rekreasyon Deneyim Tercihi (RDT) ölçeği de motivasyon teorileri kapsamında geliştirilmiştir. Driver ve Tocher (1970), rekreatif etkinlikleri belirli psikolojik ve fiziksel amaçlara ulaşmak için kullanılan davranışsal uğraşlar olarak açıklamıştır. Knopf ve diğerleri (1973) ise bireylerin mevcut durumları ile beklentileri örtüşmediğinde rekreasyon faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmiştir. Diğer taraftan insanlar memnuniyet, dinlenme ve rahatlama gibi nedenlerle boş zaman deneyimlerini geliştirmek istemektedirler (Ateca-Amestoy vd., 2008).

Rekreasyonel fayda, bireyin etkinliğe katıldıktan sonra daha işlevsel hale gelmesine katkı sağlayan kazanımlar olarak tanımlanmaktadır (Driver, 1976). Ancak boş zaman etkinliklerinden elde edilen en önemli sonuç, bireyin yaşadığı memnuniyet ve mutluluk düzeyidir. Çünkü sınırlı boş zaman süresi içerisinde insanlar elde edecekleri faydayı en üst seviyeye çıkarmak amacıyla kendilerine en uygun etkinliği seçmeye çalışmaktadırlar (Ateca-Amestoy vd., 2008). Lloyd ve Auld (2002) ise başarı duygusu, sosyal etkileşim, boş zamana yönelik tutum ve memnuniyet gibi kişi merkezli faktörlerin yaşam kalitesiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Rekreasyonel faaliyetler hem memnuniyet hem de memnuniyetsizlik yaratabilmektedir. Driver (1976; 1983), RDT ölçeğini ilk olarak 39 motivasyon boyutuyla geliştirmiş, daha sonra bunu 19 boyuta indirmiştir. Manfredo ve diğerleri (1996) ise yaptıkları çalışma sonucunda ölçeği 11 boyut halinde ele almıştır. Bu boyutlar; başarı, bağımsızlık, benzer insanlarla birlikte olma, yeni insanlarla tanışma, öğrenme, doğada eğlenme, içe bakış/içe yönelme, sosyal kaçış, fiziksel kaçış ve risk azaltma gibi unsurları kapsamaktadır. Bu yaklaşım, insanların neden rekreasyona katıldığını, rekreasyondan ne beklediğini ve hangi faydaları elde etmek istediğini anlamada önemli bir rehber niteliğindedir.

Özellikle doğal alanlara yönelik rekreasyon tercihleri incelendiğinde, bireylerin stresten ve kalabalıktan uzaklaşma, macera yaşama, dinlenme ve sosyalleşme gibi çeşitli nedenlerle bu alanlara yöneldiği görülmektedir. Doğa temelli rekreasyon

faaliyetlerinde sosyal etkileşim ile fiziksel ve zihinsel sağlığın önemli rol oynadığı belirlenmiştir (Karaküçük, S., 2016). Açık hava rekreasyonuna rahatlama amacıyla katılan bireyler için bu alanlar zamanla özel anlam taşıyan mekânlara dönüşebilmektedir. Örneğin çocuklarla yapılan doğa etkinlikleri ya da ebeveynle gerçekleştirilen avcılık gibi deneyimler, doğal alanların birey açısından kişisel önem kazanmasını sağlayabilmektedir. Bu tür deneyimler aynı zamanda doğal kaynakların değerinin anlaşılmasına da katkı sunmaktadır.

2.1. Rekreasyon Deneyimi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Rekreasyonel faaliyetlere katılım; fiziksel bir eylem veya mekân değişiminin ötesinde, özünde karmaşık psikolojik mekanizmaları barındıran bir süreçtir. Literatürde Rekreasyon Deneyim Tercihleri olarak kavramsallaştırılan bu yapı, bireylerin rekreatif deneyimler neticesinde elde etmeyi hedefledikleri psikolojik çıktılar, içsel kazanımlar ve deneyimsel doyumlar bütünüdür (Moore & Driver, 2021). Driver ve çalışma arkadaşları tarafından 1970'lerde temelleri atılan bu yaklaşım, modern rekreasyon paradigmasını "fiziksel kaynak ve alan yönetimi" odağından, bireyin ihtiyaç ve beklentilerini merkeze alan "deneyim odaklı yönetim" anlayışına taşımıştır (Walker vd., 2020). Bu değişim, rekreasyon alanlarının yalnızca korunması gereken fiziksel mekanlar değil, bireysel iyi oluşu (well-being) restore eden stratejik hizmet alanları olarak yeniden tanımlanmasını sağlamıştır.

Driver ve Tocher (1970), rekreasyonu sadece bir aktivite (yürümek, yürümek, fitness yapmak) olarak değil, bireyin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla seçtiği bir deneyimler dizisi olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, Rekreasyon Deneyim Tercihleri ölçekleri bireyin neden belirli bir aktiviteyi veya mekânı tercih ettiğini anlamlandırmaya çalışır. Deneyim odaklı yaklaşım; girdiler (aktivite, mekân), süreç (katılım) ve çıktılar (psikolojik tatmin) arasındaki ilişkiyi inceler (Manning, 1999). Rekreasyon Deneyimi Kavramı kavramının temelinde Beklenti Teorisi yatar. Bu teoriye göre bireyler, belirli bir davranışın (rekreasyonel katılım) belirli bir ödülle veya sonuçla (stres atma, sosyal etkileşim, fiziksel gelişim) neticeleneceğine dair bir beklentiye sahiptir (Lawler, 1973). Rekreasyonel bağlamda bu, bireyin bir rekreasyon alanına gittiğinde veya bir spor merkezine üye olduğunda zihninde kurguladığı "ideal deneyim" ile ilgilidir.

Driver (1977), bu beklentilerin ölçülebilmesi için 19 ana kategori ve 40'tan fazla alt boyuttan oluşan RDT ölçek yapısını geliştirmiştir. Bu boyutlar arasında en sık vurgulananlar; doğadan keyif alma, benzer insanlarla birlikte olma, fiziksel zindelik, aile birliği, başkalarına öğretme/liderlik etme ve kalabalıktan kaçıştır (Manfredo, Driver & Tarrant, 1996).

Rekreasyon kavramı, insanlık tarihi boyunca toplumsal yapının değişimine paralel olarak farklı anlamlar kazanmıştır. Güncel literatür, bu evrimi şu aşamalarla özetlemektedir:

Antik ve Orta Çağ: Rekreasyonun temelleri Antik Yunan'da felsefi bir meşgale, Roma'da ise kitlelerin dinlendirilmesi ve kontrolü üzerine kurulmuştur. Orta Çağ'da ise faaliyetler, dinsel takvim ve tarımsal hasat dönemlerine bağlı kolektif eğlencelerle sınırlı kalmıştır.

Sanayi Devrimi ve Modernite: Modern rekreasyonun doğuşu, sanayileşmenin getirdiği ağır çalışma koşullarına bir tepki niteliğindedir. Bu dönem iş gücünün fiziksel ve ruhsal olarak "yeniden inşası" süreci olarak tanımlanır. Bu süreçte rekreasyon, kentsel parkların ve kamuya açık oyun alanlarının inşasıyla kurumsallaşmıştır.

Yasal düzenlemelerle sağlanan serbest zaman ve artan yaşam kalitesi, rekreasyonu bireyin en temel sosyal haklarından biri haline getirmiştir. Cumhuriyet dönemi Türkiye'si bu dönüşümün somut bir örneğidir; devlet, rekreasyonel alanları ve etkinlikleri toplumun modern bir kimlik kazanması ve sosyal esenliğin güçlendirilmesi yolunda stratejik bir araç olarak konumlandırmıştır.

Güncel Paradigma: Günümüzde rekreasyon, sadece fiziksel bir aktivite değil; dijitalleşme, sürdürülebilirlik ve iyilik hali odaklı bütünsel bir deneyimdir. Rekreasyonel alanların artık fiziksel mekânlardan hibrit ve ekolojik deneyim alanlarına dönüştüğünü; Akkuş (2021) bu sürecin bireyde yer bağlılığı ve çevresel bilinç oluşturduğunu belirtmektedir.

Bu tarihsel süreç, rekreasyonun basit bir boş zaman uğraşından, bireysel ve toplumsal kimliğin inşa edildiği stratejik bir deneyim alanına evrildiğini göstermektedir.

3. BÖLÜM: YER BAĞLILIĞI

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren disiplinler arası yaklaşımların gelişmesiyle birlikte mimarlık, tasarım, planlama, çevre psikolojisi ve coğrafya gibi alanlarda yapılan araştırmalar sonucunda yer bağlılığı kavramı daha kapsamlı ve zengin bir içerik kazanmıştır. İnsanların mekânsal çevreleriyle, diğer insanlarla ya da nesnelere kurduklarına benzer ilişkiler geliştirdikleri görülmektedir. Bireyler yaşadıkları çevrenin yalnızca fiziksel gerçekliğini algılamakla kalmamakta; aynı zamanda onu hissetmekte, ona bağlanmakta ve duygularını çeşitli mekânsal unsurlarla ilişkilendirmektedirler. Mekândan bağımsız bir kişisel kimlik düşünülmemeyeceği gibi kimliksiz bir mekânı da düşünmek güçtür. İnsanlar çevreleriyle ilişki kurmakta, ona anlam yüklemekte ve bu yaşamsal çevre aracılığıyla kendi kimliklerini oluşturmaktadırlar (Karakuş, 2007).

Yer bağlılığı, insanlar ile belirli yerler arasında kurulan duygusal bağ veya bağlantı olarak tanımlanmaktadır (Altman & Low, 1992). Bu kavram çoğunlukla bireyin duygusal ifadelerini içermekte ve insanların psikolojik izlenimlerinin çevre, mimari ve coğrafya ile ilişkisini incelemek amacıyla kullanılmaktadır (Hwang vd., 2005). Yer bağlılığı üzerine farklı disiplinlerde yapılan çalışmalar, kavramın hem teorik hem de deneysel açıdan gelişimine katkı sağlamıştır. Çoğu araştırmada bireylerin belirli mekânlarla ilişkilendirdikleri duygular açıklanmaya çalışılmıştır (Kyle vd., 2005).

Low ve Altman (1992), yer bağlılığı çalışmalarının temelinde yer alan bazı önemli unsurları ortaya koymuştur. Buna göre yer bağlılığı; etkilenme, duygulanma ve hissetme kavramlarının merkezinde bulunmaktadır. İnsanlar farklı büyüklükte, özellikte ve sembolik anlam taşıyan somut ortamlara yönelik tutumlar geliştirmekte, duygular beslemekte ve bu ortamlardan etkilenmektedir. Ayrıca çevre psikolojisi çoğunlukla bireylerin yerlere bağlılığına odaklanmış olsa da sosyologlar, antropologlar ve coğrafyacılara çocukların, ailelerin, toplulukların ve hatta tüm kültürlerin kolektif biçimde yerlere bağlılık gösterebildiğini ifade etmektedir. Bu bağlılığın temelinde çoğu zaman bireyin çevresiyle kurduğu sosyal ilişkiler yer almaktadır. Yer bağlılığı aynı zamanda zamansal değişime de açıktır; yani zaman içinde güçlenebilir, zayıflayabilir veya dönüşebilir.

Yer bağlılığı; yer bağımlılığı, yer kimliği ve sosyal bağ olmak üzere üç temel boyutu kapsayan birey-çevre ilişkisi olarak da ele alınmaktadır (Kyle vd., 2005). Bunun yanında bir yerin, benzer yerlere göre bireyin ihtiyaçlarını daha fazla karşılaması ve daha yüksek memnuniyet sağlaması durumunda oluşan özel bir bağlılık biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Bu anlayışta fiziksel mekân, bireyin

tercih ettiği faaliyetleri gerçekleştirebilmesi açısından önemli bir unsur olarak görülmektedir (Stokols & Shumaker, 1981).

Yer bağlılığı araştırmalarında karşılaşılan temel zorluklardan biri, kavrama ilişkin teorik ve uygulamalı yaklaşımların çeşitliliğidir. Bir diğer sorun ise benzer kavramlar arasındaki sınırların net olmamasıdır. İnsan ve yer ilişkisini açıklamak amacıyla toplumsal bağlılık (Kasarda & Janowitz, 1974), toplum hissi (Sarason, 1974), yer bağlılığı (Gerson vd., 1977), yer kimliği (Proshansky, 1976), yer bağımlılığı (Stokols & Shumaker, 1981) ve yer hissi (Hummon, 1992) gibi birçok kavram geliştirilmiştir. Aynı olguya farklı isimler verilmesi nedeniyle bu kavramları birbirinden ayırmak güçleşmiştir (Hidalgo & Hernandez, 2001). Bazı araştırmacılar bu kavramlardan birinin diğerlerini kapsayan genel bir çatı kavram olduğunu savunurken, bazıları ise eş anlamlı biçimde birbirlerinin yerine kullanmaktadır.

Yer kavramı, maddi dünyadaki somut insan varlığının öznel deneyimine işaret etmektedir. Kolayca hissedilebilen ancak tanımlanması zor olan paradoksal bir kavramdır (Morgan, 2010). Low ve Altman (1992), yerin bütünleştirici bir kavram olmasına rağmen sistematik bir yer teorisinin bulunmadığını ve yer araştırmalarında kavramsal tutarlılık eksikliği yaşandığını belirtmiştir. Patterson ve Williams (2005) da yer konusunda henüz kapsamlı bir bilimsel teorisinin ortaya çıkmadığını ifade etmektedir. Bunun nedeni, yer araştırmalarının farklı epistemolojik temellere ve çoğu zaman birbiriyle uyumsuz felsefi varsayımlara dayanan çok sayıda araştırma geleneğinden oluşmasıdır.

Yer ile ilgili araştırmaların bazı boyutları nicel yöntemlerle daha iyi incelenirken, bazı boyutları ise nitel araştırmalarla daha anlamlı biçimde açıklanabilmektedir. Çoğu yazar yer bağlılığını duygusal bir durum olarak ele almakta, ancak duygu kavramı da yer kavramı gibi hissedilmesi kolay fakat tanımlanması güç bir yapıya sahiptir (Morgan, 2010).

Proshansky (1976), insanların yer ile yaşadığı ilişkileri açıklamak amacıyla yer kimliği kavramını geliştirmiştir. Yer kimliği; bireyin doğal ve yapay çevre, fiziksel dünya ve diğer insanlarla ilişkilerinde tercihleri, duyguları, beklentileri, değerleri ve inançları doğrultusunda şekillenen, yerlerin kişinin kimlik yapısında bütünleştirici rol oynadığı bir süreçtir (Göregenli, 1997).

Sonuç olarak yer bağlılığı, yalnızca belirli bir mekâna duyulan sevgi veya alışkanlık değildir. Aynı zamanda bireysel ve toplumsal deneyimlerin, anlamların, kimliklerin ve duyguların mekânsal çevrede birleşmesiyle oluşan çok boyutlu bir olgudur. Yer; bireylerin ya da grupların deneyimlerini, niyetlerini ve anlamlarını mekânsal olarak bir araya getiren herhangi bir çevresel konum olarak değerlendirilebilmektedir (Casey, 1993).

3.1. Yer bağlılığını etkileyen faktörler

Yer bağlılığını etkileyen birçok bireysel ve çevresel faktör bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda yaş, sosyo-kültürel geğmiş, ekonomik durum, etnik yapı ve bir yerde yaşama süresi gibi değişkenlerin yer bağlılığı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Özellikle yaşlı bireylerin, çocukların, hareket kabiliyeti kısıtlı kişilerin ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin yaşadıkları yerlere daha güçlü bağ geliştirdikleri görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, bu grupların yaşadıkları çevreye daha bağımlı olmaları ve mekânsal hareketliliklerinin sınırlı olmasıdır.

Yaşam döngüsünün ileri dönemlerinde bulunan yaşlı bireylerin geğmiş anılara daha fazla yönelindikleri ve bu nedenle daha güçlü yer bağlılığı geliştirebildikleri ifade edilmektedir. Ayrıca yer bağlılığı yüksek bireylerin çoğunlukla gelecekte ziyade geğmişe odaklandıkları, değişim yerine istikrarı tercih ettikleri ve göçebe yaşam tarzından çok yerleşik yaşam biçimine eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Bu bireylerin yaşadıkları bölgenin tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları da ortaya konmuştur (Cuba & Hummon, 1993; Hidalgo & Hernandez, 2001).

Yer bağlılığı aynı zamanda aşinalık, istikrar ve güvenlik gibi süreçleri içermektedir. Bireyin çevresine alışması, günlük yaşam rutinlerini sürdürebilmesi ve çevresini tanıması yer bağlılığını güçlendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Günlük yaşam içerisinde tekrar eden ve öngörülebilir faaliyetler, bireyde düzen ve kontrol hissi yaratarak olumlu psikolojik etkiler oluşturmaktadır (Brown & Perkins, 1992). Bu nedenle tanıdık çevreler bireyler için daha güvenli ve anlamlı hale gelebilmektedir.

Eğitim düzeyi yüksek, sosyo-kültürel sermayesi güçlü ve ekonomik olanakları geniş bireylerin coğrafi olarak daha hareketli yaşam sürdürdükleri için yer bağlılıklarının daha düşük olabileceği ileri sürülmektedir. Buna karşılık ekonomik imkânları sınırlı bireylerin ikamet ettikleri yerden ayrılma olanaklarının daha az olması, uzun yıllar aynı bölgede yaşamaları ve yerelleşmeleri nedeniyle daha güçlü yer bağlılığı geliştirdikleri ifade edilmektedir. Bu bağlamda yer bağlılığının bazı durumlarda yaşam koşullarının getirdiği bir zorunluluk sonucu ortaya çıkabildiği söylenebilir.

Bununla birlikte bazı araştırmalar, seyahat etme fırsatına sahip bireylerde de güçlü yer bağlılığı görülebildiğini göstermektedir. Evden veya şehirden uzaklara yapılan yolculuklar sonrasında bireylerin yaşadıkları yere karşı özlem duygusu geliştirdikleri ve bu durumun yer bağlılığını artırabildiği belirtilmektedir (Bauman, 1998; Lewicka, 2005; Manzo & Perkins, 2006). Yani hareketlilik her zaman bağlılığı azaltmamakta, bazen tersine duygusal bağı güçlendirebilmektedir.

Yer bağıllığını etkileyen önemli unsurlardan biri de güvenlik duygusudur. Bireyin yaşadığı çevrede kendisini güvende hissetmesi, bulunduğu yere karşı olumlu duygular geliştirmesini kolaylaştırmaktadır. Suç oranının yüksek olduğu, düzensiz yapılaşmanın bulunduğu veya sosyal denetimin zayıf olduğu alanlarda yer bağıllığı zayıflayabilmektedir. Kentlerde suç etkileyen mekânsal faktörler arasında nüfus yoğunluğu, doğal gözetim imkânı, kat sayısı, kent merkezine yakınlık, otopark alanları, sosyal alanların varlığı ve kullanım yoğunluğu gibi unsurları göstermektedir.

Aynı araştırmalarda çok katlı konut alanlarının tek katlı alanlara göre daha güvensiz algılandığı, ayrıık düzende inşa edilen binalarda ise suç oranlarının daha düşük görüldüğü belirtilmiştir. Kentlerde bina yüksekliklerinin artması zamanla yabancılaşma ve güvensizlik hissi oluşturabilmekte, bu durum da yer bağıllığını olumsuz etkileyebilmektedir. Lewicka (2010) da bölgelerdeki suç oranlarına bağlı olarak güvenlik duygusunun yer bağıllığını belirleyen önemli faktörlerden biri olduğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan topluluklarına daha bağlı bireylerin sosyal uyum konusunda daha olumlu yaklaşımlar sergiledikleri ve suç korkusunu diğer bireylere göre daha az hissettikleri görülmektedir (Brown & Perkins, 2003). Bu durum, yer bağıllığının yalnızca bireysel değil aynı zamanda toplumsal güven, dayanışma ve sosyal sermaye ile de ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak yer bağıllığı; bireyin yaşı, ekonomik ve sosyal durumu, yaşam deneyimleri, hareketlilik düzeyi, güvenlik algısı ve yaşadığı çevrede kurduğu sosyal ilişkiler gibi birçok unsurdan etkilenen çok boyutlu bir yapıdır. Güvenli, tanıdık ve anlamlı çevreler yer bağıllığını güçlendirirken; yabancılaşma, suç korkusu ve istikrarsız yaşam koşulları bu bağı zayıflatabilmektedir.

3.1.1. Sosyal bağlar

Sosyal bağlar, yer bağıllığını olumlu yönde etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Bireyin yaşadığı çevrede arkadaş ve akraba sayısının fazla olması, komşuluk ilişkilerinin güçlü olması, sosyal etkinliklere katılım göstermesi ve ihtiyaç duyulduğunda toplumsal faaliyetlere destek verme isteği, yaşanılan yere karşı aidiyet duygusunu artırmaktadır. Bu tür sosyal ilişkiler bireyin çevresiyle bütünleşmesini kolaylaştırmakta ve bulunduğu mekâna karşı olumlu duygular geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Cuba & Hummon, 1993; Lewicka, 2010).

Farklı toplumsal grupların bir arada yaşadığı mahallelerde topluluk hissini kendiliğinden gelişmesi her zaman beklenmemektedir. Bu tür yerleşim alanlarında mahalle sakinleri için anlam taşıyan ortak değerlerin ve kültürel unsurların anlaşılması önemlidir. Her grubun toplumsal yaşama katılımının sağlanmasıyla birlikte mahalleler, yerel kimliğin mekânsal olarak ifade edildiği alanlara

dönüşebilmekte; ortak deneyim, kültür birikimi ve sosyal etkileşim sayesinde yeni aidiyet duyguları gelişebilmektedir. Kentlilerin kamusal alanlarda karşılaşmaları ve ortak mekânsal kullanımları da kamusal aidiyetin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Manzo & Perkins, 2006).

3.1.2. Cinsiyet

Cinsiyetin yer bağlılığı üzerindeki etkisini inceleyen güncel araştırmalar, bağlılık düzeylerinin niceliksel olarak benzerlik gösterse de bu bağın niteliği ve mekânın sembolik inşasında belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınların yerle kurdukları bağın genellikle sosyal ağlar, komşuluk ilişkileri ve yerel etkileşimler üzerinden şekillendiği görülürken; erkeklerin bağlılığının daha çok yerin sunduğu rekreasyonel olanaklar ve fonksiyonel özelliklerle ilişkilendirildiği saptanmıştır (Lewicka, 2011). Modern mekânsal biliş çalışmaları, kadınların çevrelerini ilişkisel referans noktaları üzerinden kodlama eğiliminde olduklarını, erkeklerin ise daha çok yönetsel ve geniş ölçekli mekânsal şemalar kullandığını doğrulamaktadır (Scannell & Gifford, 2017). Özellikle konut ve yakın çevre ölçeğinde kadınların geliştirdiği güçlü bağlılık, güncel literatürde mekânın "güvenli liman" ve "sosyal destek odağı" olarak tanımlanmasıyla açıklanırken; erkeklerin daha geniş topluluk veya şehir ölçeğinde kimlikli bağlılık sergilediği vurgulanmaktadır (Casakin & Bernardo, 2012).

3.1.3. Doğum yeri

Doğum yerinin yer bağlılığı üzerindeki etkisi, bireyin o mekanla zaman içerisinde kurduğu duygusal ve işlevsel bağların bir yansımasıdır. Güncel literatür, bir yerde doğmuş olmanın aidiyet duygusu için bir temel oluşturduğunu ancak bu bağın sürdürülebilirliğinin bireyin bilinçli tercihleri ve o mekânda geliştirdiği yaşam pratikleriyle mümkün olduğunu vurgulamaktadır (Lewicka, 2011). İkamet süresi, yer bağlılığının en güçlü belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmekle birlikte; modern yaklaşımlar bu süreci "mekânsal biyografi" kavramı ile ele almaktadır. Buna göre yer bağlılığı, sadece kronolojik bir zaman diliminden ibaret olmayıp; sosyal etkileşimler, paylaşılan anılar ve yerel aidiyet duygusunun zamanla birikmesiyle kristalize olan bir yapıdır (Scannell & Gifford, 2017). Dolayısıyla, bireyin bir kente yönelik tanımlamaları ve kök salma duygusu, hem geçmişteki kökenleri (doğum yeri) hem de şimdiki zamandaki aktif bağlılık unsurlarıyla şekillenmektedir (Casakin & Bernardo, 2012).

3.1.4. Kentin fiziki özellikleri

Kentlerin morfolojik yapısı ve fiziksel tasarımı, bireylerin yer bağlılığı geliştirmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Mekânsal okunabilirlik, kentsel

sınırların belirginliği ve yer işaretlerinin varlığı, bireyin çevresini anlamlandırmasını kolaylaştırarak yer bağlılığını pozitif yönde etkilemektedir (Lewicka, 2011; Rollero & De Piccoli, 2010). Modern çalışmalar, bina ölçeği ve kat yüksekliği gibi unsurların sosyal etkileşim üzerindeki etkisinin demografik yapıya ve konumsal bağlama göre farklılık gösterdiğini; yüksek yoğunluklu yapıların bazen sosyal izolasyonu tetiklerken, erişilebilir kamusal alanların bağlılığı artırdığını göstermektedir (Casakin & Bernardo, 2012).

Zihinsel haritalama ve mekânsal biliş odaklı güncel yaklaşımlar, "hayal edilebilirlik" düzeyi yüksek çevrelerin bireylerde daha güçlü aidiyet duygusu oluşturduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle stratejik yer işaretlerine yakınlık, mahalle düzeyinde sosyal kimliğin güçlenmesine ve mekânsal güven duygusunun artmasına katkı sağlamaktadır (Shao vd., 2021). Günümüzde kentsel tasarımın okunabilirliği, sadece bir yön bulma aracı değil, bireyin yerle kurduğu duygusal bağı derinleştiren temel bir mekanizma olarak kabul edilmektedir (Scannell & Gifford, 2017).

3.1.5. Kentte meydana gelen değişimler

Yer bağlılığını olumsuz etkileyen faktörlerden biri de kentte meydana gelen ani değişimlerdir. Afet, deprem, zorunlu göç veya hızlı dönüşüm süreçleri sonucunda bireylerin yaşadıkları yere dair bağları zayıflayabilmektedir. Brown ve Perkins (1992), bu süreci yer bağlılığının kurulması, bozulması, kesintili bağlılıkla baş etmeye çalışma ve yeni bağlılıkların oluşturulması şeklinde açıklamaktadır.

Kentsel yenileme ve dönüşüm projeleri de bazı topluluklar tarafından mahalle kimliğine tehdit olarak algılanabilmektedir. Özellikle fiziksel dokunun değişeceği düşüncesiyle projelere direnç gösterilebilmektedir. Seattle'da gerçekleştirilen mahalle planlamasında bazı grupların kültürel tarih ve kimliğin silineceği endişesiyle projeye karşı çıktıkları, ancak yerel değerlere önem verileceğinin açıklanmasının ardından sürecin devam ettiği belirtilmektedir (Manzo & Perkins, 2006). Bu durum, yer bağlılığının planlama süreçlerinde dikkate alınmasının önemini göstermektedir.

Lewicka (2005), Polonya'da daha eski nesillerin yaşadığı bölgelerde yer bağlılığının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Daha istikrarlı toplumlarda bireylerin birbirleriyle daha fazla kaynaştıkları ve toplumsal bağlılığın daha güçlü olduğu da görülmektedir (Lewicka, 2010). Kültürel özelliklerin incelendiği çalışmalarda ise belirsizlikten kaçınan toplumların değişimi daha zor kabul ettikleri belirtilmektedir. Türkiye ile İngiltere'nin karşılaştırıldığı araştırmalarda Türkiye'nin belirsizlikten kaçınma düzeyinin daha yüksek olduğu ve bu nedenle değişimlere karşı daha temkinli yaklaştığı ifade edilmektedir (Hofstede, 1999; 2009).

Sonuç olarak yer bağlılığı; sosyal ilişkiler, cinsiyet rolleri, doğum yeri, ikamet süresi, fiziksel çevre özellikleri ve kentsel değişim süreçleri gibi çok sayıda

faktörden etkilenen dinamik bir yapıdır. Özellikle güçlü sosyal ilişkiler, tanıdık mekânlar ve kültürel süreklilik yer bağlılığını artırırken; ani değişimler, belirsizlik ve çevresel kopuşlar bu bağı zayıflatabilmektedir.

3.2. Yer Bağlılığının Tarihi

Literatürde yer bağlılığı kavramına ilişkin oldukça zengin ve çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir bölümü, insanların yaşadıkları, anlam yükledikleri veya kutsal kabul ettikleri mekânlara odaklanmakta; bireylerin yaşam alanlarına yönelik duygusal deneyimlerini açıklamaya çalışmaktadır. Bazı araştırmacılar ise yer bağlılığını yalnızca yer tutumu çerçevesinde ele almış, kavramın daha geniş sosyal ve kültürel boyutlarını başlangıçta yeterince incelememiştir. Coğrafya alanı dışındaki birçok sosyal bilim disiplinde ise yer kavramına ilişkin kapsamlı kategorileştirmelerin sınırlı kaldığı görülmektedir. Topluluklar, kasabalar ve köyler üzerine yapılan araştırmalar yalnızca insanların yer bağlılıklarını değil, aynı zamanda fiziksel çevrenin özelliklerini de açıklamaya yönelmiştir.

Çevre-davranış araştırmalarında bireylerin düşünme biçimlerinin önemli olduğu, insanların çevrenin çeşitli yönlerine ilişkin bilgi, anlayış ve inançlarından etkilendiği görülmektedir. Zamanla sosyal psikologlar, sosyologlar ve diğer alanlardaki araştırmacılar; kişisel boş zaman, bölgesellik, aile yapısı, toplu alan kullanımı, kalabalık, çevresel anlam ve benzeri konular üzerine çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu gelişmeler, antropologların sağladığı kültürler arası yaklaşımlarla birleşerek evler, çocukluk mekânları, kutsal yerler ve yaşlı bireylerin yaşam alanları gibi konulara ilgiyi artırmıştır. Aynı dönemde evsizlik, yer değiştirme, hareketlilik, değişen aile yapıları, suç ve toplum gelişimi gibi sosyal meseleler de araştırmalarda öne çıkmıştır. Bu bağlamda kişisel ve ailevi çatışmalar, stres, yabancılaşma, mekânı benimseme ve yerlerle ilişkili duygusal süreçler ele alınmıştır.

Yer bağlılığı kavramının gelişim süreci incelendiğinde, birçok sosyal bilim kavramına benzer biçimde zaman içinde farklı aşamalardan geçtiği görülmektedir. İlk dönemlerde araştırmacılar kavramın anlamı, kapsamı ve temel dinamikleri konusunda ortak bir görüşe sahipmiş gibi hareket etmişlerdir. Özellikle 1970’li yıllarda yer veya bölge bağlılığı kavramı üzerine yoğun bir ilgi oluşmuş, araştırmalar bu doğrultuda artmıştır. Daha sonraki süreçte kavramın tek boyutlu olmadığı anlaşılmış; alt boyutları geliştirilerek çok boyutlu bir yapı kazandırılmıştır. Ayrıca araştırmacılar yer bağlılığının çevresel tasarım ve uygulama alanlarında taşıdığı farklı anlamları keşfetmişlerdir. Sonraki aşamalarda ise araştırma ve uygulama programları çerçevesinde sorunlar ve çözüm yolları daha açık biçimde tanımlanmış, kavramın teorik altyapısı güçlendirilmiştir.

Yer bağıllığı kavramında “bağlanma” sözcüğü duygusal yönü ifade ederken, “yer” kavramı insanların duygusal ve kültürel olarak bağ kurdukları çevresel ortamları tanımlamaktadır. Ancak burada temel sorun, “yer” kavramının neyi ifade ettiğinin net olmamasıdır. Genel anlamda yer; bireysel, toplumsal veya kültürel süreçler yoluyla anlam yüklenen mekânı ifade etmektedir. Pek çok araştırmacı yer bağıllığında duygusal veya etkileyici bir bileşeni kabul etmektedir. Ancak duygu kavramı da yer kavramı gibi anlaşılması kolay, tanımlanması ise güç bir yapıya sahiptir. Bu nedenle yer bağıllığı kavramı karmaşık ve çok katmanlı bir tanımlama alanı oluşturmaktadır. Genel olarak yer bağıllığı, insanlar ile belirli mekânlar arasında kurulan duygusal bağ veya bağlantı şeklinde tanımlanmaktadır.

Yer bağıllığı aşağıdaki temel boyutları içermektedir:

- Bağıllık türleri (duygusal etki, bilişsel süreçler ve davranışsal uygulamalar)
- Büyüklük, özgüllük ve somutluk bakımından farklılık gösteren mekânlar
- Farklı katılımcılar (bireyler, gruplar ve kültürler)
- Farklı sosyal ilişkiler (bireyler, gruplar ve kültürler arası ilişkiler)
- Zamansal yönler (doğrusal ya da döngüsel süreçler)

Yer bağıllığı, çok katmanlı ve disiplinler arası bir yapıya sahip olup; birey, toplum ve mekân arasındaki etkileşimin karmaşık bir sonucudur. Güncel literatürde bu kavram, sadece bir yere duyulan aidiyet hissinin ötesinde; bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçlerin birleşimi olarak tanımlanmaktadır (Scannell & Gifford, 2017). Modern yaklaşımlar, yer bağıllığını "Kişi, Süreç ve Yer" modeli çerçevesinde ele alarak; bireysel deneyimlerin, kültürel sembollerin ve mekânın fiziksel özelliklerinin bu bağı nasıl inşa ettiğini açıklamaktadır (Lewicka, 2011). Bu bağlamda yer bağıllığı, bireyin psikolojik iyi oluşunu destekleyen, sosyal sermayeyi güçlendiren ve kültürel sürekliliği sağlayan işlevsel bir mekanizma olarak kabul edilmektedir (Casakin & Bernardo, 2012). Dolayısıyla kavram, mekânsal bir aidiyetten ziyade, bireyin kimliği ile çevresi arasında kurulan bütünsel bir ilişki biçimidir.

Yer bağıllığına yönelik en önemli eleştirilerden biri, kavramla ilişkili diğer terimler arasındaki sınırların net olmamasıdır. Bu durum, kavramın teorik temelleri ve metodolojik yaklaşımı konusunda daha derin sorunlara işaret etmektedir. Yer bağıllığı çalışmaları zaman zaman belirli sorular etrafında sıkışmış görünmekte; bunun sonucunda yer kimliği, yer duygusu, yer bağımlılığı ve yer memnuniyeti gibi farklı ancak birbirine yakın kavramlar ortaya çıkmaktadır (Lewicka, 2011).

Yer bağıllığı genellikle bireyin duygusal ifadelerini içermektedir. İnsanların psikolojik izlenimlerini çevre, mimari ve coğrafi alanlarla ilişkili biçimde incelemek amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır (Hwang, Lee & Chen, 2005). Ayrıca yer bağıllığı, boş zaman alanları ve turizm çalışmalarında da önem taşımaktadır. Özellikle turistlerin duygusal tepkilerine dayalı boş zaman yönetimi anlayışı çerçevesinde, yer

bağlılığı kavramı boş zaman davranışlarını açıklamada önemli bir değişken olarak değerlendirilmektedir (Green & Chalip, 1997).

Sonuç olarak yer bağlılığı, bireylerin yaşadıkları veya deneyimledikleri mekânlarla kurdukları duygusal, bilişsel ve davranışsal ilişkileri açıklayan çok boyutlu bir kavramdır. Sosyal bilimlerden mimarlığa, çevre psikolojisinden turizme kadar birçok alanda önemli bir araştırma konusu haline gelmiş ve zaman içinde teorik açıdan giderek zenginleşmiştir.

3.3. Yer Bağlılığının Gelişimi

Yer bağlılığı; biyolojik temelli güvenlik arayışından sosyo-kültürel kimlik inşasına kadar uzanan dinamik ve çok boyutlu bir süreçtir. Modern yaklaşımlar, bireyin bir mekâna yönelik yakınlık kurma eğilimini, sadece fiziksel bir sığınak arayışı değil; aynı zamanda öznel iyi oluşu destekleyen bir "restoratif deneyim" süreci olarak değerlendirmektedir (Moore & Driver, 2021). Güncel çalışmalar, yer bağlılığının kimlik gelişimi üzerindeki rolünü, bireyin kendisini belirli bir coğrafi ve sosyal bağlam içerisinde konumlandırmasını sağlayan "Yer Kimliği" kavramı üzerinden açıklamaktadır (Scannell & Gifford, 2017). 21. yüzyıl literatürü, bağlılığın topluluk duygusu ve sosyal sermaye üzerindeki etkisini vurgularken; mekânın birey için sadece bir yerleşim birimi değil, sembolik anlamlar yüklenen ve psikolojik dengenin korunduğu bütünsel bir ekosistem olduğunu savunmaktadır (Lewicka, 2011).

Yer bağlılığı kavramı; mekân duygusu, topluluk duyarlılığı, topluluk tatmini ve mekân kimliği gibi birbirine yakın birçok kavramla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle zaman zaman kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karışabilmektedir. Genel olarak yer bağlılığı, insanlar ile belirli mekânlar arasında kurulan duygusal bağ veya ilişki olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram açıklanırken çoğunlukla yer duygusu, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramları birlikte kullanılmaktadır. Vaske ve Korbin (2001), bireylerin doğal alanlara yönelik ziyaret sıklıkları arttıkça bu alanlara karşı duygusal bağlılık geliştirdiklerini ortaya koymuştur.

3.4. Yer Bağlılığı ile İlgili Kavramlar

3.4.1. Yer bağımlılığı

Yer bağımlılığı, bireyin spesifik bir mekânın sunduğu işlevsel olanaklar ve fiziksel nitelikler ile kurduğu fayda odaklı bağlılık biçimidir. Modern rekreasyon literatüründe bu kavram, bireyin kişisel hedeflerine ulaşmasında ve arzu ettiği deneyim çıktılarını elde etmesinde, mevcut mekânın diğer alternatiflere kıyasla sunduğu "karşılaştırmalı avantaj" olarak tanımlanmaktadır (Moore & Driver, 2021). Yer bağımlılığı düzeyi arttıkça, bireyin mekânsal ikame eğilimi azalmakta; mekân,

bireyin rekreasyonel ihtiyaçları için vazgeçilmez bir kaynak haline gelmektedir (Scannell & Gifford, 2017). Özellikle korunan alanlar, Akdeniz gibi özgün ekosisteme sahip bölgeler ve milli parklarda gelişen güçlü yer bağımlılığı, bireyin mekandaki faaliyetlerini sürdürme kararlılığını artırırken; bu durum çevresel sorumluluk davranışlarının da temelini oluŐurmaktadır (Lewicka, 2011; Walker vd., 2020).

3.4.2. Yer kimliği

Yer kimliği, bireyin belirli bir yeri kendi yaşamının ve benliğinin önemli bir parçası olarak görmesi sürecidir. Rekreasyon, turizm ve boş zaman literatüründe önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Gu & Ryan, 2008). İnsanlar doğal çekim merkezlerini ziyaret ettiklerinde, bu alanların fiziksel ve sosyal özellikleri ile yaşadıkları deneyimler güçlü bir yer kimliği duygusunun oluşmasına katkı sağlayabilmektedir (Devine & Clayton, 2010). Stedman (2002), yer kimliği yüksek bireylerin çevreyi koruma davranışına daha istekli olduklarını belirtmektedir. Walker ve Chapman (2003) da park ziyaretlerinin gönüllü evre koruma davranışları sergileyebildiğini ifade etmektedir.

3.4.3. Yerden etkilenme

Yer bağlılığının sıklıkla göz arđ edilen boyutlarından biri de bireyin mekndan etkilenme düzeyidir. Bu boyut, bireyin bulunduğu çevreyle kurduğu duygusal ilişkinin tutum ve davranışsal niyetler üzerindeki etkisini ifade etmektedir (Haywante vd., 2012). Çevresel psikoloji ve rekreasyon literatüründe mekânların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal deneyimlere dayalı olduğu kabul edilmektedir (Felonneau, 2004; Moore & Graefe, 1994).

3.4.4. Yerlerin sosyal bağı

Yerlerin sosyal bağı, bireylerin kiŐilerarası ilişkileri kolaylaştıran mekânlara daha güçlü bağ geliştirdiğini savunmaktadır. İnsanların grup aidiyetini destekleyen ve ortak deneyim yaŐatan alanlara yneldeği belirtilmektedir (Scannell & Gifford, 2010). Özellikle açık hava rekreasyon alanlarında sosyal ilişkiler ve ortak deneyimler yer bağlılığını artırmaktadır (Hammit vd., 2009). "Fried (1963) tarafından vurgulanan kiŐilerarası ilişkilerin yer bağlılığı üzerindeki etkisi, güncel çalışmalarda sosyal bağlılık boyutuyla desteklenmekte; bireyin mekânsal yakınlık arzusunun temelinde o yerdeki sosyal ağlarını koruma motivasyonunun yattığı belirtilmektedir (Lewicka, 2011; Scannell & Gifford, 2010)."

3.4.5. Yer memnuniyeti

Yer memnuniyeti, bir mekânın bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyiyle ilişkili olarak algılanan kalite biçiminde tanımlanabilir. Fiziksel özellikler, hizmet kalitesi ve sosyal imkânlar bu memnuniyeti şekillendirmektedir (Stedman, 2002). Liam (2012), bireylerin bir yere yönelik memnuniyet düzeylerinin gelecekteki ziyaret veya seyahat tercihlerini etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca yer memnuniyeti, çevresel davranışların gelişmesinde de etkili olabilmektedir.

3.5. Özelliklerine Göre Yer Bağlılığı

3.5.1. Dinlenme ve hareket içeren yer bağlılığı

Günlük yaşamda bireyler çoğu zaman farkında olmadan yaşadıkları alanlara, kullandıkları yol güzergâhlarına ve rutin faaliyet alanlarına duygusal bağ geliştirmektedir. Bu nedenle yer bağlılığını anlamada hareket ve durağanlık boyutlarının birlikte değerlendirilmesi önemlidir. Forester (2006), değerler, cinsiyet, sınıf, kültür ve çatışma gibi unsurların da analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

3.5.2. Mekânın iç ve dış yönlerini içeren yer bağlılığı

Yer bağlılığının anlaşılabilmesi için mekânın hem iç hem dış boyutlarının ele alınması gerekmektedir. İnsanlar evlerini ve mahallelerini sevebilirken yaşadıkları şehri sevmeyebilirler. Bu durum, yer bağlılığının çok katmanlı bir yapı olduğunu göstermektedir (Casey, 1993).

3.6. Yer Bağlılığı Süreci

Yer bağlılığı durağan değil, dinamik bir süreçtir. Seamon (2012), belirli bir yerin canlılığını destekleyen ya da zayıflatan altı temel süreç olduğunu belirtmektedir. Bunlar:

1. Yer etkileşimi
2. Yer kimliği
3. Yerin anlam kazanması
4. Yerin benimsenmesi
5. Yer yaratma
6. Yer geliştirme

3.6.1. Yer etkileşimi

Yer etkileşimi, bir yerin gündelik yaşam içerisindeki özgünlüğünü ve kullanıcılarıyla kurduğu ilişkiyi ifade etmektedir. Rutin davranışlar, mevsimsel olaylar ve tekrar eden deneyimler bu sürecin parçasıdır (Seamon, 2014).

3.6.2. Yerin anlam kazanması

Mekânlar, gündelik hayatın akışında gerçekleşen tesadüfi sosyal etkileşimler ve bireysel bellekte iz bırakan sürpriz deneyimler aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Örneğin, kamusal alanlarda yaşanan plansız karşılaşmalar veya bir destinasyonda deneyimlenen "zirve anlar", yerin sembolik değerini artırarak birey ile mekân arasındaki duygusal bağı derinleştirmektedir (Casakin & Bernardo, 2012).

3.6.3. Yerin benimsenmesi

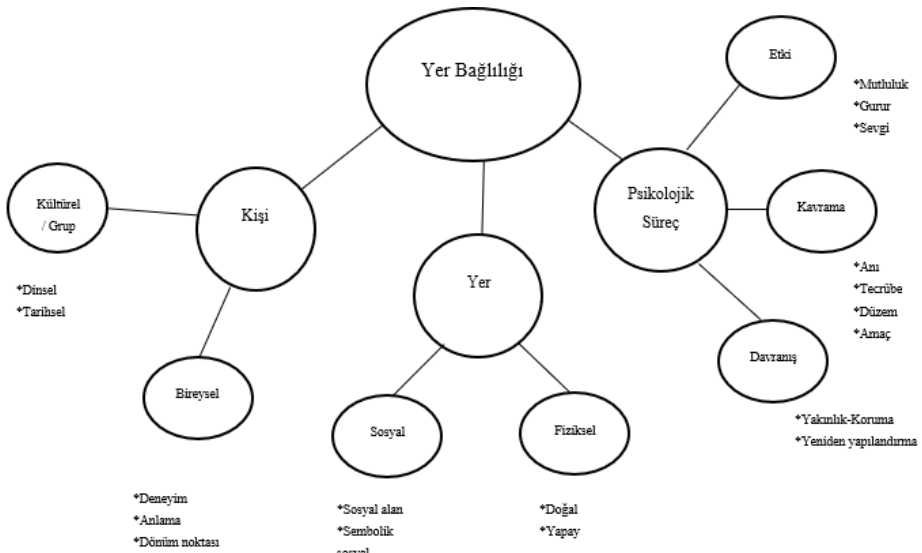
Bir yerde zaman geçirmek, onu tanımak ve önemsemek bireyde o yere yönelik sahiplenme duygusu oluşturmaktadır. Ancak kötü planlama, afet, savaş veya bakımsızlık gibi durumlar bu süreci zayıflatabilmektedir (Seamon, 2014).

3.6.4. Yer yaratma ve yer geliştirme

Yer yapma; politika, stratejik planlama ve kapsayıcı tasarım aracılığıyla mekânların yaşanabilirlik kapasitesini artırma sürecidir (Casakin & Bernardo, 2012). Yer geliştirme ise bu vizyonun somutlaştırılması; mekânsal canlılığın tetiklenmesi ve kullanıcı deneyiminin sosyal etkileşimler yoluyla optimize edilmesidir (Shao vd., 2021).

3.7. Yer Bağlılığının Üç Boyutu

Scannell ve Gifford'a (2010a) göre yer bağlılığı üç temel boyuttan oluşmaktadır:

Şekil 3.1. Üçlü yer bağlılığı modeli

3.7.1. Kişi Boyutu: Bireysel veya Toplu Yer Bağlılığı

Yer bağlılığının kişi boyutu, bireylerin bir mekâna bireysel ya da toplu düzeyde geliştirdikleri bağları ifade etmektedir. Bir yere bağlılık hem bireysel hem de kolektif biçimde ortaya çıkabilmektedir. Bireysel açıdan yer bağlılığı, bireyin belirli bir mekâna yönelik kişisel deneyimleri, anıları ve duygusal bağları ile ilişkilidir. Bu bağlamda yer bağlılığının, kişisel anıları canlandırdığı ve bireyin benlik duygusunun gelişimine katkı sağladığı belirtilmektedir (Twigger-Ross & Uzzell, 1996). Ayrıca bireyler açısından anlam taşıyan önemli mekânlar, örneğin biriyle tanışılan bir yer veya kişisel gelişim sürecinde etkili olan alanlar, zamanla daha güçlü bir bağlılık unsuru hâline gelebilmektedir (Manzo, 2005).

Yer bağlılığı yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda toplumsal ve kültürel boyutlar da içermektedir. Toplu yer bağlılığı, belirli bir grubun, topluluğun veya kültürün ortak değerler, deneyimler ve anlamlar çerçevesinde bir mekâna bağlanmasını ifade etmektedir. Bu nedenle yer bağlılığının bireysel ve kültürel düzeyleri birbirinden tamamen bağımsız düşünülmemelidir. Bireylerin yerle ilgili olumlu anlamları, değerleri ve deneyimleri, kültürel düzeyde yer bağlılığının korunmasına ve güçlenmesine katkı sağlayabilmektedir (Scannell & Gifford, 2010). Böylece yer bağlılığı hem bireysel kimliğin hem de toplumsal aidiyet duygusunun önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

3.7.2. Psikolojik Süreç Boyutu

Yer bağlılığının ikinci boyutu psikolojik süreç boyutudur. Bu boyut, bireylerin veya grupların kendileri açısından anlamlı ve önemli olan mekânlarda yaşadıkları psikolojik etkileşimleri kapsamaktadır. Yer bağlılığı yalnızca fiziksel bir çevreye yönelik aidiyet hissi değil, aynı zamanda bireyin o çevreyle kurduğu zihinsel, duygusal ve davranışsal ilişkiyi de ifade etmektedir. Bu nedenle yer bağlılığı kavramının teorik çerçevesinde psikolojik süreçler önemli bir yer tutmaktadır.

Birçok araştırmacıya göre yer bağlılığının psikolojik yönü üç temel unsurdan oluşmaktadır: etkisel (duygusal), bilişsel ve davranışsal süreçlerdir (Scannell & Gifford, 2010). Etkisel süreç, bireyin belirli bir yere karşı sevgi, huzur, mutluluk, özlem veya güven gibi duygular geliştirmesini ifade etmektedir. Bilişsel süreç, bireyin mekâna ilişkin bilgi, anı, inanç ve anlam yüklemelerini kapsamaktadır. Davranışsal süreç ise bireyin mekânı ziyaret etme, koruma, orada kalma isteği ya da tekrar geri dönme eğilimi gibi davranışlarını içermektedir.

Yer bağlılığı üzerine yapılan çalışmalarda bu üç psikolojik sürecin birlikte ele alındığı araştırmalar bulunmakla birlikte, bazı çalışmalarda yalnızca bir ya da iki boyuta odaklanıldığı görülmektedir (Arasoin vd., 2005). Bu durum, yer bağlılığının çok boyutlu ve dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla

psikolojik süreç boyutu, bireyin mekânla kurduğu ilişkinin anlaşılmasında temel unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

3.7.3. Yer Boyutu

Bağlanılan mekânın fiziksel, sosyal ve sembolik özelliklerini kapsar. Sonuç olarak yer bağlılığı; birey, psikolojik süreçler ve mekânsal özelliklerin etkileşimiyle ortaya çıkan çok boyutlu bir kavramdır. Bu alandaki bilgi birikimi arttıkça yer bağlılığı kavramı daha kapsamlı ve disiplinler arası bir yapıya kavuşmaktadır.

3.8. Etki Olarak Yer Bağlılığı

Yer bağlılığının önemli boyutlarından biri etkisel, yani duygusal boyuttur. Kişi ile yer arasında kurulan bağ, çoğu zaman belirli bir mekâna yönelik duygusal yakınlık ve aidiyet hissi oluşturmaktadır. Bu bağlamda yer bağlılığı, bireyin bir mekâna karşı geliştirdiği duygusal tepkileri ifade etmektedir. İnsan ile yer arasındaki ilişki yalnızca olumlu duygularla sınırlı olmayıp sevgi, memnuniyet, huzur ve mutluluk gibi hislerin yanı sıra korku, nefret, üzüntü ve kararsızlık gibi farklı duyguları da içerebilmektedir (Manzo, 2005).

Örneğin bireyin çocukluk evini yaşamında önemli bir yer olarak görmesi mümkündür; ancak bu durum her zaman olumlu bir bağlılık anlamına gelmemektedir. Eğer birey o mekânda mutsuzluk, travma veya olumsuz deneyimler yaşamışsa, söz konusu yer negatif duygularla da hatırlanabilmektedir. Bu nedenle bazı önemli yerler, birey açısından güçlü anlam taşımasına rağmen olumsuz bağ değerlerine sahip olabilmektedir.

Bununla birlikte yer bağlılığı çoğunlukla olumlu duygusal bağ olarak değerlendirilmektedir. Giuliani'ye (2003) göre yer bağlılığı, bireyin bir yere yakınlığını sürdürme arzusu ile o yerin uyandırdığı olumlu duyguları yeniden yaşama isteğini içermektedir. Bu açıdan etkisel boyut, bireyin mekânla kurduğu ilişkinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

3.9. Kavrama Olarak Yer Bağlılığı

Yer bağlılığının bir diğer önemli boyutu bilişsel ya da kavramsal boyuttur. Kişi ile yer arasında kurulan bağ yalnızca duygusal süreçlerden oluşmamakta, aynı zamanda bireyin zihinsel değerlendirmelerini, bilgi birikimini ve anlamlandırma süreçlerini de içermektedir. Bu bağlamda kişi-yer ilişkisi; bireyin hafızasında yer alan anılar, mekâna ilişkin inançlar, deneyimler ve bilgi düzeyi ile şekillenmektedir.

Yer bağlılığı bilişsel açıdan ele alındığında, bireyin bir yere yüklediği anlamlar ve o yere yönelik zihinsel yakınlık ön plana çıkmaktadır. İnsanlar belirli mekânları yalnızca fiziksel alanlar olarak değil, geçmiş deneyimlerinin, yaşanmışlıklarının ve kişisel anlamlarının taşıyıcısı olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle bireyin

hafızasında yer eden mekânlar, zamanla daha güçlü bir bağlılık unsuru hâline gelebilmektedir.

Scannell ve Gifford'a (2010) göre yer bağlılığı, yer anlamının bilişsel olarak oluşmasının yanı sıra bireyin yere yakınlık hissetmesini kolaylaştıran zihinsel süreçleri de kapsamaktadır. Hafıza aracılığıyla insanlar mekânlara anlam yüklemekte ve bu anlamları benlik algılarıyla ilişkilendirmektedir. Böylece yer, bireyin kimliğinin ve yaşam öyküsünün bir parçası hâline gelmektedir. Bu yönüyle kavramsal boyut, yer bağlılığının oluşumunda temel psikolojik süreçlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

3.10. Davranış Olarak Yer Bağlılığı

Yer bağlılığının davranışsal boyutu; bireyin mekâna yakın olma, orada bulunma süresini uzatma veya o yeri tekrar ziyaret etme eğilimiyle somutlaşmaktadır (Moore & Driver, 2021). Bu bağlamda yer bağlılığını besleyen temel unsur, bireyin mekanla kurduğu fiziksel ve duygusal yakınlığı koruma arzusudur. Güncel araştırmalar, ikamet süresinin ötesinde, geçmiş deneyimlerin ve mekâna duyulan sadakatin bireyleri eski yaşam alanlarına geri dönmeye veya mevcut bağlarını sürdürmeye yönelttiğini doğrulamaktadır (Scannell & Gifford, 2017).

Vatan hasreti üzerine yapılan araştırmalar da uzun süre yaşadığı yerden uzak kalan bireylerin, eski yaşam alanlarını ziyaret etme konusunda güçlü bir istek taşıdıklarını göstermektedir. Hatta bazı durumlarda geri dönüşün yüksek maliyet veya çaba gerektirmesine rağmen bireylerin bu isteği sürdürdükleri belirtilmektedir (Reimer, 2004). Bu durum, yer bağlılığının yalnızca duygusal değil aynı zamanda davranışsal bir yönünün de bulunduğunu göstermektedir.

Davranışsal olarak yer bağlılığı; bireyin mekâna erişimini düzenleme, mekâni koruma, kontrol etme veya sahiplenme eğilimleriyle de ilişkilendirilmektedir (Altman, 1975). Ancak özellikle parklar, kafeler, ibadet alanları ve diğer kamusal mekânlarda yer bağlılığı herhangi bir sahiplik ya da kontrol amacı taşımadan, yalnızca duygusal yakınlık ve tekrar ziyaret etme isteği şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle yer bağlılığının davranışsal boyutu, bireyin bir yere yakın kalma arzusu ve bu bağı sürdürmeye yönelik davranışları temelinde değerlendirilmektedir. Ayrıca bireylerin benzer özellikler taşıyan yeni mekânlara yönelmesi veya eski mekânlarını yeniden oluşturma çabaları da davranışsal bağlılığın göstergeleri arasında yer almaktadır (Scannell & Gifford, 2010).

3.11. Yer Boyutu

Yer bağlılığının nesne boyutu; mekânın fiziksel, sosyal ve sembolik niteliklerinin birleşiminden oluşmaktadır. Güncel çalışmalar, bağlılığın gücünün konut, mahalle veya şehir gibi farklı mekânsal ölçeklere göre değişkenlik gösterdiğini ve genellikle

mikro ile makro düzeydeki bağların daha baskın olduğunu doğrulamaktadır (Lewicka, 2011). Sosyal etkileşimlerin fiziksel unsurlara kıyasla bağlılık üzerinde daha belirleyici olduğu saptanmakla birlikte; her iki boyutun sinerjisinin genel aidiyet duygusunu şekillendirdiği ve analizlerde mekânsal seviyenin mutlaka gözetilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Scannell & Gifford, 2017; Casakin & Bernardo, 2012).

Fiziksel yönler, bireyin mekâna yüklediği anlamları şekillendiren önemli unsurlardır. Bir yerin estetik yapısı, çevresel düzeni veya bireyin çocukluğunu geçirdiği çevreye benzerliği, bağlılık gelişiminde etkili olabilmektedir. Bununla birlikte yer bağlılığı yalnızca fiziksel özelliklere dayanmaz. Anlamsal yönler, bireyin mekâna sembolik anlamlar yüklemesiyle ilişkilidir. Bu noktada önemli olan yalnızca fiziksel çevre değil, bireyin o çevreyi nasıl yorumladığı ve onunla nasıl özdeşleştiğidir (Scannell & Gifford, 2010). Böylece yer boyutu, fiziksel çevre ile bireysel anlamlandırma süreçlerinin birleşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir yapı olarak değerlendirilmektedir.

3.12. Yer Bağlılığı ve Boş Zaman

Yer bağlılığı ile boş zaman arasındaki ilişki, son yıllarda rekreasyon ve turizm literatüründe önemli araştırma konularından biri hâline gelmiştir. Bireylerin boş zamanlarını değerlendirdikleri alanlarda yaşadıkları deneyimler, bu mekânlara yönelik duygusal bağ geliştirmelerinde etkili olmaktadır. Özellikle tekrar eden ziyaretler, olumlu deneyimler ve kişisel anlam yükleme süreçleri, bireylerin rekreasyon alanlarına karşı bağlılık düzeylerini artırabilmektedir.

Bricker ve Kerstetter (2000), akarsu rekreasyonu üzerine yaptıkları çalışmada bireylerin yaşam biçimleri, yer kimliği ve yere bağlılıkları arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu alanda önemli bir çalışma ortaya koymuşlardır. Araştırmada yaşam biçimi değişkeni, yer bağlılığı literatüründe daha önce yeterince ele alınmamış yeni bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, bireylerin günlük yaşam tercihleri, değerleri ve boş zaman alışkanlıklarının, belirli rekreasyon alanlarına yönelik bağlılık geliştirmelerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Son dönem araştırmalarında ise yer bağlılığı çalışmalarının odak noktası, boş zaman davranışı değişkenleri ile ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle bireylerin rekreasyon alanlarını ziyaret etme sıklığı, tekrar ziyaret niyeti, memnuniyet düzeyi, etkinlik katılımı ve alanı koruma davranışları gibi unsurların yer bağlılığı ile yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Hwang, Lee & Chen, 2005). Bu nedenle yer bağlılığı, yalnızca çevresel psikoloji açısından değil, aynı zamanda boş zaman yönetimi, rekreasyon planlaması ve sürdürülebilir turizm açısından da önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

4. BÖLÜM: ÇEVRE

Çevre kavramı geçmişte yalnızca insanların yaşadığı ve faaliyetlerini sürdürdüğü fiziksel alan olarak ele alınırken, günümüzde çevre sorunlarının artmasıyla birlikte çok boyutlu bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Farklı disiplinler çevreyi kendi bakış açılarına göre tanımlamış ve kavrama sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve ekolojik anlamlar yüklemiştir. Bu nedenle çevre, yalnızca doğal unsurlardan oluşan bir alan değil; insan ile doğa arasındaki karşılıklı etkileşimi içeren kapsamlı bir sistemdir.

Genel anlamda çevre, canlıların hayati bağlarla bağlı bulunduğu, etkiledikleri ve aynı zamanda etkilendikleri ortam olarak tanımlanmaktadır (Uslu, 1995). Bu tanımdan hareketle çevre; canlı ve cansız unsurlardan meydana gelmektedir. Canlı unsurlar arasında insanlar, hayvanlar ve mikroorganizmalar yer alırken; cansız unsurlar hava, su, toprak, yer şekilleri gibi doğal öğeler ile bina, köprü ve yollar gibi insan eliyle oluşturulmuş yapay unsurlardan oluşmaktadır (Yıldız vd., 2000).

Erdem'e (2016) göre çevre, canlı ve cansız varlıklar ile doğal ve kültürel kaynakların bir arada bulunduğu, sürekli etkileşim içinde olan dinamik bir ortamdır. Çepel (1992) ise çevreyi, canlıların yaşamını sürdürebilmesini sağlayan ve onları sürekli etkisi altında bulduran faktörler bütünü olarak ifade etmektedir. Bu yaklaşımlar çevrenin durağan değil, sürekli değişen ve gelişen bir sistem olduğunu göstermektedir.

Çevre kavramı insan ilişkileri açısından da ele alınmaktadır. Keleş ve Hamamcı 'ya (1997) göre çevre; insanın diğer insanlarla ilişkilerini, diğer canlılarla etkileşimini ve yaşamını sürdürdüğü ortamda hava, su, toprak, iklim gibi cansız unsurlarla olan bağlarını kapsamaktadır. Bu yönüyle çevre, yalnızca fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin yaşandığı bir yaşam alanıdır.

Şahin (2019), çevreyi üç grupta incelemektedir: doğal çevre, yapay çevre ve sosyo-ekonomik çevre. Doğal çevre, doğanın kendiliğinden oluşturduğu alanları; yapay çevre, insanın bilgi ve kültür birikimiyle meydana getirdiği yerleşim alanlarını; sosyo-ekonomik çevre ise insanların ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri sonucu oluşan yaşam düzenini ifade etmektedir. Bu sınıflandırma çevrenin yalnızca doğadan ibaret olmadığını, insan faaliyetleriyle şekillenen yönlerinin de bulunduğunu göstermektedir.

Çevre psikolojisi açısından bakıldığında ise çevre, bireyin dışında kalan her şey olarak tanımlanmaktadır (Yıldız vd., 2000). Bu anlayış, bireyin davranışlarını etkileyen doğal, yapay ve toplumsal tüm unsurları çevrenin bir parçası olarak kabul etmektedir ve çevreyi iç ve dış çevre şeklinde ikiye ayırmakta; bireyin psikolojik dünyasını iç çevre, ekolojik ortamını ise dış çevre olarak değerlendirmektedir.

Bazı araştırmacılar çevre kavramına tarihsel ve etik boyut da kazandırmıştır. Alkış ve Oğuzoğlu (2005), çevreyi geçmişten günümüze uzanan maddi ve manevi değerleri barındıran bir sistem olarak tanımlarken; Hun (2016), çevreyi kuşaklar arası adalet anlayışını taşıyan evrensel bir değer olarak ele almaktadır. İnam (1999) ise çevreyi oldukça geniş bir bakış açısıyla değerlendirerek yaşadığımız her yerin, toplumun, ekonominin, yönetim biçiminin, hatta düşünce ve bilgi dünyamızın bile çevrenin parçası olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak çevre kavramı; doğal kaynakları, canlı-cansız varlıkları, insan ilişkilerini, kültürel değerleri ve psikolojik unsurları kapsayan çok yönlü bir yapıdır. Günümüzde çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği, yalnızca doğal kaynakların korunması anlamına gelmemekte; aynı zamanda insan yaşam kalitesinin, toplumsal düzenin ve gelecek kuşakların haklarının korunması anlamına da gelmektedir.

4.1. Çevresel Tutum

Çevreyi insandan bağımsız düşünmek mümkün değildir. İnsan faaliyetleri ile doğal çevre arasında karşılıklı bir etkileşim bulunmaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızlanması, nüfus artışı, doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi ve çevre sorunlarının göz ardı edilmesi; ekolojik dengenin bozulmasına ve çeşitli çevresel felaketlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bireylerden başlayarak toplumun tüm kesimlerine doğayla uyumlu yaşama, doğayı tanıma ve çevre bilinci kazandırılması büyük önem taşımaktadır (Demirel, Gürbüz & Karaküçük, 2009).

Açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin doğayla doğrudan temas hâlinde olmaları sebebiyle doğal çevreyi daha iyi anlama ve çevre dostu tutum geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Thapa & Graefe, 2010). Bunun yanında söz konusu faaliyetler, bireylere doğal alanların korunması, sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi konusunda farkındalık kazandırmakta; çevreye karşı eğitsel ve korumacı yaklaşımların gelişmesine katkı sağlamaktadır (Dunlap & Heffernan, 1975).

Güncel araştırmalar incelendiğinde, açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılım ile çevresel tutumlar arasındaki ilişkinin sıklıkla ele alındığı görölmektedir. Bu çalışmalarda yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir gibi demografik değişkenler de değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen bulgular, rekreasyon katılımı ile çevresel tutumlar arasında genellikle zayıf ya da orta düzeyde ilişkiler bulunduğunu göstermektedir (Stern vd., 1995). Ayrıca açık hava rekreasyonuna katılımın çevresel kaygı düzeyleri üzerinde de etkili olduğu ifade edilmektedir (Tarrant & Green, 1999).

Bununla birlikte, çevresel tutum ile çevresel davranış arasındaki uyumun her zaman güçlü olmadığı görölmektedir. Araştırmalar, bireylerin çevreye olumlu tutum geliştirmelerine rağmen bu tutumların davranışa dönüşmesinde çeşitli sınırlılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır (Nord vd., 1998; Thapa, 2010). Ancak doğa temelli

etkinlikler ve festivaller üzerine yapılan bazı çalışmalarda çevresel tutum ile davranış arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Kil, Holland & Stein, 2014).

Kil ve diğerleri (2014), çevresel tutumların çevreye karşı sorumlu davranışları etkileyebileceğini ve bu süreçte rekreasyon motivasyonunun aracılık rolü üstlenebileceğini belirtmektedir. Güçlü çevresel tutumlara sahip bireylerin doğal alanları ziyaret etme, çevresel projelere destek verme, eğitim faaliyetlerine katılma ve finansal katkı sağlama gibi çevre yanlısı davranışlara daha yatkın oldukları ifade edilmektedir. Bu durum, doğal alan rekreasyon planlayıcıları açısından da önem taşımaktadır. Çünkü ziyaretçilerin tutum ve davranışlarını anlamak, bu alanların daha etkili yönetilmesine katkı sağlayacaktır.

Tutum kavramı, belirli bir nesneye ya da olguya yönelik olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri içeren psikolojik bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Eagly & Chaiken, 1993). Fishbein ve Ajzen'e (1974) göre ise tutumlar, bireyin belirli bir konuya karşı tutarlı davranış göstermesine yol açan inanç ve duygular bütünüdür. Bu bağlamda çevresel tutumlar da bireylerin doğaya yönelik inançları, değerleri ve davranış eğilimleriyle yakından ilişkilidir.

Sonuç olarak, doğa temelli rekreasyon faaliyetlerine katılımın bireylerde çevre dostu tutum ve davranışların gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir. Doğal ortamlarda zaman geçiren bireyler çevresel sorunlara karşı daha duyarlı olmakta ve çevreyi korumaya yönelik davranışlar sergileme eğilimi göstermektedir. Bu nedenle rekreasyon faaliyetleri yalnızca boş zaman değerlendirme aracı değil, aynı zamanda çevre bilinci ve sürdürülebilir yaşam kültürünün geliştirilmesinde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

4.2. Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı

Toplumsal çevre içerisinde insan, diğer bireylerle sürekli etkileşim kurarak yaşamını sürdürmektedir. Bu etkileşim sürecinde davranış kavramı önemli bir yere sahiptir. Davranış; bireyin tutumlarını, hareket tarzını, tepkilerini ve çeşitli durumlara karşı ortaya koyduğu eylemleri ifade etmektedir. İnsan davranışları psikolojinin temel inceleme alanlarından biri olup oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Biyolojik açıdan davranış, organizmanın bulunduğu ortamdaki hareket biçimi olarak tanımlanırken; genel anlamda belirli uyarıcılara karşı verilen tepki şeklinde açıklanmaktadır.

Doğaya yönelik gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler de insan davranışlarının önemli bir yansımasıdır. Bireylerin doğal alanlarda yaptıkları yürüyüş, kamp, dağcılık, bisiklet sürme ve benzeri faaliyetler devinimsel davranışlara örnek gösterilebilir. Bunun yanında doğal çevrenin korunmasına yönelik bilinçli girişimler, örneğin çevre temizliği etkinlikleri, geri dönüşüm faaliyetleri veya doğal alanların korunmasına yönelik kampanyalar bilişsel davranış kapsamında değerlendirilmektedir. Doğal ortamlara karşı

duyulan merak, heyecan, huzur ve hayranlık gibi duygular sonucunda gerçekleştirilen faaliyetler ise duygusal davranışlar olarak ele alınmaktadır.

Rekreatif davranışların her zaman yalnızca fiziksel hareket içermesi gerekmez. Bireylerin doğal alanların tahrip edilmesini önlemeye yönelik gösterdikleri çabalar da rekreasyonel davranış olarak nitelendirilebilir. Örneğin taşıma kapasitesi düşük alanların kullanıma kapatılmasını desteklemek, doğayı korumaya yönelik imza kampanyalarına katılmak ya da çevre bilinci oluşturmak amacıyla gönüllü faaliyetlerde bulunmak çevre dostu rekreasyon davranışları arasında yer almaktadır. Bu tür davranışlar bireylerin psikolojik, sosyolojik ve çevresel etkiler doğrultusunda şekillenebilmektedir.

Çevre dostu rekreasyon davranışı, bireylerin doğal çevrede aktif olarak rekreatif etkinliklere katılması ya da çevresel faaliyetlere psikolojik ve sosyal açıdan eğilim göstermesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle bir grubun çevre korumaya yönelik davranışlarına katılım sağlamak sosyolojik bir davranış göstergesi olarak değerlendirilirken, çevre tahribatından etkilenerek korumacı tutum geliştirmek psikolojik bir davranış göstergesi olarak açıklanmaktadır (Karaküçük, vd., 2016).

Andereck'e (2009) göre doğaya karşı güçlü bir yönelime sahip ve çevre dostu davranışlar sergileyen bireyler, çevreye duyarlı ürün ve hizmetleri tercih etmeye daha yatkındır. Çevre bilincine sahip bireylerin çevre dostu rekreasyon ürünleri ve hizmetlerini satın alma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda turistlerin çevre dostu konaklama tesislerini tercih etmeleri, sürdürülebilir turizm etkinliklerine katılmaları veya doğa dostu ekipman kullanmaları çevre dostu rekreasyon davranışı kapsamında değerlendirilmektedir.

Çevre dostu davranış, çevreye en az zarar veren davranış biçimi olarak tanımlanmakta ve çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerin başında çevresel tutum gelmektedir. Ancak olumlu çevresel tutuma sahip olmak her zaman çevre dostu davranış sergilemek anlamına gelmemektedir. Bazı araştırmalar, bireylerin çevreye olumlu tutum beslemelerine rağmen çevre dostu davranışları gerçekleştirmede algılanan çaba, maliyet veya zaman gibi nedenlerle düşük düzeyde kaldıklarını göstermektedir (Kanbak, 2015).

Çevre eğitiminin temel amacı da bireylerde davranış değişikliği oluşturmaktır. Bu nedenle çevresel davranışların gelişmesini kolaylaştıran tutumların anlaşılması ve güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Pooley ve O'Connor'a (2000) göre bireylerde kalıcı çevre dostu davranışlar geliştirebilmek için öncelikle çevresel tutumların yapısının doğru şekilde anlaşılması gerekmektedir.

Sonuç olarak çevre dostu rekreasyon davranışı; bireylerin doğaya yönelik olumlu tutumlarını, çevre koruma bilincini ve sürdürülebilir yaşam anlayışını davranışa dönüştürmesiyle ortaya çıkan önemli bir kavramdır. Rekreasyon faaliyetleri bu yönüyle yalnızca boş zaman değerlendirme aracı değil, aynı zamanda çevresel sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağlayan sosyal bir süreçtir.

5. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada, araştırmının hedef kitle üzerindeki derinliğini artırmak ve spesifik olgulara odaklanmak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmının amacına uygun olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine analiz edilmesine olanak tanıyan, olasılık temelli olmayan bir yaklaşımdır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu yöntem, belirli ölçütleri karşılayan veya özel karakteristiklere sahip durumların incelenmesinde, araştırmacının olgular arasındaki ilişkileri keşfetmesi ve açıklamasında temel bir araçtır (Tarhan, 2015).

Araştırmada "ölçüt örnekleme" yaklaşımı benimsenerek, Akdeniz Bölgesi'nde turistik destinasyonlarda en az 3 gece konaklamış ve bölgenin sunduğu kıyı veya doğa odaklı rekreasyonel faaliyetlerden en az birine aktif olarak katılmış 265 kadın 337 erkek toplam 602 katılımcı oluşturulmuştur.

Bu örneklem grubunun tercih edilmesindeki temel gerekçeler şunlardır: Deneyimsel Etkileşim: Seçilen örneklem grubu, Akdeniz Bölgesi'nin sunduğu fiziksel ve kültürel olanakları deneyimlemiş olması nedeniyle, destinasyona yönelik "yer bağlılığı" (mekân kimliği ve mekân bağımlılığı) süreçlerini somutlaştırmak için en uygun adayları temsil etmektedir. Sürdürülebilirlik Farkındalığı: Rekreasyonel faaliyetlerine düzenli olarak katılan bireylerin, faaliyet gösterdikleri ortamın çevresel niteliklerine karşı daha duyarlı oldukları varsayılmaktadır. Bu durum, turistlerin "çevre dostu rekreasyon davranışları" ile "çevresel tutumları" arasındaki etkileşimin incelenmesi açısından verimli bir zemin sunmaktadır. Psikolojik Bağ ve Davranışsal Dönüşüm: Turistlerin rekreasyonel motivasyonlarının, destinasyonla kurdukları duygusal bağ üzerinden çevresel sorumluluk üstlenmeye, bireysel etkileşimin yoğun olduğu bu örneklem grubu üzerinde daha net gözlemlenebilmektedir.

5.1. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, hedeflenen verilerin sistematik bir şekilde toplanması amacıyla birincil veri toplama yöntemlerinden biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma modelinde yer alan; rekreasyon deneyim tercihleri, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışı değişkenlerini ölçümlemek amacıyla yapılandırılan anket formu, ilgili literatür taranarak oluşturulmuş ölçek setlerini içermektedir. Çalışma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 12/03/2026 tarih ve 03-2036/118 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın birinci bölümünde, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcıların cinsiyet, ikamet yeri, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, mesleği ve eğitim düzeylerine ilişkin bilgiler toplanmıştır.

Rekreasyon Deneyim Tercihi Ölçeği (RDTÖ)

Araştırmada katılımcıların rekreatif etkinliklere katılım nedenlerini belirlemek amacıyla Rekreasyon Deneyim Tercihi (RDT) Teorisi Recreation Experience Preference (REP) temel alınmıştır. Söz konusu ölçek, Driver ve Tocher (1971) ile Knopf ve diğerleri (1973) tarafından geliştirilmiş olup, daha sonraki yıllarda farklı araştırmacılar tarafından psikometrik açıdan test edilerek geliştirilmiştir (Graefe vd, 2000). Manfredo ve diğerleri (1996), RDT ölçeğine ilişkin 36 farklı araştırmanın sonuçlarını bir araya getirerek kapsamlı analizler gerçekleştirmiş ve motivasyona ilişkin boyutların genel olarak etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ölçek, açık alanda rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin bu etkinliklerden elde ettikleri faydaları ve katılım motivasyonlarını ölçmeyi amaçlamaktadır (Manfredo, Driver & Tarrant, 1996).

Araştırmanın amacı doğrultusunda ölçeğin; doğa deneyimi (1., 2. ve 3. maddeler), fiziksel fitness (4., 5. ve 6. maddeler), fiziksel dinlenme (7. ve 8. maddeler), fiziksel stresten kaçış (9., 10., 11. ve 12. maddeler), yalnızlık (13., 14., 15. ve 16. maddeler), kalabalıktan kaçış (17. ve 18. maddeler) ve aile ile beraber olma (19. ve 20. maddeler) olmak üzere toplam 7 alt boyut ve 20 maddeden oluşan formu kullanılmıştır. Ölçek, “kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “kesinlikle katılıyorum (5)” arasında değişen 5’li Likert tipinde derecelendirilmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama sürecinde öncelikle Michael Manfredo’dan gerekli izin alınmıştır. Ardından ölçek, İngilizce yeterliliği yüksek üç eğitim bilimleri uzmanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen çeviri formu, bir eğitim bilimleri uzmanı ve bir dil uzmanı tarafından incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İkinci aşamada Türkçeye çevrilen form yeniden İngilizceye çevrilmiş, daha sonra geri çeviri ile orijinal İngilizce form, alanında yetkin bir uzman tarafından karşılaştırılmıştır. Farklılık gösteren maddeler yeniden gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir.

Elde edilen veriler SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen KMO ve Bartlett testi sonuçları, örneklem grubunun yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir (KMO = .78; $p < 0.001$). Ayrıca her bir alt boyut için iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları hesaplanmış ve elde edilen yapının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Yer Bağlılığı Ölçeği

Araştırmanın ikinci bölümünde, turizm faaliyetlerine katılan bireylerin yer bağlılığı düzeylerini belirlemek amacıyla Williams ve Roggenbuck (1989) tarafından geliştirilen, 22 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşan Yer Bağlılığı Ölçeği (Place Attachment Scale) kullanılmıştır. Ölçek, “kesinlikle katılıyorum” (5) ile “kesinlikle katılmıyorum” (1) arasında derecelendirilen 5’li Likert tipinde hazırlanmıştır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama sürecinde öncelikle araştırmacılardan gerekli izin alınmıştır. Daha sonra ölçek, İngilizce yeterliliğe sahip üç eğitim bilimleri uzmanı tarafından Türkçeye çevrilmiş; elde edilen çeviri formu bir eğitim bilimleri uzmanı ile bir dil uzmanı tarafından incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İkinci aşamada ölçek yeniden İngilizceye çevrilmiş, sonrasında geri çeviri formu ile özgün ölçek İngilizceye hâkim bir uzman tarafından karşılaştırılmıştır. Değerlendirme sonucunda farklılık gösteren maddeler gözden geçirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak ölçeğin son hâli oluşturulmuştur.

Elde edilen veriler SPSS 25 paket programında analiz edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla yapılan KMO ve Bartlett testi sonuçları, örneklem grubunun yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (KMO=.81; $p<0.001$). Ölçeğin özgün formunda yer alan 17, 18, 19, 20, 21 ve 22. maddelerin diğer boyutlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmacılarla yapılan görüşmeler sonucunda bu maddelerin ve ölçeğin faktör yapısının yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda öncelikle açılımlayıcı faktör analizi uygulanmış, ardından her faktör için iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ve elde edilen yapının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Çevresel Tutum Ölçeği

Araştırmanın üçüncü bölümünde, katılımcıların çevresel tutum düzeylerini belirlemek amacıyla Dunlap ve Van Liere tarafından 1978 yılında geliştirilen Yeni Çevre Paradigması (NEP) ölçeğinin, Dunlap ve diğerleri (2000) tarafından 15 madde olarak revize edilen formu esas alınmıştır. Çevresel tutum ölçeği, Kil vd. (2014), Thapa (2010) ve Kline (2015) tarafından da kullanılmıştır.

Bu araştırmada, Kil ve diğerleri (2014) tarafından kullanılan 9 maddelik çevresel tutum ölçeği tercih edilmiştir. Söz konusu ölçek, Kement ve Güçer (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmış; maddelerden birinin ölçeğin yapısını yeterince yansıtmadığı değerlendirilerek ölçek 8 madde hâlinde kullanılmıştır.

Ölçek, “kesinlikle katılmıyorum” (1) ile “kesinlikle katılıyorum” (5) arasında derecelendirilen 5’li Likert tipinde düzenlenmiştir. Ölçekte yer alan 8. madde

olumsuz ifade içerdiğinden, analiz sürecinde ters kodlama uygulanmış ve ilgili analizler dönüştürülmüş yeni değerler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı Ölçeği

Araştırmanın dördüncü bölümünde, turizm faaliyetlerine katılan bireylerin çevre dostu rekreasyon davranışlarını ölçmek amacıyla Song ve diğerleri (2012) tarafından Güney Kore’de gerçekleştirilen çamur festivali katılımcıları üzerinde geliştirilen çevre dostu turizm davranışları ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanan formu, Kement ve Güçer (2015) tarafından hazırlanmış olan Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı Ölçeğidir.

Ölçek, “kesinlikle katılıyorum” (5) ile “kesinlikle katılmıyorum” (1) arasında derecelendirilen 5’li Likert tipinde düzenlenmiş olup toplam 4 maddeden oluşmaktadır.

5.2. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler, analiz sürecinde değerlendirilmek üzere bilgisayar ortamına aktarılmış ve IBM SPSS Statistics programı kullanılarak çözümlenmiştir. Eksik ya da hatalı olduğu belirlenen veriler analiz kapsamı dışında tutulmuştur.

Parametrik test yöntemlerinin uygulanabilmesi için verilerin normal dağılım göstermesi gerektiği kabul edilmiş ve bu doğrultuda normallik varsayımı incelenmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2014). Elde edilen puanların dağılım özelliklerini değerlendirmek amacıyla skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri analiz edilmiştir. George ve Mallery (2003), çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında bulunmasının normal dağılım için kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir. Araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve normallik koşulunun sağlandığı görülmüştür. Bu nedenle farklılık analizlerinde parametrik test yöntemlerinin kullanılması tercih edilmiştir.

Araştırmanın ilk dokuz hipotezinin test edilmesi amacıyla yapısal eşitlik modeli kurulmuş ve model tahmininde Kısmi En Küçük Kareler yöntemi kullanılarak PLS-SEM analizi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışının; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, gelir ve meslek değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla çeşitli farklılık analizleri uygulanmıştır.

Araştırmada geliştirilen hipotezlerin test edilmesi amacıyla Kısmi En Küçük Kareler yöntemiyle yapısal eşitlik modeli tahmini (PLS-SEM) uygulanmış ve analizler SmartPLS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Ringle vd., 2015).

Araştırma sürecinde ilk olarak ölçüm modeli değerlendirilmiş; ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilik düzeyleri incelenmiştir. Bu kapsamda madde güvenilirliğini belirlemek amacıyla faktör yükleri, iç tutarlılık güvenilirliği için Cronbach's Alpha ve birleşik güvenilirlik (Composite Reliability) değerleri dikkate alınmıştır. Birleşme geçerliliğinin belirlenmesinde açıklanan ortalama varyans (AVE) değerleri incelenmiş, ayrışma geçerliliğinin test edilmesinde ise çapraz yükler ile Fornell-Larcker kriteri esas alınmıştır.

Ölçüm modeline ilişkin değerlendirmelerin ardından, araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla Kısmi En Küçük Kareler yöntemi kullanılarak yapısal model analizi gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında kullanılan ölçeklere yer verilmektedir.

Tablo 5.1. Araştırma Kapsamında Kullanılan Ölçekler

Değişken	Alt Boyutlar	Kod	Maddeler
Rekreasyon Deneyim Tercihi	Doğa	D1	Doğaya yakın olmak
		D2	Doğanın kokusundan ve sesinden keyif almak
		D3	Doğal şeylerin olduğu yerde bulunmak
	Fiziksel Fitness	FF4	Egzersiz yapmak
		FF5	Formda kalmak
		FF6	Fiziksel aktivite sonunda iyi hissetmek
	Fiziksel Dinlenme	FD7	Fiziksel olarak rahatlamak
		FD8	Fiziksel olarak dinlenmek
	Yalnızlık	Y9	Yalnız hissetmek
		Y10	Kendimle baş başa olmak
		Y11	Diğer insanlardan uzak durmak
		Y12	Evdekinden daha çok mahremiyete sahip olmak
	Kalabalıktan Uzaklaşma	KU13	İnsan kalabalığından uzaklaşmak
		KU14	Daha çok hareket alanına sahip olmak
		KU15	Bir süreliğine karmaşık durumlardan uzaklaşmak
		KU16	Kişisel (açık) alana sahip olmak
	Fiziksel Stresten Kaçış	FSK17	Evdeki şamata ve telaştan uzaklaşmak
		FSK18	Evdeki gürültüden uzaklaşmak
	Aile ile Zaman Geçirme	AZG19	Aile ile zaman geçirmek
		AZG20	Aile üyelerini birbirine yakınlaştırmak
Çevresel Tutum	ÇT1	Biz dünyanın sınırlı sayıda insanı taşıyabileceği yönünde yaklaşım sergilemekteyiz.	
	ÇT2	İnsanlar doğanın işleyişine karıştığı zaman bu durum genellikle kötü sonuçlar doğurmaktadır.	
	ÇT3	Çevresel koşullar var olan şekliyle devam ederse, kısa bir süre sonra büyük çaplı ekolojik felaketler yaşayacağız	

	ÇT4	Bitki ve hayvanlar insanların sahip olduğu kadar hakka sahiptir.
	ÇT5	Hayvanlar ihtiyaçları olduğu kadar doğal çevrede değişiklik yapma hakkına sahiptir.
	ÇT6	İnsanların doğa üzerinde hakka sahip olması, bitki ve hayvanlardan sonra doğanın geri kalanı üzerinde hâkim olması anlamına gelmektedir.
	ÇT7	Eğer biz var olan doğal kaynakları nasıl geliştirebileceğimizi öğrenirsek dünya pek çok doğal kaynaklara sahiptir.
	ÇT8	Ekolojik kriz şeklinde adlandırılan durumu insanlar oldukça abartmaktadır.
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	ÇD9	Mümkün olduğunca parkta çevreye karşı duyarlı davranıyorum
	ÇD10	Bireylerin hangi tür davranışlarının doğal çevreye etki ettiği hakkında fikir sahibiyim.
	ÇD11	Parkta bulunduğum süreç içerisinde davranışlarımın doğal çevreye etkisini minimize etmeye çalışıyorum.
	ÇD12	Doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya eko turizm faaliyetlerini tercih ederim.
Yer Kimliği	YK1	Hayatımın büyük bölümü bu yer etrafında gelişmiştir.
	YK2	Şu an burada yaşamamın en büyük sebeplerinden biri bu yere yakın olmaktır.
	YK3	Kariyer tercihim bu yere yakın olma arzumuyla şekillenecektir
	YK4	Çoğu zaman bu yerle anılırım.
Yere Karşı İlgisizlik	YK5	Burada geçirdiğim zamanı kolaylıkla başka bir yerde de geçirebilirim de geçirebilirim
	YKI6	Burada yaptıklarımın en az diğer yerlerde yaptıklarım kadar keyif alabilirim.
	YKI7	Başka bir yerde olsaydım yine aynı şeyleri yaşardım.
	YKI8	Bu yere bir bağlılık hissetmiyorum.
	YKI9	Bu yeri pek beğenmedim.
	YKI10	Bu yere çok bağlandım.
Yer Bağlılığı	YB11	Buraya gelmek beni başka bir yere gitmekten daha çok tatmin ediyor
	YB12	Burada yaptıklarım başka bir yerde yaptığımdan daha çok keyif veriyor.
	YB13	Burada yaptıklarımı yapmak için başka bir yere gitmem.
	YB14	Burası yapmak istediklerim için en uygun yer.
	YB15	Hiçbir yer burası ile kıyaslanamaz.
	YB16	Burada yaptıklarım başka bir yerde yaptıklarımın daha önemli geliyor.
	YB17	Sık sık buraya gelmeyi düşünürüm.
	YB18	Hiçbir yer burası kadar iyi hissettirmiyor.
	YB19	Fırsatım olsa burada daha çok zaman geçiririm.

Araştırma kapsamında “yer bağıllığı” ölçeği için Ayar (2021) kaynak olarak kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali ise Williams ve Roggenburck (1989) tarafından geliştirilmiştir. Ayar (2021) tarafından söz konusu ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesi esnasında yapılan analizler ve doğrudan ölçeği geliştiren yazarla temaları ve karşılık teyitleşmeleri sonucu ölçeğin faktör yapısı ve maddeleri Ayar (2021) tarafından irdelenmiştir. Bu çalışmada Ayar (2021) tarafından ortaya konulan ölçeğin son hali kullanılmıştır.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Hipotezler

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler aşağıda görülmektedir.

-Yapısal eşitlik modeli kapsamında oluşturulan hipotezler:

H1: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H2: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H3: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H4: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H5: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H6: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H7: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H8: *Yer bağlılığı çevresel tutumu pozitif yönde etkilemektedir.*

H9: *Çevresel tutum çevre dostu rekreasyon davranışı pozitif yönde etkilemektedir.*

- Değişkenlerin 'cinsiyete' göre farklılık hipotezleri:

H10: *Rekreasyon deneyim tercihi 'cinsiyete' göre farklılaşmaktadır.*

H10a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10c: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H10g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H11: *Yer bağlılığı cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H12: *Çevresel tutum cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

H13: *Çevre dostu rekreasyon davranış cinsiyete göre farklılaşmaktadır.*

- Değişkenlerin 'medeni duruma' göre farklılık hipotezleri:

H14: *Rekreasyon deneyim tercihi 'medeni duruma' göre farklılaşmaktadır.*

H14a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14c: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H14g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H15: *Yer bağlılığı medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H16: *Çevresel tutum medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

H17: *Çevre dostu rekreasyon davranış medeni duruma göre farklılaşmaktadır.*

-Değişkenlerin 'yaşa' göre farklılık hipotezleri:

H18: *Rekreasyon deneyim tercihi 'yaşa' göre farklılaşmaktadır.*

H18a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18c: *Rekreasyonel deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H18g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H19: *Yer bağlılığı yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H20: *Çevresel tutum yaşa göre farklılaşmaktadır.*

H21: *Çevre dostu rekreasyon davranış yaşa göre farklılaşmaktadır.*

-Değişkenlerin 'eğitime' göre farklılık hipotezleri:

H22: *Rekreasyon deneyim tercihi 'eğitime' göre farklılaşmaktadır.*

H22a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22c: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H22g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H23: *Yer bağlılığı eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H24: *Çevresel tutum eğitime göre farklılaşmaktadır.*

H25: *Çevre dostu rekreasyon davranış eğitime göre farklılaşmaktadır.*

-Değişkenlerin 'gelire' göre farklılık hipotezleri:

H26: *Rekreasyon deneyim tercihi 'gelire' göre farklılaşmaktadır.*

H26a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26c: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H26g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' gelire göre farklılaşmaktadır.*

H27: *Yer bağlılığı gelire göre farklılaşmaktadır.*

H28: *Çevresel tutum gelire göre farklılaşmaktadır.*

H29: *Çevre dostu rekreasyon davranış gelire göre farklılaşmaktadır.*

-Değişkenlerin 'mesleğe' göre farklılık hipotezleri:

H30: *Rekreasyon deneyim tercihi 'mesleğe' göre farklılaşmaktadır.*

H30a: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30b: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel fitness' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30c: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel dinlenme' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30d: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'yalnızlık' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30e: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'kalabalıktan uzaklaşma' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30f: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'fiziksel stresten kaçış' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H30g: *Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'aile ile zaman geçirme' mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H31: *Yer bağlılığı mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H32: *Çevresel tutum mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

H33: *Çevre dostu rekreasyon davranış mesleğe göre farklılaşmaktadır.*

Tablo 6.1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

DEĞİŞKEN	ÇARPIKLIK	BASIKLIK
RDT (GENEL)	-1,070	1,454
DOĞA	-0,854	1,940
FF	-1,109	1,919
FD	-1,155	1,794
Y	-0,765	1,099
KU	-1,133	1,783
FSK	-1,260	1,411
AZG	-1,063	1,366
YB	-1,014	1,453
ÇT	-0,808	1,221
ÇD	-0,691	0,917

Not: RDT=Rekreasyon Deneyim Tercihi (D=Doğa, FF=Fiziksel Fitness, FD=Fiziksel Dinlenme, Y=Yalnızlık KU=Kalabalıktan Uzaklaşma, FSK=Fiziksel Stresten Kaçış, AZG=Aileyle Zaman Geçirme), YB=Yer Bağlılığı, ÇT=Çevresel Tutum, ÇD=Çevre Dostu Rekreasyon Davranış

Araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlılığını tespit etmek amacıyla yapılan güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1’te sunulmuştur. Literatürde Cronbach’s Alpha katsayısının 0,6 eşik değerinin üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliği için yeterli bir gösterge kabul edilmektedir (Akgül & Çevik, 2003). Elde edilen bulgular doğrultusunda, tüm ölçeklerin bu kriteri karşıladığı ve analizler için gerekli güvenilirlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 6.2. Alpha Değerleri

DEĞİŞKEN	CRONBACH ALPHA DEĞERLERİ
RDT (GENEL)	0,904
DOĞA	0,740
FF	0,730
FD	0,770
Y	0,702
KU	0,705
FSK	0,735
AZG	0,763
YB	0,860
ÇT	0,762
ÇD	0,738

Araştırma bulguları betimleyici istatistikler, yapısal eşitlik model ve farklılık analizleri başlıkları altında aşağıdaki bölümlerde incelenmiştir.

6.2. Betimleyici İstatistikler

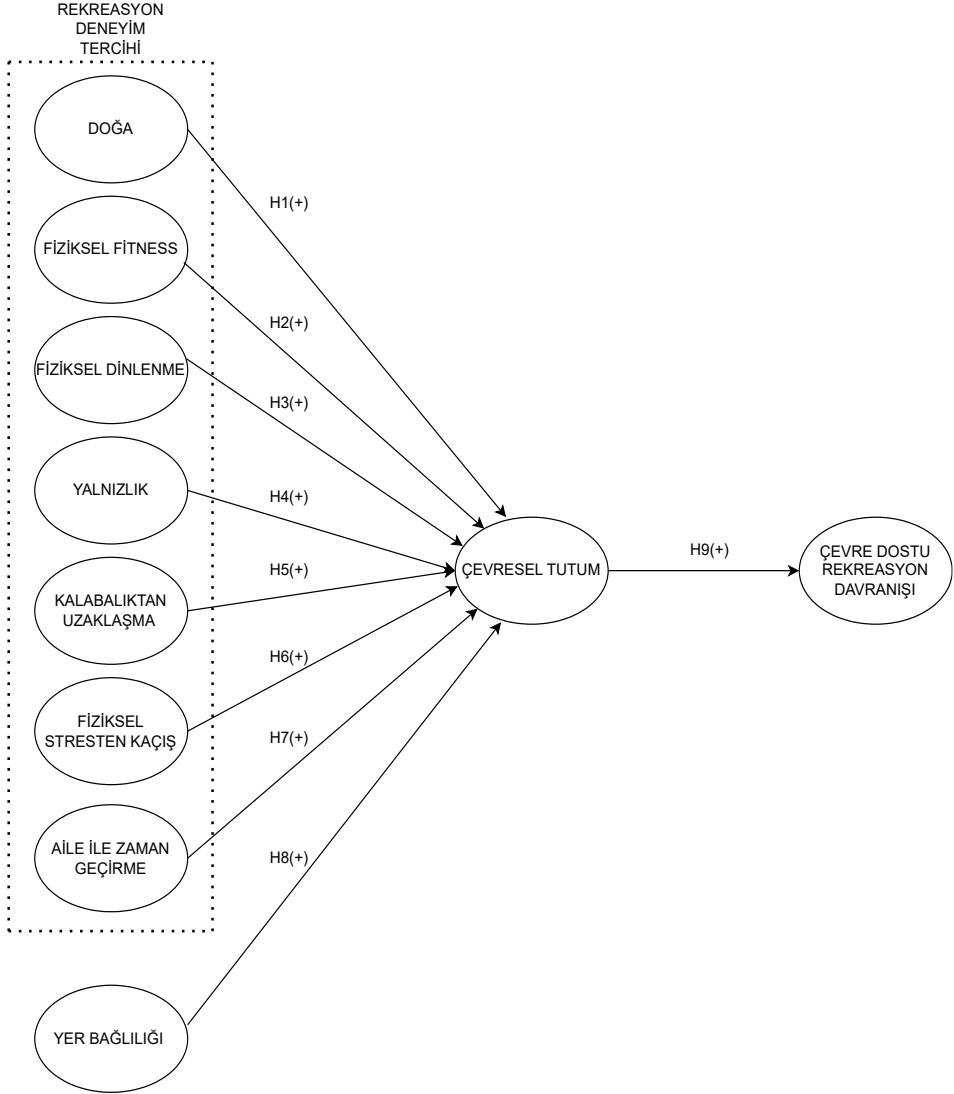
Aşağıdaki tabloda demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 6.3. Demografik Bilgiler

DEĞİŞKENLER	GRUPLAR	FREKANS	YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
CİNSİYET	Kadın	265	44	44
	Erkek	337	56	100
	Toplam	602	100	
MEDENİ DURUM	Evli	188	31,2	31,2
	Bekar	414	68,8	100
	Toplam	602	100	
YAŞ	18-24	206	34,2	34,2
	25-34	236	39,2	73,4
	35-44	79	13,1	86,5
	45-54	64	10,6	97,2
	55-64	11	1,8	99
	65 ve üzeri	6	1	100
	Toplam	602	100	
EĞİTİM	İlköğretim	21	3,5	3,5
	Ortaöğretim	108	17,9	21,4
	Ön lisans	142	23,6	45
	Lisans	271	45	90
	Yüksek Lisans	60	10	100
	Toplam	602	100	
GELİR	0-4.000 TL	94	15,6	15,6
	4.001 tl-8.500 TL	106	17,6	33,2
	8.501 tl-15.000 TL	266	44,2	77,4
	15.001 tl-20.000 TL	79	13,1	90,5
	20.000 TL üstü	58	9,5	100
	Toplam	602	100	
MESLEK	Çalışıyor / Kamu	130	21,6	21,6
	Çalışıyor / Özel	338	56,1	77,7
	Çalışmıyor	117	19,4	97,2
	Öğrenci	17	2,8	100
	Toplam	602	100	

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcılardan 265 kişi kadın, 337 kişi erkektir. Katılımcılardan 188 kişi evli, 414 kişi bekârdır. Yaş grubunda ise 18-24 yaş grubunda 206 kişi, 25-34 yaş grubunda 236 kişi, 35-44 yaş grubunda 79 kişi, 45-54 yaş grubunda 64 kişi, 55-64 yaş grubunda 11 kişi, 65 ve üzeri yaş grubunda 6 kişidir. Eğitim grubunda ilköğretim mezunu 21 kişi, ortaöğretim mezunu 108 kişi, ön lisans mezunu 142 kişi, lisans mezunu 271 kişi, yüksek lisans

mezunu 60 kişidir. Gelir grubunda 0-4.000 t l grubunda 94 kişi, 4.001-8.500 TL grubunda 106 kişi, 8.501-15.000 TL gelir grubunda 266 kişi, 15.001-20.000 TL gelir grubunda 79 kişi ve 20.000 üstü gelir grubunda 58 kişidir. Meslek grubunda ise çalışan/kamu 130 kişi, çalışan/özel 338 kişi, çalışmıyor 117 kişi, öğrenci 17 kişidir.

Şekil 6.1. Araştırma Modeli

Yapısal modelin test edilmesine geçilmeden önce, araştırmada kullanılan ölçeklerin psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; ölçeklerin yapısal doğruluğunu ve tutarlılığını ortaya koymak üzere madde güvenilirliği, iç tutarlılık güvenilirliği, yakınsak geçerlilik ve ayırt edici geçerlilik boyutları değerlendirilmiştir. Madde güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla her bir ifadeye ait standardize madde yükleri incelenmiştir (Hair vd., 2010). İç tutarlılık güvenilirliğinin değerlendirilmesinde Cronbach Alpha katsayısı ile birleşik güvenilirlik katsayısı (CR) dikkate alınmıştır (Hair vd., 2017). Birleşme geçerliliğinin (convergent validity) test edilmesinde, ölçek ifadelerine ilişkin açıklanan ortalama varyans (AVE) değerleri esas alınmıştır (Fornell & Larcker, 1981). Ayrışma geçerliliğinin (discriminant validity) belirlenmesinde ise çapraz yükleme (cross-loading) değerleri ile Fornell-Larcker tablosunda yer alan ve AVE değerlerinin kareköklerini gösteren katsayılar incelenmiştir (Hair vd., 2017; Henseler vd., 2015).

Tablo 6.4. Faktör Yükleri

DEĞİŞKENLER	MADDELER	FAKTÖR YÜKLERİ>0,5	STANDART SAPMA	T İSTATİSTİĞİ
DOĞA	Doğal	0.805	0.026	30.768
	Doğal	0.834	0.023	36.128
	Doğa3	0.799	0.028	28.588
FİZİKSEL FİTNESS	FF4	0.827	0.020	41.601
	FF5	0.785	0.033	23.972
	FF6	0.803	0.026	30.324
FİZİKSEL DİNLENME	FD7	0.875	0.022	40.221
	FD8	0.867	0.021	40.582
YALNİZLİK	Y10	0.801	0.030	26.516
	Y11	0.684	0.054	12.676
	Y12	0.717	0.043	16.842
	Y9	0.682	0.047	14.588
KALABALIKTAN UZAKLAŞMA	KU13	0.643	0.045	14.151
	KU14	0.711	0.042	16.909
	KU15	0.753	0.031	24.411
	KU16	0.804	0.022	36.050
FİZİKSEL STRESTEN KAÇIŞ	FSK17	0.892	0.019	46.777
	FSK18	0.886	0.020	45.216
AİLEYLE ZAMAN GEÇİRME	AZG19	0.873	0.020	44.608
	AZG20	0.863	0.023	37.982
YER BAĞLILIĞI	YB11	0.637	0.042	15.076
	YB12	0.718	0.029	24.630
	YB13	0.714	0.030	24.035
	YB14	0.708	0.031	22.977
	YB16	0.702	0.033	21.245

	YB17	0.744	0.027	27.545
	YB18	0.699	0.034	20.861
	YB19	0.755	0.027	27.880
ÇEVRESEL TUTUM	CT2	0.702	0.034	20.775
	CT3	0.754	0.030	24.802
	CT4	0.722	0.033	21.958
	CT5	0.711	0.032	22.173
	CT7	0.688	0.036	18.963
ÇEVRE DOSTU REKREASYON DAVRANIŞI	CD9	0.723	0.031	23.683
	CD10	0.812	0.017	47.177
	CD11	0.742	0.032	22.855
	CD12	0.720	0.030	23.827

NOT: ÇT1, ÇT6, ÇT8, YK1, YK2, YK3, YK4, YK110, YK11, YK113, YK114, YK115, YK117 ve YB15 maddeleri faktör yükü problemi nedeniyle analizden çıkarılmıştır.

Tablo 6.5. Cronbach's Alpha, Birleşik Güvenilirlik ve Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri

DEĞİŞKE N	CRONBACH 'S ALPHA	BİRLEŞİK GÜVENİLİRLİK (COMPOSITE RELIABILITY)	AÇIKLANAN ORTALAMA VARYANS (AVE)
DOĞA	0.743	0.746	0.661
FF	0.731	0.740	0.648
FD	0.770	0.781	0.758
Y	0.702	0.730	0.522
KU	0.706	0.719	0.533
FSK	0.735	0.735	0.790
AZG	0.763	0.774	0.754
YB	0.860	0.865	0.505
ÇT	0.762	0.763	0.512
ÇD	0.740	0.742	0.563

Tablo 6.6. Çapraz Yükler

	AZG	DOĞA	FD	FF	FSK	KU	YB	YLNZ	ÇD	ÇT
DOĞA1	0.418	0.805	0.480	0.564	0.263	0.412	0.079	0.334	0.304	0.330
DOĞA2	0.417	0.834	0.430	0.556	0.298	0.456	0.090	0.310	0.369	0.371
DOĞA3	0.411	0.799	0.474	0.508	0.259	0.455	0.147	0.359	0.283	0.342
FF4	0.443	0.607	0.518	0.827	0.334	0.500	0.174	0.347	0.338	0.397
FF5	0.358	0.490	0.448	0.785	0.270	0.410	0.118	0.312	0.247	0.299
FF6	0.379	0.503	0.594	0.803	0.292	0.471	0.151	0.363	0.313	0.366
FD7	0.421	0.488	0.875	0.568	0.348	0.469	0.132	0.368	0.327	0.346
FD8	0.401	0.498	0.867	0.564	0.343	0.522	0.151	0.338	0.300	0.336
Y10	0.282	0.434	0.356	0.364	0.426	0.483	0.186	0.801	0.260	0.327
Y11	0.141	0.168	0.182	0.211	0.323	0.359	0.286	0.684	0.214	0.188
Y12	0.270	0.299	0.340	0.351	0.360	0.463	0.217	0.717	0.288	0.250
Y9	0.243	0.211	0.254	0.267	0.400	0.308	0.265	0.682	0.254	0.203
KU13	0.293	0.263	0.310	0.324	0.385	0.643	0.269	0.468	0.284	0.294
KU14	0.299	0.383	0.396	0.395	0.353	0.711	0.174	0.368	0.255	0.279
KU15	0.378	0.467	0.442	0.468	0.434	0.753	0.166	0.398	0.322	0.343
KU16	0.400	0.454	0.494	0.480	0.499	0.804	0.171	0.435	0.386	0.376
FSK17	0.306	0.309	0.333	0.329	0.892	0.504	0.207	0.457	0.266	0.290
FSK18	0.376	0.290	0.374	0.335	0.886	0.525	0.218	0.475	0.280	0.282
AZG19	0.873	0.416	0.354	0.403	0.346	0.400	0.177	0.248	0.337	0.355
AZG20	0.863	0.472	0.468	0.453	0.320	0.424	0.215	0.331	0.355	0.343
YB11	0.184	0.146	0.118	0.189	0.224	0.230	0.637	0.255	0.225	0.222
YB12	0.227	0.142	0.157	0.178	0.189	0.224	0.718	0.222	0.279	0.308
YB13	0.126	0.057	0.064	0.110	0.161	0.198	0.714	0.209	0.264	0.239
YB14	0.114	0.114	0.158	0.168	0.131	0.211	0.708	0.234	0.215	0.248
YB16	0.115	0.069	0.080	0.095	0.140	0.147	0.702	0.194	0.210	0.250
YB17	0.189	0.109	0.123	0.128	0.196	0.197	0.744	0.225	0.291	0.297
YB18	0.122	0.011	0.073	0.080	0.152	0.143	0.699	0.240	0.273	0.206
YB19	0.177	0.069	0.128	0.105	0.164	0.141	0.755	0.220	0.261	0.293
ÇT2	0.299	0.327	0.279	0.345	0.276	0.309	0.216	0.252	0.407	0.702
ÇT3	0.329	0.348	0.320	0.354	0.247	0.366	0.273	0.260	0.446	0.754
ÇT4	0.274	0.306	0.302	0.366	0.185	0.305	0.285	0.258	0.435	0.722
ÇT5	0.275	0.237	0.286	0.299	0.259	0.324	0.292	0.243	0.460	0.711
ÇT7	0.261	0.318	0.208	0.221	0.181	0.290	0.248	0.231	0.428	0.688
ÇD10	0.324	0.328	0.291	0.304	0.314	0.391	0.292	0.299	0.812	0.479
ÇD11	0.277	0.263	0.220	0.252	0.173	0.258	0.234	0.220	0.742	0.444
ÇD12	0.263	0.268	0.237	0.247	0.206	0.298	0.342	0.323	0.720	0.433
ÇD9	0.327	0.318	0.330	0.324	0.221	0.345	0.205	0.214	0.723	0.466

Tablo 6.7. Fornell-Larcker Kriteri Değerleri (AVE'nin karekökü)

	AZG	DOĞA	FD	FF	FSK	KU	YB	YLNZ	ÇD	ÇT
AZG	0.868									
DOĞA	0.511	0.813								
FD	0.472	0.566	0.871							
FF	0.492	0.667	0.650	0.805						
FSK	0.383	0.337	0.397	0.373	0.889					
KU	0.474	0.543	0.569	0.576	0.578	0.730				
YB	0.225	0.129	0.162	0.186	0.239	0.263	0.710			
Y	0.333	0.410	0.406	0.425	0.524	0.570	0.315	0.723		
ÇD	0.398	0.393	0.361	0.377	0.307	0.433	0.356	0.351	0.750	
ÇT	0.403	0.429	0.392	0.445	0.321	0.446	0.368	0.348	0.608	0.716

Yapılan analizler sonucunda tüm maddelere ait faktör yüklerinin 0,5 değerinin üzerinde olduğu belirlenmiş ve bu doğrultuda madde güvenilirliğinin sağlandığı kabul edilmiştir.

Tablolarda görüldüğü üzere, araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin Cronbach's Alpha değerlerinin 0,7'in üzerinde, birleşik güvenilirlik (Composite Reliability-CR) değerlerinin de 0,7'in üzerinde olması nedeniyle ölçeklerin iç tutarlılık güvenilirliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca açıklanan ortalama varyans (AVE) değerlerinin 0,5'nin üzerinde olması, birleşme geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir.

Bunun yanında, ayrışma geçerliliği testleri kapsamında incelenen çapraz yükleme sonuçlarına göre her bir ifadenin ait olduğu değişkende aldığı faktör yükünün diğer değişkenlerde aldığı yüklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ek olarak Fornell-Larcker kriterine göre köşegen değerlerin ilgili satır ve sütundaki diğer korelasyon değerlerinden büyük olması nedeniyle ayrışma geçerliliğinin de sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

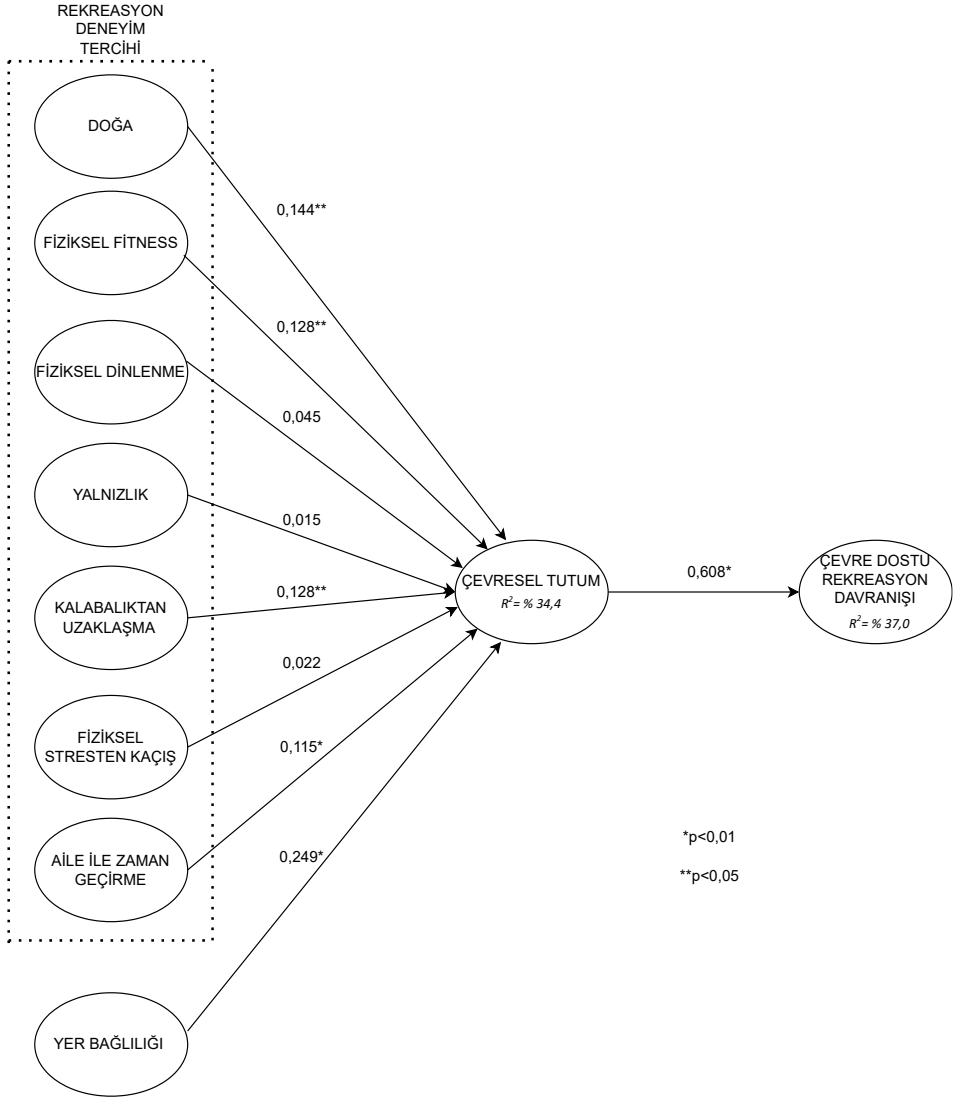
6.3. Yapısal Eşitlik Modeli Hipotez Testleri

Aşağıda özetlendiği üzere araştırmanın H1, H2, H5, H7, H8, H9 hipotezleri desteklenmiş, H3, H4 ve H6 hipotezleri desteklenmemiştir.

Tablo 6.8. Araştırma Modelindeki Değişkenler Arası İlişkilere Yönelik Hipotez Testleri ve Yol Analizi Sonuçları

		B	S.S.	T DEĞERİ	P DEĞERİ	SONUÇ
H1	DOĞA-> ÇT	0.144	0.058	2.471	0.013	Desteklendi
H2	FF-> ÇT	0.128	0.063	2.030	0.042	Desteklendi
H3	FD-> ÇT	0.045	0.047	0.958	0.338	Desteklenmedi
H4	YLNZ-> ÇT	0.015	0.047	0.316	0.752	Desteklenmedi
H5	KU-> ÇT	0.128	0.056	2.273	0.023	Desteklendi
H6	FSK-> ÇT	0.022	0.045	0.479	0.632	Desteklenmedi
H7	AZG-> ÇT	0.115	0.043	2.695	0.007	Desteklendi
H8	YB-> ÇT	0.249	0.044	5.694	0.000	Desteklendi
H9	ÇT-> ÇD	0.608	0.038	15.996	0.000	Desteklendi

Rekreasyonel deneyim tercihi alt boyutu ‘doğa’ çevresel tutumu pozitif yönde ($\beta = 0.144, t = 2,471, p < 0.05$) etkilemektedir. Bu nedenle H1 hipotezi kabul edilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘fiziksel fitness’ çevresel tutumu pozitif yönde ($\beta = 0.128, t = 2,030, p < 0.05$) etkilemektedir. Bu nedenle H2 hipotezi kabul edilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘fiziksel dinlenmenin’ çevresel tutuma istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta = 0.045, t = 0,958$). Bu nedenle H3 hipotezi reddedilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘yalnızlığın’ çevresel tutuma istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta = 0.015, t = 0,316$). Bu nedenle H4 hipotezi reddedilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘kalabalıktan uzaklaşma’ çevresel tutumu pozitif yönde ($\beta = 0.128, t = 2,273, p < 0.05$) etkilemektedir. Bu nedenle H5 hipotezi kabul edilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘fiziksel stresten kaçışın’ çevresel tutuma istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta = 0.022, t = 0,479$). Bu nedenle H6 hipotezi reddedilmiştir. Rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘aile ile zaman geçirme’ çevresel tutumu pozitif yönde ($\beta = 0.115, t = 2,695, p < 0.01$) etkilemektedir. Bu nedenle H7 hipotezi kabul edilmiştir. Yer bağlılığı çevresel tutumu pozitif yönde ($\beta = 0.249, t = 5,694, p < 0.01$) etkilemektedir. Bu nedenle H8 hipotezi kabul edilmiştir. Çevresel tutum çevre dostu rekreasyon davranışı pozitif yönde ($\beta = 0.608, t = 15,996, p < 0.01$) etkilemektedir. Bu nedenle H9 hipotezi kabul edilmiştir.

Şekil 6.2. Yapısal Modelin PLS Sonuçları

6.4. Farklılık Analizleri

Aşağıda farklılık analizleri kapsamında T testi ve Anova testleri gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda cinsiyete göre farklılık analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6.9. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Cinsiyete Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Bağımsız Gruplar Arasında Yapılan T Testi

	VARYANSLARIN EŞİTLİĞİ TESTİ				ORTALAMALARIN EŞİTLİĞİ İÇİN T TESTİ					
	Eşit varyansların kabul/Red durumu	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Fark	Standart Hata farkı	%95 güven aralığında fark en düşük en yüksek	
DOĞA	Kabul	3,155	0,076	-0,153	600	0,878	-0,008	0,052	-0,111	0,095
	Red			-0,151	522,459	0,880	-0,008	0,053	-0,113	0,097
FF	Kabul	1,172	0,279	-1,307	600	0,192	-0,076	0,058	-0,189	0,038
	Red			-1,29	535,063	0,198	-0,076	0,059	-0,191	0,040
FD	Kabul	0,652	0,42	-0,59	600	0,555	-0,035	0,059	-0,150	0,081
	Red			-0,584	539,91	0,560	-0,035	0,059	-0,152	0,082
Y	Kabul	1,982	0,16	-0,591	600	0,555	-0,033	0,056	-0,142	0,076
	Red			-0,587	549,565	0,558	-0,033	0,056	-0,143	0,077
KU	Kabul	4,75	0,03	-1,416	600	0,157	-0,071	0,050	-0,170	0,028
	Red			-1,395	530,044	0,164	-0,071	0,051	-0,172	0,029
FSK	Kabul	4,612	0,032	-0,183	600	0,855	-0,011	0,063	-0,135	0,112
	Red			-0,179	510,113	0,858	-0,011	0,064	-0,138	0,115
AGZ	Kabul	2,306	0,129	-1,539	600	0,124	-0,095	0,061	-0,215	0,026
	Red			-1,513	523,673	0,131	-0,095	0,063	-0,217	0,028
YB	Kabul	14,19	0	-3,028	600	0,003	-0,158	0,052	-0,260	-0,056
	Red			-2,961	508,552	0,003	-0,158	0,053	-0,263	-0,053
ÇT	Kabul	9,934	0,002	-0,153	600	0,878	-0,008	0,050	-0,105	0,090
	Red			-0,15	515,07	0,881	-0,008	0,051	-0,107	0,092
ÇD	Kabul	3,983	0,046	-0,86	600	0,390	-0,043	0,050	-0,142	0,056
	Red			-0,849	534,675	0,396	-0,043	0,051	-0,144	0,057
RDT (GENEL)	Kabul	3,887	0,049	-1,129	600	0,259	-0,047	0,042	-0,130	0,035
	Red			-1,11	524,78	0,267	-0,047	0,043	-0,131	0,037

Tablo 9’da görüldüğü üzere yer bağlılığında cinsiyete göre istatistiksel olarak erkekler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir, fakat rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutlarında, çevresel tutum ile çevre dostu rekreasyon davranış da cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Dolayısıyla H11 hipotezi kabul edilmiş, H10, H10a, H10b, H10c, H10d, H10e, H10f, H10g, H12, H13 hipotezleri reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda cinsiyet bazlı ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.10. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Cinsiyet Bazlı Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

DEĞİŞKEN	CNS	N	ORT.	S.S
DOĞA	Kadın	265	4,1522	0,69016
	Erkek	337	4,1602	0,59488
FF	Kadın	265	4,1182	0,74723
	Erkek	337	4,1939	0,66964
FD	Kadın	265	4,2264	0,75356
	Erkek	337	4,2611	0,68578
Y	Kadın	265	3,9642	0,70115
	Erkek	337	3,997	0,65861
KU	Kadın	265	4,1245	0,65537
	Erkek	337	4,1958	0,57819
FSK	Kadın	265	4,1755	0,84183
	Erkek	337	4,1869	0,69911
AGZ	Kadın	265	4,1755	0,80738
	Erkek	337	4,27	0,69848
YB	Kadın	265	3,8283	0,70055
	Erkek	337	3,9863	0,57908
ÇT	Kadın	265	4,0143	0,66168
	Erkek	337	4,022	0,55773
ÇD	Kadın	265	4,016	0,6506
	Erkek	337	4,0593	0,58232
RDT (GENEL)	Kadın	265	4,116	0,55136
	Erkek	337	4,1635	0,47861

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre ölçek alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde; genel toplamda kadın katılımcıların, erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Alt boyutlar bazında yapılan değerlendirmede; kadın katılımcıların en yüksek katılımı "Arkadaş Grubu Ziyareti" ve "Doğa" boyutlarında gösterdikleri, erkek katılımcıların ise en yüksek eğilimi "Fiziksel Dinlenme" boyutunda sergiledikleri saptanmıştır. Buna karşın, her iki grubun en düşük katılım düzeyine sahip olduğu ortak alanın "Yer bağlılığı" boyutu

olduğu dikkat çekmektedir. Genel bir çerçevede, "Fiziksel Stresten Kaçma" ve "Çevre Dostu Davranış" boyutları haricindeki tüm alt boyutlarda kadın katılımcılar lehine sayısal bir fark gözlemlenmektedir.

Bu bulgular, kadınların ilgili tutum ve algı boyutlarında erkeklere oranla daha pozitif bir yaklaşım sergilediğine işaret etmektedir. Söz konusu farklılaşma, literatürdeki kadınların rekreasyonel etkinliklere ve çevresel unsurlara yönelik daha hassas tutum sergilediği görüşüyle paralellik göstermektedir. Özellikle kadın katılımcıların sosyal etkileşim ve doğa odaklı boyutlarda ön plana çıkması, motivasyonel faktörlerin cinsiyet odağında belirgin bir ayrışma yaşadığını kanıtlar niteliktedir. Bununla birlikte, her iki grubun yer bağlılığı düzeyinin düşük seyretmesi, katılımcıların destinasyon veya çalışma alanı ile kurdukları duygusal bağın, fiziksel ve sosyal beklentilerinin gerisinde kaldığını düşündürmektedir.

Tablo 6.11. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Medeni Duruma Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Bağımsız Gruplar Arasında Yapılan T Testi

		VARYANSLARIN EŞİTLİĞİ TESTİ		ORTALAMALARIN EŞİTLİĞİ İÇİN T TESTİ							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-Ortalama tailed)	Fark	Standart Hata farkı	%95 güven aralığında fark		
										düşük	yüksek
DOĞA	Eşit varyansların kabulü	3,698	0,055	3,224	600	0,001	0,180	0,056	0,070	0,289	
	Eşit varyansların reddi			3,082	325,514	0,002	0,180	0,058	0,065	0,294	
FF	Eşit varyansların kabulü	1,849	0,174	0,808	600	0,420	0,050	0,062	-0,072	0,172	
	Eşit varyansların reddi			0,775	328,762	0,439	0,050	0,065	-0,077	0,177	
FD	Eşit varyansların kabulü	1,215	0,271	0,096	600	0,924	0,006	0,063	-0,118	0,130	
	Eşit varyansların reddi			0,093	334,124	0,926	0,006	0,065	-0,122	0,134	
Y	Eşit varyansların kabulü	0,099	0,753	1,303	600	0,193	0,078	0,060	-0,039	0,194	

	Eşit varyansların reddi				1,285	349,901	0,200	0,078	0,060	-0,041	0,196
KU	Eşit varyansların kabulü	2,022	0,156	0,119	600	0,905	0,006	0,054	-0,100	0,113	
	Eşit varyansların reddi				0,113	318,507	0,910	0,006	0,057	-0,106	0,119
FSK	Eşit varyansların kabulü	0,631	0,427	-0,77	600	0,442	-0,052	0,067	-0,184	0,080	
	Eşit varyansların reddi				-0,746	335,176	0,456	-0,052	0,069	-0,188	0,085
AGZ	Eşit varyansların kabulü	0,029	0,864	1,594	600	0,112	0,105	0,066	-0,024	0,234	
	Eşit varyansların reddi				1,63	382,096	0,104	0,105	0,064	-0,022	0,231
YB	Eşit varyansların kabulü	2,879	0,09	0,262	600	0,794	0,015	0,056	-0,096	0,125	
	Eşit varyansların reddi				0,276	413,254	0,783	0,015	0,053	-0,090	0,120
ÇT	Eşit varyansların kabulü	0,077	0,781	0,538	600	0,591	0,029	0,053	-0,076	0,133	
	Eşit varyansların reddi				0,539	363,747	0,590	0,029	0,053	-0,076	0,133
ÇD	Eşit varyansların kabulü	0,62	0,431	-0,297	600	0,766	-0,016	0,054	-0,122	0,090	
	Eşit varyansların reddi				-0,299	367,06	0,765	-0,016	0,054	-0,122	0,089
RDT GENEL	Eşit varyansların kabulü	3,432	0,064	1,27	600	0,205	0,057	0,045	-0,031	0,146	
	Eşit varyansların reddi				1,21	323,246	0,227	0,057	0,047	-0,036	0,150

Tablo 11’de görüldüğü üzere rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu doğada medeni duruma göre istatistiksel olarak evliler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir, fakat rekreasyon deneyim tercihi ve diğer alt boyutlarda, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranış da cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Dolayısıyla H14a hipotezi kabul edilmiş, fakat H14, H14b, H14c, H14d, H14e, H14f, H14g, H15, H16, H17 hipotezleri reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda medeni durum bazlı ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.12. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Medeni Durum Bazlı Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

DEĞİŞKEN	MD	N	ORT.	S.S
DOĞA	Evli	188	4,2801	0,68565
	Bekar	414	4,1006	0,60783
FF	Evli	188	4,1950	0,75825
	Bekar	414	4,1449	0,68020
FD	Evli	188	4,2500	0,76084
	Bekar	414	4,2440	0,69565
Y	Evli	188	4,0359	0,69402
	Bekar	414	3,9583	0,6690
KU	Evli	188	4,1689	0,67648
	Bekar	414	4,1624	0,58407
FSK	Evli	188	4,1463	0,81012
	Bekar	414	4,1981	0,74343
AGZ	Evli	188	4,3005	0,7175
	Bekar	414	4,1957	0,76176
YB	Evli	188	3,9269	0,57752
	Bekar	414	3,9121	0,66664
ÇT	Evli	188	4,0383	0,60286
	Bekar	414	4,0097	0,60674
ÇD	Evli	188	4,0293	0,60673
	Bekar	414	4,0453	0,61673
RDT (GENEL)	Evli	188	4,1819	0,55718
	Bekar	414	4,1248	0,4898

Aşağıdaki tabloda rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın yaşa göre farklılığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 6.13. Rekreatyonel Deneyim Tercih ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreatyon Davranışın Yaşa Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		KARELER TOPLAMI	SERBESTLİK DERECEİ	KARELER ORT.	F	P
DOĞA	Gruplar Arası	4,255	5	0,851	2,11	0,063
	Gruplar İçi	240,408	596	0,403		
	Toplam	244,662	601			
FF	Gruplar Arası	5,675	5	1,135	2,307	0,043
	Gruplar İçi	293,247	596	0,492		
	Toplam	298,922	601			
FD	Gruplar Arası	5,364	5	1,073	2,112	0,062
	Gruplar İçi	302,751	596	0,508		
	Toplam	308,115	601			
Y	Gruplar Arası	5,647	5	1,129	2,492	0,030
	Gruplar İçi	270,045	596	0,453		
	Toplam	275,692	601			
KU	Gruplar Arası	2,392	5	0,478	1,272	0,274
	Gruplar İçi	224,078	596	0,376		
	Toplam	226,469	601			
FSK	Gruplar Arası	6,793	5	1,359	2,35	0,040
	Gruplar İçi	344,54	596	0,578		
	Toplam	351,333	601			
AZG	Gruplar Arası	7,483	5	1,497	2,704	0,020
	Gruplar İçi	329,861	596	0,553		
	Toplam	337,344	601			
YB	Gruplar Arası	13,099	5	2,62	6,706	0,000
	Gruplar İçi	232,837	596	0,391		
	Toplam	245,936	601			
ÇT	Gruplar Arası	1,563	5	0,313	0,853	0,513
	Gruplar İçi	218,548	596	0,367		
	Toplam	220,112	601			
ÇD	Gruplar Arası	4,02	5	0,804	2,159	0,057
	Gruplar İçi	221,941	596	0,372		
	Toplam	225,961	601			
RDT (GENEL)	Gruplar Arası	3,077	5	0,615	2,375	0,038
	Gruplar İçi	154,477	596	0,259		
	Toplam	157,555	601			

Tablo 13’de görüleceği üzere örneklem grubu oluşturan kişilerin rekreatyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreatyon davranış da yaşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık rekreatyon deneyim tercihi ve alt boyutlarından ‘fiziksel fitness’, ‘yalnızlık’, ‘fiziksel stresten kaçış’, ‘aile ile zaman geçirme’ ve yer bağlılığında anlamlı bulunmuş, diğerlerinde anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla H18b, H18d, H18f, H18g, H19 ve H18 hipotezleri kabul edilmiş, H18a, H18c, H18e,

H20 ve H21 hipotezleri reddedilmiştir. Aşağıda tabloda yaş bazında ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.14. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Yaş Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

DEĞİŞKENLER	GRUPLAR	N	ORT.	S.S
DOĞA	18-24	206	4,2395	0,62542
	25-34	236	4,0904	0,51302
	35-44	79	4,1688	0,66426
	45-54	64	4,1927	0,91779
	55-64	11	4,00	0,80277
	65 ve üzeri	6	3,6667	0,94281
	Toplam	602	4,1567	0,63804
FF	18-24	206	4,2524	0,71297
	25-34	236	4,1398	0,6063
	35-44	79	4,1181	0,76616
	45-54	64	4,0625	0,88067
	55-64	11	4,1515	0,72055
	65 ve üzeri	6	3,4444	0,75031
	Toplam	602	4,1606	0,70525
FD	18-24	206	4,3665	0,71595
	25-34	236	4,178	0,63254
	35-44	79	4,1962	0,76132
	45-54	64	4,1797	0,86542
	55-64	11	4,3636	0,86865
	65 ve üzeri	6	3,9167	0,8612
	Toplam	602	4,2458	0,71601
Y	18-24	206	3,9976	0,71054
	25-34	236	4,0519	0,54695
	35-44	79	3,9715	0,7648
	45-54	64	3,7695	0,81199
	55-64	11	3,75	0,63246
	65 ve üzeri	6	3,5833	1,0083
	Toplam	602	3,9826	0,67729
KU	18-24	206	4,2039	0,66786
	25-34	236	4,1843	0,52585
	35-44	79	4,1171	0,61346
	45-54	64	4,0977	0,70937
	55-64	11	3,9545	0,54564
	65 ve üzeri	6	3,75	0,85147
	Toplam	602	4,1645	0,61386
FSK	18-24	206	4,216	0,81641
	25-34	236	4,2288	0,61935
	35-44	79	4,2152	0,79937
	45-54	64	3,8828	0,96668
	55-64	11	4,1364	0,63604
	65 ve üzeri	6	4,00	1
	Toplam	602	4,1819	0,76458

AZG	18-24	206	4,2791	0,78305
	25-34	236	4,2521	0,63998
	35-44	79	4,1519	0,76105
	45-54	64	4,2031	0,83437
	55-64	11	4,00	1,14018
	65 ve üzeri	6	3,25	1,08397
	Toplam	602	4,2284	0,7492
YB	18-24	206	3,821	0,76402
	25-34	236	4,0551	0,48585
	35-44	79	3,9794	0,47806
	45-54	64	3,707	0,69587
	55-64	11	3,9318	0,8336
	65 ve üzeri	6	3,1458	0,6956
	Toplam	602	3,9167	0,6397
ÇT	18-24	206	4,0485	0,68201
	25-34	236	4,0475	0,51144
	35-44	79	3,9215	0,46676
	45-54	64	3,9625	0,76168
	55-64	11	3,8727	0,61496
	65 ve üzeri	6	4,00	0,93808
	Toplam	602	4,0186	0,60518
ÇD	18-24	206	4,0728	0,67952
	25-34	236	4,0752	0,52684
	35-44	79	3,981	0,50124
	45-54	64	3,9453	0,69361
	55-64	11	4,0227	0,63693
	65 ve üzeri	6	3,375	1,2723
	Toplam	602	4,0403	0,61317
RDT (GENEL)	18-24	206	4,2002	0,53201
	25-34	236	4,1477	0,42037
	35-44	79	4,1171	0,55267
	45-54	64	4,0383	0,63118
	55-64	11	4,0136	0,54776
	65 ve üzeri	6	3,65	0,77524
	Toplam	602	4,1426	0,51201

Bu işlem sonrasında, ANOVA analizi sonucunda belirlenen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini ortaya koymak amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. ANOVA sonrasında kullanılacak uygun çoklu karşılaştırma tekniğinin belirlenebilmesi için öncelikle Levene testi aracılığıyla varyansların homojenliği incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda bazı değişkenlerde varyansların homojen olduğu, bazı değişkenlerde ise homojen olmadığı tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda, varyansların homojen olduğu durumlarda Tukey çoklu karşılaştırma testi, varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Games-Howell çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Böylece gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığı ayrıntılı biçimde belirlenmiştir.

Tablo 6.15. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Yaşa İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları

	LEVENE STATİSTİK	DF1	DF2	SİG.
FF	1,904	5	596	0,092
Y	4,841	5	596	0,000
FSK	3,341	5	596	0,006
AZG	4,759	5	596	0,000
YB	9,566	5	596	0,000
RDT (GENEL)	5,225	5	596	0,000

Levene testi analiz sonuçları incelendiğinde, incelenen değişkenlerden yalnızca fiziksel fitness boyutunun değeri ile 0,05 anlamlılık düzeyinin üzerinde kaldığı ve bu boyutta varyansların homojen dağıldığı görülmektedir. Buna karşın; yer, farklı sosyal gruplarla karşılaşma, az gelişmiş alanlarda güvenlik, yer bağlılığı boyutları ile rekreasyon deneyim tercihi genel ölçek puanına ait değerlerinin 0,05'ten küçük olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, fiziksel fitness boyutu dışındaki tüm değişkenlerde gruplar arası varyansların homojen dağılmadığını ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda Games-Howell ve Tukey testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6.16. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Yaşa Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	GRUPLAR	N	ORT.	S.S
DOĞA	18-24	206	4,2395	0,62542
	25-34	236	4,0904	0,51302
	35-44	79	4,1688	0,66426
	45-54	64	4,1927	0,91779
	55-64	11	4,00	0,80277
	65 ve üzeri	6	3,6667	0,94281
	Toplam	602	4,1567	0,63804
FF	18-24	206	4,2524	0,71297
	25-34	236	4,1398	0,6063
	35-44	79	4,1181	0,76616
	45-54	64	4,0625	0,88067
	55-64	11	4,1515	0,72055
	65 ve üzeri	6	3,4444	0,75031
	Toplam	602	4,1606	0,70525
FD	18-24	206	4,3665	0,71595
	25-34	236	4,178	0,63254
	35-44	79	4,1962	0,76132
	45-54	64	4,1797	0,86542
	55-64	11	4,3636	0,86865
	65 ve üzeri	6	3,9167	0,8612
	Toplam	602	4,2458	0,71601

Y	18-24	206	3,9976	0,71054
	25-34	236	4,0519	0,54695
	35-44	79	3,9715	0,7648
	45-54	64	3,7695	0,81199
	55-64	11	3,75	0,63246
	65 ve üzeri	6	3,5833	1,0083
	Toplam	602	3,9826	0,67729
KU	18-24	206	4,2039	0,66786
	25-34	236	4,1843	0,52585
	35-44	79	4,1171	0,61346
	45-54	64	4,0977	0,70937
	55-64	11	3,9545	0,54564
	65 ve üzeri	6	3,75	0,85147
	Toplam	602	4,1645	0,61386
FSK	18-24	206	4,216	0,81641
	25-34	236	4,2288	0,61935
	35-44	79	4,2152	0,79937
	45-54	64	3,8828	0,96668
	55-64	11	4,1364	0,63604
	65 ve üzeri	6	4,00	1
	Toplam	602	4,1819	0,76458
AZG	18-24	206	4,2791	0,78305
	25-34	236	4,2521	0,63998
	35-44	79	4,1519	0,76105
	45-54	64	4,2031	0,83437
	55-64	11	4,00	1,14018
	65 ve üzeri	6	3,25	1,08397
	Toplam	602	4,2284	0,7492
YB	18-24	206	3,821	0,76402
	25-34	236	4,0551	0,48585
	35-44	79	3,9794	0,47806
	45-54	64	3,707	0,69587
	55-64	11	3,9318	0,8336
	65 ve üzeri	6	3,1458	0,6956
	Toplam	602	3,9167	0,6397
ÇT	18-24	206	4,0485	0,68201
	25-34	236	4,0475	0,51144
	35-44	79	3,9215	0,46676
	45-54	64	3,9625	0,76168
	55-64	11	3,8727	0,61496
	65 ve üzeri	6	4,00	0,93808
	Toplam	602	4,0186	0,60518
ÇD	18-24	206	4,0728	0,67952
	25-34	236	4,0752	0,52684
	35-44	79	3,981	0,50124
	45-54	64	3,9453	0,69361
	55-64	11	4,0227	0,63693
	65 ve üzeri	6	3,375	1,2723
	Toplam	602	4,0403	0,61317

	18-24	206	4,2002	0,53201
	25-34	236	4,1477	0,42037
	35-44	79	4,1171	0,55267
RDT (GENEL)	45-54	64	4,0383	0,63118
	55-64	11	4,0136	0,54776
	65 ve üzeri	6	3,65	0,77524
	Toplam	602	4,1426	0,51201

Tablo 16’da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan katılımcıların rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın yaşa göre hangi gruplar arasında anlamlı farklılıklar gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey ve Games-Howell testi sonuçlarında;

Söz konusu farklılığın rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘fiziksel fitness’ da 18-24 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 18-24 yaş grubu lehine, ‘yalnızlık’ alt boyutunda 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasında 45-54 yaş grubu lehine, ‘fiziksel stresten kaçış’ alt boyutunda (i) 18-24 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasında 18-24 yaş grubu lehine, (ii) 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasında 25-34 yaş grubu lehine, ‘aile ile zaman geçirme’ alt boyutunda (i) 18-24 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 18-24 yaş grubu lehine, (ii) 25-34 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 25-34 yaş grubu lehine, (iii) 35-44 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 35-44 yaş grubu lehine, (iv) 45-54 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 45-54 yaş grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Yer bağlılığında (i)18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş grubu arasında 25-34 yaş grubu lehine, (ii) 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasında 25-34 yaş grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Rekreasyon deneyim tercihinde ise 18-24 yaş grubu ile 65 ve üzeri yaş grubu arasında 18-24 yaş grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Elde edilen bu bulgular, rekreasyonel eğilimlerin yaş gruplarına göre dinamik bir değişim sergilediğini ve genç kuşakların fiziksel aktivite ile stres yönetimi odaklı deneyimlere daha fazla yöneldiğini göstermektedir. Özellikle aile ile zaman geçirme boyutunda yaş artışına bağlı olarak gözlemlenen azalma, kuşaklar arası boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının farklılaştığına işaret etmektedir. Yer bağlılığı noktasında ise orta-genç yetişkin grubun (25-34 yaş) sergilediği baskın eğilim, bu yaş grubunun mekanla kurduğu aidiyet bağının diğer gruplara oranla daha güçlü olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Aşağıdaki tabloda rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın eğitim durumuna göre farklılığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 6.17. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Eğitim Durumuna Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		KARELER TOPLAMI	SERBESTLIK DERECESİ	KARELER ORT.	F	P
DOĞA	Gruplar Arası	14,8	4	3,7	9,609	0,000
	Gruplar İçi	229,863	597	0,385		
	Toplam	244,662	601			
FF	Gruplar Arası	9,181	4	2,295	4,729	0,001
	Gruplar İçi	289,742	597	0,485		
	Toplam	298,922	601			
FD	Gruplar Arası	11,422	4	2,855	5,746	0,000
	Gruplar İçi	296,693	597	0,497		
	Toplam	308,115	601			
Y	Gruplar Arası	3,412	4	0,853	1,87	0,114
	Gruplar İçi	272,28	597	0,456		
	Toplam	275,692	601			
KU	Gruplar Arası	3,342	4	0,836	2,236	0,064
	Gruplar İçi	223,127	597	0,374		
	Toplam	226,469	601			
FSK	Gruplar Arası	4,076	4	1,019	1,752	0,137
	Gruplar İçi	347,257	597	0,582		
	Toplam	351,333	601			
AZG	Gruplar Arası	7,32	4	1,83	3,311	0,011
	Gruplar İçi	330,024	597	0,553		
	Toplam	337,344	601			
YB	Gruplar Arası	2,265	4	0,566	1,387	0,237
	Gruplar İçi	243,671	597	0,408		
	Toplam	245,936	601			
ÇT	Gruplar Arası	4,764	4	1,191	3,302	0,011
	Gruplar İçi	215,348	597	0,361		
	Toplam	220,112	601			
ÇD	Gruplar Arası	3,036	4	0,759	2,033	0,088
	Gruplar İçi	222,925	597	0,373		
	Toplam	225,961	601			
RDT GENEL	Gruplar Arası	5,11	4	1,277	5,003	0,001
	Gruplar İçi	152,445	597	0,255		
	Toplam	157,555	601			

Tablo 17’de görüleceği üzere örneklem grubu oluşturan kişilerin rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık rekreasyon deneyim

tercihi ve alt boyutlarından ‘doğa’, ‘fiziksel fitness’, ‘fiziksel dinlenme’, ‘aile ile zaman geçirme’ ve çevresel tutumda anlamlı bulunmuş, diğerlerinde anlamlı bulunmamıştır.

Dolayısıyla H22a, H22b, H22c, H22g, H24 ve H22 hipotezleri kabul edilmiş, H22d, H22e, H22f, H23 ve H25 hipotezleri reddedilmiştir. Aşağıda tabloda eğitim bazında ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.18. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Eğitim Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

DEĞİŞKENLER	GRUPLAR	N	ORT.	S.S
DOĞA	İlköğretim	21	4,2698	0,73499
	Ortaöğretim	108	3,9414	0,63119
	Önlisans	142	4,0188	0,66284
	Lisans	271	4,2435	0,57138
	Lisansüstü	60	4,4389	0,66805
	Toplam	602	4,1567	0,63804
FF	İlköğretim	21	4,2857	0,70147
	Ortaöğretim	108	4,0247	0,74564
	Önlisans	142	4,0117	0,78441
	Lisans	271	4,2448	0,62882
	Lisansüstü	60	4,3333	0,67509
	Toplam	602	4,1606	0,70525
FD	İlköğretim	21	4,4286	0,50709
	Ortaöğretim	108	4,0694	0,77175
	Önlisans	142	4,1127	0,74471
	Lisans	271	4,3192	0,69293
	Lisansüstü	60	4,4833	0,58198
	Toplam	602	4,2458	0,71601
Y	İlköğretim	21	4,369	0,568
	Ortaöğretim	108	3,956	0,71354
	Önlisans	142	3,9595	0,76529
	Lisans	271	3,9852	0,59571
	Lisansüstü	60	3,9375	0,74735
	Toplam	602	3,9826	0,67729
KU	İlköğretim	21	4,3333	0,66771
	Ortaöğretim	108	4,0625	0,7014
	Önlisans	142	4,0951	0,69173
	Lisans	271	4,2122	0,52193
	Lisansüstü	60	4,2375	0,59022
	Toplam	602	4,1645	0,61386

FSK	İlköğretim	21	4,5238	0,66099
	Ortaöğretim	108	4,0926	0,90468
	Önlisans	142	4,1408	0,73264
	Lisans	271	4,2214	0,66588
	Lisansüstü	60	4,1417	0,97029
	Toplam	602	4,1819	0,76458
AZG	İlköğretim	21	4,381	0,66904
	Ortaöğretim	108	4,0926	0,8542
	Önlisans	142	4,1056	0,75754
	Lisans	271	4,3266	0,65645
	Lisansüstü	60	4,2667	0,88042
	Toplam	602	4,2284	0,7492
YB	İlköğretim	21	3,9821	0,48297
	Ortaöğretim	108	4,0185	0,57316
	Önlisans	142	3,9489	0,56555
	Lisans	271	3,8708	0,71154
	Lisansüstü	60	3,8417	0,61145
	Toplam	602	3,9167	0,6397
ÇT	İlköğretim	21	4,0762	0,49184
	Ortaöğretim	108	3,8833	0,67927
	Önlisans	142	3,9437	0,60746
	Lisans	271	4,0804	0,58691
	Lisansüstü	60	4,14	0,52245
	Toplam	602	4,0186	0,60518
ÇD	İlköğretim	21	4,0238	0,52384
	Ortaöğretim	108	4,0278	0,63147
	Önlisans	142	3,9225	0,64287
	Lisans	271	4,0923	0,57436
	Lisansüstü	60	4,1125	0,68182
	Toplam	602	4,0403	0,61317
RDT (GENEL)	İlköğretim	21	4,3571	0,59146
	Ortaöğretim	108	4,0241	0,58683
	Önlisans	142	4,0514	0,567
	Lisans	271	4,1994	0,42103
	Lisansüstü	60	4,24	0,51105
	Toplam	602	4,1426	0,51201

Bu işlem sonrasında ANOVA analiziyle belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini incelemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. ANOVA analizi sonrasında hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar verebilmek için Tablo 18'de görüleceği üzere öncelikle Levene Testi aracılığıyla varyansların homojenliği

denetlenmiş varyansların homojen olduğu görülmüştür. Bu işlemin ardından varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir.

Tablo 6.19. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Çevresel Tutumun Eğitim Durumuna İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları

	LEVENE STATISTIC	DF1	DF2	SIG.
DOĞA	0,737	4	597	0,567
FF	1,071	4	597	0,370
FD	1,25	4	597	0,289
AGZ	1,924	4	597	0,105
ÇT	2,208	4	597	0,067
RDT (GENEL)	2,332	4	597	0,055

Eğitim durumu değişkenine göre yapılan Levene testi sonuçları incelendiğinde; Doğa, Fiziksel Fitness, Fiziksel Dinlenme, Aile ile Zaman Geçirme, Çevresel Tutum ve RDT Genel puanlarına ait anlamlılık değerlerinin olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, analiz edilen tüm boyutlarda grup varyanslarının istatistiksel olarak homojen dağıldığını (eşit olduğunu) göstermektedir.

Bu sonuçlar, verilerin parametrik test varsayımlarını karşıladığını ve gruplar arası karşılaştırmalarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanımının istatistiksel açıdan uygun olduğunu kanıtlamaktadır.

Aşağıdaki tabloda Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Çevresel Tutumun Eğitim Durumuna Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey Testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 6.20. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Çevresel Tutumun Eğitim Durumuna Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey Testi Sonucu

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim	(J) Eğitim	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Doğa	Tukey	Ortaöğretim	0,32848	0,14799	0,174	-0,076	0,733
			0,25106	0,14507	0,416	-0,146	0,648
		İlköğretim	0,0263	0,14055	1	-0,358	0,411
			-0,16905	0,15733	0,82	-0,600	0,261
	HSD	İlköğretim	-0,32848	0,14799	0,174	-0,733	0,076
			-0,07742	0,07922	0,865	-0,294	0,139
		Ortaöğretim	-3,30218*	0,07061	0	-0,495	-0,109
			-4,9753*	0,09991	0	-0,771	-0,224

		İlköğretim	-0,25106	0,14507	0,416	-0,648	0,146
		Ortaöğretim	0,07742	0,07922	0,865	-0,139	0,294
	Ön lisans	Lisans	-,22476*	0,06428	0,005	-0,401	-0,049
		Lisansüstü	-,42011*	0,09554	0	-0,682	-0,159
		İlköğretim	-0,0263	0,14055	1	-0,411	0,358
	Lisans	Ortaöğretim	,30218*	0,07061	0	0,109	0,495
		Önlisans	,22476*	0,06428	0,005	0,049	0,401
		Lisansüstü	-0,19535	0,08853	0,179	-0,438	0,047
		İlköğretim	0,16905	0,15733	0,82	-0,261	0,600
	Lisansüstü	Ortaöğretim	,49753*	0,09991	0	0,224	0,771
		Önlisans	,42011*	0,09554	0	0,159	0,682
		Lisans	0,19535	0,08853	0,179	-0,047	0,438
		Ortaöğretim	0,26102	0,16615	0,517	-0,194	0,716
	İlköğretim	Önlisans	0,27398	0,16288	0,446	-0,172	0,720
		Lisans	0,04094	0,1578	0,999	-0,391	0,473
		Lisansüstü	-0,04762	0,17663	0,999	-0,531	0,436
		İlköğretim	-0,26102	0,16615	0,517	-0,716	0,194
	Ortaöğretim	Önlisans	0,01295	0,08895	1	-0,230	0,256
		Lisans	-,22008*	0,07928	0,045	-0,437	-0,003
		Lisansüstü	-,30864*	0,11217	0,048	-0,616	-0,002
		İlköğretim	-0,27398	0,16288	0,446	-0,720	0,172
Ff	Tukey HSD	Ortaöğretim	-0,01295	0,08895	1	-0,256	0,230
		Lisans	-,23304*	0,07217	0,011	-0,431	-0,036
		Lisansüstü	-,32160*	0,10727	0,024	-0,615	-0,028
		İlköğretim	-0,04094	0,1578	0,999	-0,473	0,391
	Lisans	Ortaöğretim	,22008*	0,07928	0,045	0,003	0,437
		Önlisans	,23304*	0,07217	0,011	0,036	0,431
		Lisansüstü	-0,08856	0,0994	0,9	-0,361	0,183
		İlköğretim	0,04762	0,17663	0,999	-0,436	0,531
	Lisansüstü	Ortaöğretim	,30864*	0,11217	0,048	0,002	0,616
		Önlisans	,32160*	0,10727	0,024	0,028	0,615
		Lisans	0,08856	0,0994	0,9	-0,183	0,361
		Ortaöğretim	0,35913	0,16813	0,206	-0,101	0,819
	İlköğretim	Önlisans	0,3159	0,16482	0,31	-0,135	0,767
		Lisans	0,10938	0,15968	0,96	-0,328	0,546
		Lisansüstü	-0,05476	0,17874	0,998	-0,544	0,434
		İlköğretim	-0,35913	0,16813	0,206	-0,819	0,101
	Ortaöğretim	Önlisans	-0,04323	0,09001	0,989	-0,290	0,203
		Lisans	-,24974*	0,08022	0,017	-0,469	-0,030
		Lisansüstü	-,41389*	0,11351	0,003	-0,725	-0,103
		İlköğretim	-0,3159	0,16482	0,31	-0,767	0,135
Fd	Tukey HSD	Ortaöğretim	0,04323	0,09001	0,989	-0,203	0,290
		Lisans	-,20651*	0,07303	0,039	-0,406	-0,007
		Lisansüstü	-,37066*	0,10855	0,006	-0,668	-0,074
	Lisans	İlköğretim	-0,10938	0,15968	0,96	-0,546	0,328

AGZ	Tukey HSD	Lisansüstü	Ortaöğretim	,24974*	0,08022	0,017	0,030	0,469	
			Önlisans	,20651*	0,07303	0,039	0,007	0,406	
			Lisansüstü	-0,16415	0,10058	0,477	-0,439	0,111	
		Lisansüstü	İlköğretim	0,05476	0,17874	0,998	-0,434	0,544	
			Ortaöğretim	,41389*	0,11351	0,003	0,103	0,725	
			Önlisans	,37066*	0,10855	0,006	0,074	0,668	
		Lisans	Lisans	0,16415	0,10058	0,477	-0,111	0,439	
			İlköğretim	Ortaöğretim	0,28836	0,17732	0,481	-0,197	0,774
				Önlisans	0,27532	0,17383	0,508	-0,200	0,751
		Lisans		0,05438	0,16842	0,998	-0,406	0,515	
		Ortaöğretim	Lisansüstü	0,11429	0,18851	0,974	-0,402	0,630	
			İlköğretim	-0,28836	0,17732	0,481	-0,774	0,197	
			Önlisans	-0,01304	0,09493	1	-0,273	0,247	
		Lisans	Lisans	-,23398*	0,08461	0,046	-0,466	-0,003	
			Lisansüstü	-0,17407	0,11972	0,593	-0,502	0,154	
			Önlisans	İlköğretim	-0,27532	0,17383	0,508	-0,751	0,200
		Ortaöğretim		0,01304	0,09493	1	-0,247	0,273	
		Lisans		-,22093*	0,07703	0,035	-0,432	-0,010	
		Lisansüstü	Lisans	-0,16103	0,11448	0,624	-0,474	0,152	
			İlköğretim	-0,05438	0,16842	0,998	-0,515	0,406	
			Ortaöğretim	,23398*	0,08461	0,046	0,003	0,466	
		Lisans	Önlisans	,22093*	0,07703	0,035	0,010	0,432	
			Lisansüstü	0,0599	0,10608	0,98	-0,230	0,350	
			Lisansüstü	İlköğretim	-0,11429	0,18851	0,974	-0,630	0,402
Ortaöğretim	0,17407	0,11972		0,593	-0,154	0,502			
Önlisans	0,16103	0,11448		0,624	-0,152	0,474			
Lisans	Lisans	-0,0599	0,10608	0,98	-0,350	0,230			
	İlköğretim	Ortaöğretim	0,19286	0,14324	0,662	-0,199	0,585		
		Önlisans	0,13253	0,14042	0,88	-0,252	0,517		
Lisans		-0,00425	0,13604	1	-0,377	0,368			
Ortaöğretim	Lisansüstü	-0,06381	0,15228	0,994	-0,481	0,353			
	İlköğretim	-0,19286	0,14324	0,662	-0,585	0,199			
	Önlisans	-0,06033	0,07668	0,934	-0,270	0,150			
Lisans	Lisans	-,19711*	0,06834	0,033	-0,384	-0,010			
	Lisansüstü	-0,25667	0,09671	0,062	-0,521	0,008			
	Önlisans	İlköğretim	-0,13253	0,14042	0,88	-0,517	0,252		
Ortaöğretim		0,06033	0,07668	0,934	-0,150	0,270			
Lisans		-0,13678	0,06222	0,182	-0,307	0,034			
Lisansüstü	Lisans	-0,19634	0,09248	0,212	-0,449	0,057			
	İlköğretim	0,00425	0,13604	1	-0,368	0,377			
	Ortaöğretim	,19711*	0,06834	0,033	0,010	0,384			
Lisans	Önlisans	0,13678	0,06222	0,182	-0,034	0,307			
	Lisansüstü	-0,05956	0,08569	0,958	-0,294	0,175			
	Lisansüstü	İlköğretim	0,06381	0,15228	0,994	-0,353	0,481		
Ortaöğretim		0,25667	0,09671	0,062	-0,008	0,521			

		Önlisans	0,19634	0,09248	0,212	-0,057	0,449	
		Lisans	0,05956	0,08569	0,958	-0,175	0,294	
		Ortaöğretim	,33307*	0,12052	0,046	0,003	0,663	
	İlköğretim	Önlisans	0,30573	0,11814	0,074	-0,018	0,629	
		Lisans	0,1577	0,11446	0,642	-0,156	0,471	
		Lisansüstü	0,11714	0,12812	0,891	-0,233	0,468	
		İlköğretim	-,33307*	0,12052	0,046	-0,663	-0,003	
	Ortaöğretim	Önlisans	-0,02733	0,06452	0,993	-0,204	0,149	
		Lisans	-,17537*	0,0575	0,02	-0,333	-0,018	
		Lisansüstü	-0,21593	0,08136	0,062	-0,439	0,007	
		İlköğretim	-0,30573	0,11814	0,074	-0,629	0,018	
RDT Genel	Tukey HSD	Önlisans	Ortaöğretim	0,02733	0,06452	0,993	-0,149	0,204
			Lisans	-,14804*	0,05235	0,039	-0,291	-0,005
Lisansüstü	-0,18859		0,07781	0,11	-0,402	0,024		
	Lisans	İlköğretim	-0,1577	0,11446	0,642	-0,471	0,156	
		Ortaöğretim	,17537*	0,0575	0,02	0,018	0,333	
		Önlisans	,14804*	0,05235	0,039	0,005	0,291	
		Lisansüstü	-0,04055	0,0721	0,98	-0,238	0,157	
	Lisansüstü	İlköğretim	-0,11714	0,12812	0,891	-0,468	0,233	
		Ortaöğretim	0,21593	0,08136	0,062	-0,007	0,439	
		Önlisans	0,18859	0,07781	0,11	-0,024	0,402	
		Lisans	0,04055	0,0721	0,98	-0,157	0,238	

Tablo 20’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan katılımcıların rekreasyon deneyim tercihi ve çevresel tutumun eğitim durumuna göre hangi gruplar arasında anlamlı farklılıklar gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda söz konusu farklılığın rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘doğa’ da (i) ortaöğretim eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (ii) ortaöğretim eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine, (iii) ön lisans eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (iv) ön lisans eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Fitness’ alt boyutunda (i) ortaöğretim eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (ii) ortaöğretim eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine, (iii) ön lisans eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (iv) ön lisans eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Deneyim’ alt boyutunda (i) ortaöğretim eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (ii) ortaöğretim eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine, (iii) ön lisans eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (iv) ön lisans eğitim grubu ile lisansüstü eğitim grubu arasında lisansüstü eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Aile

ile Zaman Geçirme' alt boyutunda ise (i) ortaöğretim eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine, (ii) ön lisans eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Çevresel tutum ölçeğinde ortaöğretim eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Rekreasyon deneyim tercihinde ise (i) ilköğretim eğitim grubu ile ortaöğretim eğitim grubu arasında ilköğretim eğitim grubu lehine, (ii) ön lisans eğitim grubu ile lisans eğitim grubu arasında lisans eğitim grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Aşağıda tabloda rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın gelire göre farklılığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu gösterilmektedir.

Tablo 6.21. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelire Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu

		KARELER TOPLAMI	SERBESTLİ K DERECESİ	KARELE R ORT.	F	P
DOĞA	Gruplar Arası	17,296	4	4,324	11,354	0,000
	Gruplar İçi	227,366	597	0,381		
	Toplam	244,662	601			
FF	Gruplar Arası	9,391	4	2,348	4,841	0,001
	Gruplar İçi	289,531	597	0,485		
	Toplam	298,922	601			
FD	Gruplar Arası	9,526	4	2,381	4,761	0,001
	Gruplar İçi	298,589	597	0,5		
	Toplam	308,115	601			
Y	Gruplar Arası	3,599	4	0,9	1,974	0,097
	Gruplar İçi	272,093	597	0,456		
	Toplam	275,692	601			
KU	Gruplar Arası	5,353	4	1,338	3,613	0,006
	Gruplar İçi	221,116	597	0,37		
	Toplam	226,469	601			
FSK	Gruplar Arası	5,939	4	1,485	2,567	0,037
	Gruplar İçi	345,393	597	0,579		
	Toplam	351,333	601			

AGZ	Gruplar Arası	5,009	4	1,252	2,25	0,06 2
	Gruplar İçi	332,335	597	0,557		
	Toplam	337,344	601			
YB	Gruplar Arası	14,228	4	3,557	9,165	0,00 0
	Gruplar İçi	231,707	597	0,388		
	Toplam	245,936	601			
ÇT	Gruplar Arası	2,318	4	0,58	1,589	0,17 6
	Gruplar İçi	217,793	597	0,365		
	Toplam	220,112	601			
ÇD	Gruplar Arası	7,951	4	1,988	5,443	0,00 0
	Gruplar İçi	218,01	597	0,365		
	Toplam	225,961	601			
RDT (GENE L)	Gruplar Arası	5,067	4	1,267	4,96	0,00 1
	Gruplar İçi	152,487	597	0,255		
	Toplam	157,555	601			

Tablo 21’de görüleceği üzere örneklem grubu oluşturan kişilerin rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın gelire göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık rekreasyon deneyim tercihinde ve alt boyutlarından ‘doğa’, ‘fiziksel fitness’, ‘fiziksel dinlenme’, ‘kalabalıktan uzaklaşma’, ‘fiziksel stresten kaçış ’da, yer bağlılığı ve çevre dostu rekreasyon davranış da anlamlı bulunmuştur, diğer gruplarda anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla H26, H26a, H26b, H26c, H26e, H26f, H27, H29 hipotezleri kabul edilmiş, H26d, H26g ve H28 hipotezleri reddedilmiştir.

Aşağıda tabloda ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.22. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelir Bazında Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

GRUPLAR	DEĞİŞKENLER	N	ORT.	S.S
DOĞA	0-4.000 tl	94	4,4113	0,55826
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,1101	0,74992
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,035	0,51747
	15.001 tl-20.000 tl	79	4,0844	0,72691
	20.000 tl-üstü	56	4,5000	0,69921
	Toplam	602	4,1567	0,63804
FF	0-4.000 tl	94	4,3617	0,62726
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,1384	0,8072
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,1248	0,60025
	15.001 tl-20.000 tl	79	3,9494	0,86411
	20.000 tl-üstü	56	4,3333	0,744
	Toplam	602	4,1606	0,70525
FD	0-4.000 tl	94	4,4521	0,62677
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,2075	0,83913
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,1517	0,67056
	15.001 tl-20.000 tl	79	4,2089	0,73645
	20.000 tl-üstü	56	4,4732	0,69032
	Toplam	602	4,2458	0,71601
Y	0-4.000 tl	94	4,0053	0,70709
	4.001 tl-8.500 tl	106	3,8844	0,7907
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,0534	0,5369
	15.001 tl-20.000 tl	79	3,8608	0,85929
	20.000 tl-üstü	56	3,9643	0,68329
	Toplam	602	3,9826	0,67729
KU	0-4.000 tl	94	4,3032	0,59214
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,0708	0,72601
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,1648	0,5389
	15.001 tl-20.000 tl	79	4,0253	0,72897
	20.000 tl-üstü	56	4,3036	0,51282
	Toplam	602	4,1645	0,61386
FSK	0-4.000	94	4,3511	0,68717
	0-4.000 tl	106	4,1651	0,84155
	4.001 tl-8.500 tl	267	4,1835	0,67864
	8.501 tl-15.000 tl	79	3,981	0,92834
	15.001 tl-20.000 tl	56	4,2054	0,82449
	Toplam	602	4,1819	0,76458

AZG	0-4.000 tl	94	4,2926	0,68159
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,1745	0,80783
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,2191	0,6812
	15.001 tl-20.000 tl	79	4,0949	0,85514
	20.000 tl-üstü	56	4,4554	0,85428
	Toplam	602	4,2284	0,7492
YB	0-4.000 tl	94	3,6941	0,71599
	4.001 tl-8.500 tl	106	3,8962	0,6502
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,0688	0,51687
	15.001 tl-20.000 tl	79	3,8623	0,62423
	20.000 tl-üstü	56	3,6808	0,83323
	Toplam	602	3,9167	0,6397
ÇT	0-4.000 tl	94	4,1106	0,65557
	4.001 tl-8.500 tl	106	3,9736	0,6688
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,0217	0,50707
	15.001 tl-20.000 tl	79	3,9063	0,58163
	20.000 tl-üstü	56	4,0929	0,80991
	Toplam	602	4,0186	0,60518
ÇD	0-4.000 tl	94	4,0133	0,60727
	4.001 tl-8.500 tl	106	3,9127	0,71883
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,1142	0,54718
	15.001 tl-20.000 tl	79	3,8576	0,65129
	20.000 tl-üstü	56	4,2321	0,55156
	Toplam	602	4,0403	0,61317
RDT GENEL	0-4.000 tl	94	4,2872	0,49562
	4.001 tl-8.500 tl	106	4,083	0,65115
	8.501 tl-15.000 tl	267	4,123	0,40695
	15.001 tl-20.000 tl	79	4,0108	0,6158
	20.000 tl-üstü	56	4,292	0,45714
	Toplam	602	4,1426	0,51201

Bu işlem sonrasında, ANOVA analizi ile belirlenen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini incelemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine başvurulmuştur. ANOVA analizi sonrasında hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar verebilmek için öncelikle Levene testi aracılığıyla varyansların homojenliği denetlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda bazı değişkenlerde varyansların homojen olduğu, bazı değişkenlerde ise homojen olmadığı belirlenmiştir.

Bu doğrultuda, varyansların homojen olduğu durumlarda Tukey çoklu karşılaştırma testi, varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Games-Howell

çoklu karşılaştırma testi tercih edilmiştir. Böylece anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında ortaya çıktığı ayrıntılı olarak tespit edilmiştir.

Tablo 6.23. Gelire Göre Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışa İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları

	LEVENE STATISTIC	DF1	DF2	SIG.
DOĞA	5,127	4	597	0,000
FF	4,025	4	597	0,003
FD	3,04	4	597	0,017
KU	4,801	4	597	0,001
FSK	2,307	4	597	0,057
YB	9,096	4	597	0,000
ÇD	3,262	4	597	0,012
RDT (GENEL)	9,575	4	597	0,000

Gelir düzeyine göre yapılan varyans homojenliği (Levene) testi sonuçları incelendiğinde; Fiziksel Stresten Kaçış (Fsk) alt boyutu ($p=,057$) dışındaki tüm değişkenlerde anlamlılık değerlerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir.

Bu bulgular, Fiziksel Stresten Kaçış boyutu hariç tüm boyutlarda grup varyanslarının istatistiksel olarak homojen dağılmadığını ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki tabloda Games-Howell ve Tukey testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6.24. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Gelire Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	(I) GELİR	(J) GELİR	ORTALAMA FARKI (I-J)	SIG.	%95 GÜVEN ARALIĞI	
					Alt Sınır	Üst Sınır
DOĞA	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	,30128*	0,012	0,046	0,557
		8.501 tl-15.000 tl	,37639*	0	0,195	0,558
		15.001 tl-20.000 tl	,32696*	0,012	0,051	0,603
		20.000 tl-üstü	-0,08865	0,928	-0,394	0,217
	4.001 tl- 8.500 tl	0-4.000 tl	-,30128*	0,012	-0,557	-0,046
		8.501 tl-15.000 tl	0,07511	0,878	-0,144	0,295
		15.001 tl-20.000 tl	0,02567	0,999	-0,276	0,328
		20.000-üstü	-,38994*	0,011	-0,718	-0,062
	8.501 tl- 15.000 tl	0-4.000 tl	-,37639*	0	-0,558	-0,195
		4.001 tl-8.500 tl	-0,07511	0,878	-0,295	0,144
		15.001 tl-20.000 tl	-0,04943	0,98	-0,293	0,194

		20.000 tl-üstü	-,46504*	0	-0,742	-0,189
	15.001 tl-	0-4.000 tl	-,32696*	0,012	-0,603	-0,051
	20.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	-0,02567	0,999	-0,328	0,276
		8.501 tl-15.000 tl	0,04943	0,98	-0,194	0,293
		20.000 tl-üstü	-,41561*	0,009	-0,76	-0,072
	20.000 tl-	0-4.000 tl	0,08865	0,928	-0,217	0,394
	üstü	4.001 tl-8.500 tl	,38994*	0,011	0,062	0,718
		8.501 tl-15.000 tl	,46504*	0	0,189	0,742
		15.001 tl-20.000 tl	,41561*	0,009	0,072	0,76
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,22334	0,185	-0,057	0,503
		8.501 tl-15.000 tl	,23686*	0,015	0,032	0,442
		15.001 tl-20.000 tl	,41234*	0,005	0,09	0,735
		20.000 tl-üstü	0,02837	0,999	-0,301	0,358
	4.001 tl-	0-4.000 tl	-0,22334	0,185	-0,503	0,057
	8.500 tl	8.501 tl-15.000 tl	0,01352	1	-0,226	0,253
		15.001 tl-20.000 tl	0,189	0,555	-0,156	0,534
		20.000-üstü	-0,19497	0,539	-0,546	0,156
	8.501 tl-	0-4.000 tl	-,23686*	0,015	-0,442	-0,032
	15.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	-0,01352	1	-0,253	0,226
		15.001 tl-20.000 tl	0,17548	0,446	-0,113	0,464
		20.000 tl-üstü	-0,20849	0,293	-0,505	0,088
	15.001 tl-	0-4.000 tl	-,41234*	0,005	-0,735	-0,09
	20.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	-0,189	0,555	-0,534	0,156
		8.501 tl-15.000 tl	-0,17548	0,446	-0,464	0,113
		20.000 tl-üstü	-0,38397	0,051	-0,769	0,001
	20.000 tl-	0-4.000 tl	-0,02837	0,999	-0,358	0,301
	üstü	4.001 tl-8.500 tl	0,19497	0,539	-0,156	0,546
		8.501 tl-15.000 tl	0,20849	0,293	-0,088	0,505
		15.001 tl-20.000 tl	0,38397	0,051	-0,001	0,769
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,24458	0,134	-0,042	0,531
		8.501 tl-15.000 tl	,30044*	0,001	0,089	0,512
		15.001 tl-20.000 tl	0,24327	0,146	-0,047	0,533
		20.000 tl-üstü	-0,02109	1	-0,334	0,292
	4.001 tl-	0-4.000 tl	-0,24458	0,134	-0,531	0,042
	8.500 tl	8.501 tl-15.000 tl	0,05586	0,973	-0,196	0,308
		15.001 tl-20.000 tl	-0,00131	1	-0,322	0,319
		20.000-üstü	-0,26567	0,202	-0,606	0,075
	8.501 tl-	0-4.000 tl	-,30044*	0,001	-0,512	-0,089
	15.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	-0,05586	0,973	-0,308	0,196
		15.001 tl-20.000 tl	-0,05718	0,972	-0,313	0,199
		20.000 tl-üstü	-,32153*	0,017	-0,604	-0,04
		0-4.000 tl	-0,24327	0,146	-0,533	0,047

	15.001 tl- 20.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,00131	1	-0,319	0,322
		8.501 tl-15.000 tl	0,05718	0,972	-0,199	0,313
		20.000 tl-üstü	-0,26435	0,213	-0,608	0,079
	20.000 tl- üstü	0-4.000 tl	0,02109	1	-0,292	0,334
		4.001 tl-8.500 tl	0,26567	0,202	-0,075	0,606
		8.501 tl-15.000 tl	,32153*	0,017	0,04	0,604
		15.001 tl-20.000 tl	0,26435	0,213	-0,079	0,608
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,23244	0,097	-0,024	0,489
		8.501 tl-15.000 tl	0,1384	0,274	-0,053	0,33
		15.001 tl-20.000 tl	0,27788	0,048	-0,005	0,56
		20.000 tl-üstü	-0,00038	1	-0,254	0,254
	4.001 tl- 8.500 tl	0-4.000 tl	-0,23244	0,097	-0,489	0,024
		8.501 tl-15.000 tl	-0,09404	0,747	-0,309	0,121
		15.001 tl-20.000 tl	0,04544	0,993	-0,253	0,344
		20.000-üstü	-0,23282	0,13	-0,504	0,039
	8.501 tl- 15.000 tl	0-4.000 tl	-0,1384	0,274	-0,33	0,053
		4.001 tl-8.500 tl	0,09404	0,747	-0,121	0,309
		15.001 tl-20.000 tl	0,13948	0,515	-0,106	0,385
		20.000 tl-üstü	-0,13878	0,367	-0,351	0,073
	15.001 tl- 20.000 tl	0-4.000 tl	-0,27788	0,048	-0,56	0,005
		4.001 tl-8.500 tl	-0,04544	0,993	-0,344	0,253
		8.501 tl-15.000 tl	-0,13948	0,515	-0,385	0,106
		20.000 tl-üstü	-0,27825	0,075	-0,574	0,017
	20.000 tl- üstü	0-4.000 tl	0,00038	1	-0,254	0,254
		4.001 tl-8.500 tl	0,23282	0,13	-0,039	0,504
		8.501 tl-15.000 tl	0,13878	0,367	-0,073	0,351
		15.001 tl-20.000 tl	0,27825	0,075	-0,017	0,574
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,18597	0,419	-0,109	0,481
		8.501 tl-15.000 tl	0,16754	0,353	-0,082	0,417
		15.001 tl-20.000 tl	,37005*	0,013	0,052	0,688
		20.000 tl-üstü	0,14571	0,788	-0,206	0,497
	4.001 tl- 8.500 tl	0-4.000 tl	-0,18597	0,419	-0,481	0,109
		8.501 tl-15.000 tl	-0,01843	1	-0,257	0,221
		15.001 tl-20.000 tl	0,18408	0,48	-0,125	0,493
		20.000-üstü	-0,04026	0,998	-0,384	0,304
	8.501 tl- 15.000 tl	0-4.000 tl	-0,16754	0,353	-0,417	0,082
		4.001 tl-8.500 tl	0,01843	1	-0,221	0,257
		15.001 tl-20.000 tl	0,20251	0,231	-0,064	0,469
		20.000 tl-üstü	-0,02184	1	-0,328	0,284
	15.001 tl- 20.000 tl	0-4.000 tl	-,37005*	0,013	-0,688	-0,052
		4.001 tl-8.500 tl	-0,18408	0,48	-0,493	0,125
		8.501 tl-15.000 tl	-0,20251	0,231	-0,469	0,064

		20.000 tl-üstü	-0,22434	0,442	-0,588	0,139
	20.000 tl-üstü	0-4.000 tl	-0,14571	0,788	-0,497	0,206
		4.001 tl-8.500 tl	0,04026	0,998	-0,304	0,384
		8.501 tl-15.000 tl	0,02184	1	-0,284	0,328
		15.001 tl-20.000 tl	0,22434	0,442	-0,139	0,588
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	-0,20208	0,233	-0,47	0,066
		8.501 tl-15.000 tl	-,37467*	0	-0,597	-0,152
		15.001 tl-20.000 tl	-0,16819	0,468	-0,449	0,113
		20.000 tl-üstü	0,01335	1	-0,358	0,384
	4.001 tl-8.500 tl	0-4.000 tl	0,20208	0,233	-0,066	0,47
		8.501 tl-15.000 tl	-0,17259	0,109	-0,368	0,022
		15.001 tl-20.000 tl	0,03388	0,996	-0,227	0,294
		20.000-üstü	0,21542	0,45	-0,141	0,572
	8.501 tl-15.000 tl	0-4.000 tl	,37467*	0	0,152	0,597
		4.001 tl-8.500 tl	0,17259	0,109	-0,022	0,368
		15.001 tl-20.000 tl	0,20648	0,063	-0,007	0,42
		20.000 tl-üstü	,38802*	0,011	0,063	0,713
	15.001 tl-20.000 tl	0-4.000 tl	0,16819	0,468	-0,113	0,449
		4.001 tl-8.500 tl	-0,03388	0,996	-0,294	0,227
		8.501 tl-15.000 tl	-0,20648	0,063	-0,42	0,007
		20.000 tl-üstü	0,18154	0,642	-0,184	0,548
	20.000 tl-üstü	0-4.000 tl	-0,01335	1	-0,384	0,358
		4.001 tl-8.500 tl	-0,21542	0,45	-0,572	0,141
		8.501 tl-15.000 tl	-,38802*	0,011	-0,713	-0,063
		15.001 tl-20.000 tl	-0,18154	0,642	-0,548	0,184
	0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,10056	0,821	-0,158	0,359
		8.501 tl-15.000 tl	-0,10093	0,615	-0,297	0,095
		15.001 tl-20.000 tl	0,1557	0,49	-0,11	0,422
		20.000 tl-üstü	-0,21884	0,164	-0,487	0,049
	4.001 tl-8.500 tl	0-4.000 tl	-0,10056	0,821	-0,359	0,158
		8.501 tl-15.000 tl	-0,2015	0,075	-0,415	0,012
		15.001 tl-20.000 tl	0,05514	0,982	-0,224	0,334
		20.000-üstü	-,31941*	0,017	-0,6	-0,039
	8.501 tl-15.000 tl	0-4.000 tl	0,10093	0,615	-0,095	0,297
		4.001 tl-8.500 tl	0,2015	0,075	-0,012	0,415
		15.001 tl-20.000 tl	,25664*	0,016	0,033	0,48
		20.000 tl-üstü	-0,11791	0,593	-0,344	0,108
	15.001 tl-20.000 tl	0-4.000 tl	-0,1557	0,49	-0,422	0,11
		4.001 tl-8.500 tl	-0,05514	0,982	-0,334	0,224
		8.501 tl-15.000 tl	-,25664*	0,016	-0,48	-0,033
		20.000 tl-üstü	-,37455*	0,004	-0,662	-0,087
		0-4.000 tl	0,21884	0,164	-0,049	0,487

RDT (GENEL)	Games- Howell	20.000 tl- üstü	4.001 tl-8.500 tl	,31941*	0,017	0,039	0,6
			8.501 tl-15.000 tl	0,11791	0,593	-0,108	0,344
			15.001 tl-20.000 tl	,37455*	0,004	0,087	0,662
		0-4.000 tl	4.001 tl-8.500 tl	0,20422	0,092	-0,02	0,428
			8.501 tl-15.000 tl	,16420*	0,036	0,007	0,321
			15.001 tl-20.000 tl	,27647*	0,014	0,039	0,514
			20.000 tl-üstü	-0,00473	1	-0,225	0,216
		4.001 tl- 8.500 tl	0-4.000 tl	-0,20422	0,092	-0,428	0,02
			8.501 tl-15.000 tl	-0,04001	0,977	-0,228	0,148
			15.001 tl-20.000 tl	0,07226	0,939	-0,186	0,331
			20.000-üstü	-0,20895	0,128	-0,452	0,034
		8.501 tl- 15.000 tl	0-4.000 tl	-,16420*	0,036	-0,321	-0,007
			4.001 tl-8.500 tl	0,04001	0,977	-0,148	0,228
			15.001 tl-20.000 tl	0,11227	0,549	-0,092	0,317
			20.000 tl-üstü	-0,16893	0,088	-0,353	0,016
		15.001 tl- 20.000 tl	0-4.000 tl	-,27647*	0,014	-0,514	-0,039
			4.001 tl-8.500 tl	-0,07226	0,939	-0,331	0,186
			8.501 tl-15.000 tl	-0,11227	0,549	-0,317	0,092
			20.000 tl-üstü	-,28120*	0,023	-0,537	-0,026
		20.000 tl- üstü	0-4.000 tl	0,00473	1	-0,216	0,225
4.001 tl-8.500 tl	0,20895		0,128	-0,034	0,452		
8.501 tl-15.000 tl	0,16893		0,088	-0,016	0,353		
15.001 tl-20.000 tl	,28120*		0,023	0,026	0,537		

Tablo 24'te görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan katılımcıların rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı ile çevre dostu rekreasyon davranışın gelire göre hangi gruplar arasında anlamlı farklılıklar gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey ve Games-Howell testi sonuçlarında söz konusu farklılığın rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu 'doğa' da (i) 0-4.000 tl gelir grubu ile 4.001 tl-8.500 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (ii) 0-4.000 tl gelir grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (iii) 0-4.000 tl gelir grubu ile 15.001tl-20.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (iv) 20.000 tl üstü gelir grubu ile 4.001 tl-8.500 tl gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine, (v) 20.000 tl üstü gelir grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine, (vi) 20.000 tl üstü gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine gerçekleşmiştir. 'Fiziksel Fitness' alt boyutunda (i) 0-4.000 tl gelir grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (ii) 0-4.000 tl gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. 'Fiziksel Dinlenme' alt boyutunda (i) 0-4.000 tl gelir

grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (ii) 20.000 tl üstü gelir grubu ile 8.501tl-15.000 tl gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Kalabalıktan Uzaklaşma’ alt boyutunda 0-4.000 tl gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Stresten Kaçış’ alt boyutunda ise 0-4.000 tl gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Yer bağlılığı ölçeğinde (i) 0-4.000 tl gelir grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu lehine, (ii) 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu ile 20.000 tl üstü gelir grubunda 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Çevre dostu rekreasyon davranış da (i) 4.001 tl-8.500 tl gelir grubu ile 20.000 tl üstü gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine, (ii) 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu lehine, (iii) 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu ile 20.000 tl üstü gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Rekreasyon deneyim tercihinde ise (i) 0-4.000 tl gelir grubu ile 8.501 tl-15.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (ii) 0-4.000 tl gelir grubu ile 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu arasında 0-4.000 tl gelir grubu lehine, (iii) 15.001 tl-20.000 tl gelir grubu ile 20.000 tl üstü gelir grubu arasında 20.000 tl üstü gelir grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Tablo 6.25. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Mesleğe Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu

		KARELER TOPLAMI	SERBESTLİ K DERECESİ	KARELE R ORT.	F	P
DOĞA	Gruplar Arası	16,036	3	5,345	13,98	0,00
	Gruplar İçi	228,626	598	0,382	2	0
	Toplam	244,662	601			
FF	Gruplar Arası	5,373	3	1,791	3,648	0,01
	Gruplar İçi	293,549	598	0,491		3
	Toplam	298,922	601			
FD	Gruplar Arası	6,396	3	2,132	4,226	0,00
	Gruplar İçi	301,718	598	0,505		6
	Toplam	308,115	601			
Y	Gruplar Arası	1,491	3	0,497	1,084	0,35
	Gruplar İçi	274,201	598	0,459		5
	Toplam	275,692	601			

KU	Gruplar Arası	3,056	3	1,019	2,726	0,04 3
	Gruplar İçi	223,414	598	0,374		
	Toplam	226,469	601			
FSK	Gruplar Arası	4,806	3	1,602	2,764	0,04 1
	Gruplar İçi	346,527	598	0,579		
	Toplam	351,333	601			
AGZ	Gruplar Arası	3,223	3	1,074	1,923	0,12 5
	Gruplar İçi	334,121	598	0,559		
	Toplam	337,344	601			
YB	Gruplar Arası	10,492	3	3,497	8,883	0,00 0
	Gruplar İçi	235,444	598	0,394		
	Toplam	245,936	601			
ÇT	Gruplar Arası	1,042	3	0,347	0,948	0,41 7
	Gruplar İçi	219,069	598	0,366		
	Toplam	220,112	601			
ÇD	Gruplar Arası	0,066	3	0,022	0,059	0,98 1
	Gruplar İçi	225,894	598	0,378		
	Toplam	225,961	601			
RDT (GENE L)	Gruplar Arası	3,163	3	1,054	4,084	0,00 7
	Gruplar İçi	154,392	598	0,258		
	Toplam	157,555	601			

Tablo 25’de görüleceği üzere örneklem grubu oluşturan kişilerin rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları ile yer bağlılığının mesleğe göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları ‘doğa’, ‘fiziksel fitness’, ‘fiziksel dinlenme’, ‘kalabalıktan uzaklaşma’, ‘fiziksel stresten kaçış’ ve yer bağlılığın da anlamlı bulunmuş, diğer gruplarda anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla H30, H30a, H30b, H30c, H30e, H30f, H31 hipotezleri kabul edilmiş, H30d, H30g, H32, H33 hipotezleri reddedilmiştir.

Aşağıda tabloda rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışın meslek bazında ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Tablo 6.26. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları, Yer Bağlılığı, Çevresel Tutum ve Çevre Dostu Rekreasyon Davranışın Mesleğe Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

GRUPLAR	DEĞİŞKENLER	N	ORT.	S.S
DOĞA	Çalışıyor/Kamu	130	4,2538	0,67028
	Çalışıyor/Özel	338	4,0237	0,61904
	Çalışmıyor	117	4,3647	0,57732
	Öğrenci	17	4,6275	0,42299
	Toplam	602	4,1567	0,63804
FF	Çalışıyor/Kamu	130	4,1846	0,72374
	Çalışıyor/Özel	338	4,1045	0,71643
	Çalışmıyor	117	4,2279	0,65602
	Öğrenci	17	4,6275	0,4391
	Toplam	602	4,1606	0,70525
FD	Çalışıyor/Kamu	130	4,2692	0,75265
	Çalışıyor/Özel	338	4,1701	0,71435
	Çalışmıyor	117	4,3889	0,6731
	Öğrenci	17	4,5882	0,5073
	Toplam	602	4,2458	0,71601
Y	Çalışıyor/Kamu	130	3,9231	0,7199
	Çalışıyor/Özel	338	3,9889	0,67302
	Çalışmıyor	117	4,0534	0,64396
	Öğrenci	17	3,8235	0,64205
	Toplam	602	3,9826	0,67729
KU	Çalışıyor/Kamu	130	4,1269	0,61808
	Çalışıyor/Özel	338	4,128	0,62414
	Çalışmıyor	117	4,2778	0,58426
	Öğrenci	17	4,3971	0,4512
	Toplam	602	4,1645	0,61386
FSK	Çalışıyor/Kamu	130	4,0538	0,96498
	Çalışıyor/Özel	338	4,176	0,71499
	Çalışmıyor	117	4,312	0,64235
	Öğrenci	17	4,3824	0,62573
	Toplam	602	4,1819	0,76458
AZG	Çalışıyor/Kamu	130	4,2692	0,8121
	Çalışıyor/Özel	338	4,1834	0,71364
	Çalışmıyor	117	4,2607	0,78947
	Öğrenci	17	4,5882	0,56556
	Toplam	602	4,2284	0,7492
YB	Çalışıyor/Kamu	130	3,7952	0,66199
	Çalışıyor/Özel	338	4,0314	0,56535
	Çalışmıyor	117	3,7596	0,72221
	Öğrenci	17	3,6471	0,81757
	Toplam	602	3,9167	0,6397

ÇT	Çalışıyor/Kamu	130	3,9738	0,70277
	Çalışıyor/Özel	338	4,0065	0,5448
	Çalışmıyor	117	4,0923	0,65418
	Öğrenci	17	4,0941	0,59631
	Toplam	602	4,0186	0,60518
ÇD	Çalışıyor/Kamu	130	4,0538	0,60038
	Çalışıyor/Özel	338	4,0414	0,60884
	Çalışmıyor	117	4,0214	0,64207
	Öğrenci	17	4,0441	0,6449
	Toplam	602	4,0403	0,61317
RDT (GENEL)	Çalışıyor/Kamu	130	4,135	0,51156
	Çalışıyor/Özel	338	4,0956	0,51542
	Çalışmıyor	117	4,2513	0,50178
	Öğrenci	17	4,3882	0,34439
	Toplam	602	4,1426	0,51201

Bu işlem sonrasında ANOVA analiziyle belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini incelemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. ANOVA analizi sonrasında hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar verebilmek için tablo 26’da görüleceği üzere öncelikle Levene Testi aracılığıyla varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların bazılarının homojen olduğu ve varyansların bazılarının homojen olmadığı görülmüştür.

Bu işlemin ardından varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma, varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan Games-Howell çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir.

Tablo 6.27. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Mesleğe İlişkin Varyans Homojenlik Testi Sonuçları

DEĞİŞKEN	LEVENE STATISTIC	DF1	DF2	SIG.
DOĞA	3,04	3	598	0,029
FF	0,67	3	598	0,571
FD	0,619	3	598	0,603
KU	0,726	3	598	0,537
FSK	2,362	3	598	0,070
YB	5,535	3	598	0,001
RDT (GENEL)	1,068	3	598	0,362

Levene testi sonuçlarına göre, fiziksel fitness, fiziksel dinlenme, kalabalıktan uzaklaşma, farklı sosyal gruplarla karşılaşma alt boyutları ile rekreasyon deneyim tercihi genel ölçek puanının meslek grupları arasında homojen bir dağılım sergilediği

saptanmıştır. Buna karşın, ölçeğin doğa boyutu ile yer bağlılığı değişkenine ait varyansların meslek grupları bazında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ve bu iki boyutta varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda Games-Howell ve Tukey testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6.28. Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Alt Boyutları ile Yer Bağlılığının Mesleğe Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tukey ve Games-Howell Testi Sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	(I) MESLEK	(J) MESLEK	ORTALAMA FARKI (I-J)	SIG.	%95 GÜVEN ARALIĞI			
					Alt Sınır	Upper Bound		
DOĞA	Games-Howell	Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	,23018*	0,004	0,055	0,406	
			Çalışmıyor	-0,11083	0,503	-0,316	0,095	
			Öğrenci	-,37360*	0,019	-0,697	-0,051	
		Çalışıyor/Özel	Çalışıyor/Kamu	-,23018*	0,004	-0,406	-0,055	
			Çalışmıyor	-,34100*	0	-0,504	-0,178	
			Öğrenci	-,60378*	0	-0,907	-0,301	
		Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	0,11083	0,503	-0,095	0,316	
			Çalışıyor/Özel	,34100*	0	0,178	0,504	
			Öğrenci	-0,26278	0,131	-0,580	0,055	
	Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	,37360*	0,019	0,051	0,697		
		Çalışıyor/Özel	,60378*	0	0,301	0,907		
		Çalışmıyor	0,26278	0,131	-0,055	0,580		
	FF	Tukey HSD	Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	0,08008	0,685	-0,106	0,266
				Çalışmıyor	-0,0433	0,962	-0,273	0,187
				Öğrenci	-0,44284	0,069	-0,908	0,023
Çalışıyor/Özel			Çalışıyor/Kamu	-0,08008	0,685	-0,266	0,106	
			Çalışmıyor	-0,12338	0,356	-0,317	0,070	
			Öğrenci	-,52291*	0,015	-0,972	-0,074	
Çalışmıyor			Çalışıyor/Kamu	0,0433	0,962	-0,187	0,273	
			Çalışıyor/Özel	0,12338	0,356	-0,070	0,317	
			Öğrenci	-0,39953	0,125	-0,868	0,069	
Öğrenci		Çalışıyor/Kamu	0,44284	0,069	-0,023	0,908		
		Çalışıyor/Özel	,52291*	0,015	0,074	0,972		
		Çalışmıyor	0,39953	0,125	-0,069	0,868		
FD		Tukey HSD	Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	0,09911	0,53	-0,090	0,288
				Çalışmıyor	-0,11966	0,549	-0,353	0,114
				Öğrenci	-0,319	0,303	-0,791	0,153
	Çalışıyor/Özel		Çalışıyor/Kamu	-0,09911	0,53	-0,288	0,090	
			Çalışmıyor	-,21877*	0,022	-0,415	-0,023	
			Öğrenci	-0,41812	0,084	-0,873	0,037	

		Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	0,11966	0,549	-0,114	0,353
			Çalışıyor/Özel	,21877*	0,022	0,023	0,415
			Öğrenci	-0,19935	0,701	-0,674	0,276
		Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	0,319	0,303	-0,153	0,791
			Çalışıyor/Özel	0,41812	0,084	-0,037	0,873
			Çalışmıyor	0,19935	0,701	-0,276	0,674
		Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	-0,00104	1	-0,164	0,162
			Çalışmıyor	-0,15085	0,214	-0,352	0,050
			Öğrenci	-0,27014	0,317	-0,676	0,136
		Çalışıyor/Özel	Çalışıyor/Kamu	0,00104	1	-0,162	0,164
			Çalışmıyor	-0,14982	0,47	-0,319	0,019
			Öğrenci	-0,2691	0,288	-0,661	0,122
	Tukey HSD	Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	0,15085	0,214	-0,050	0,352
			Çalışıyor/Özel	0,14982	0,47	-0,019	0,319
			Öğrenci	-0,11928	0,876	-0,528	0,289
		Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	0,27014	0,317	-0,136	0,676
			Çalışıyor/Özel	0,2691	0,288	-0,122	0,661
			Çalışmıyor	0,11928	0,876	-0,289	0,528
		Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	-0,12219	0,405	-0,325	0,080
			Çalışmıyor	-,25812*	0,04	-0,508	-0,008
			Öğrenci	-0,32851	0,339	-0,834	0,177
		Çalışıyor/Özel	Çalışıyor/Kamu	0,12219	0,405	-0,080	0,325
			Çalışmıyor	-0,13593	0,343	-0,346	0,074
			Öğrenci	-0,20632	0,696	-0,694	0,281
	Tukey HSD	Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	,25812*	0,04	0,008	0,508
			Çalışıyor/Özel	0,13593	0,343	-0,074	0,346
			Öğrenci	-0,07039	0,984	-0,579	0,439
		Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	0,32851	0,339	-0,177	0,834
			Çalışıyor/Özel	0,20632	0,696	-0,281	0,694
			Çalışmıyor	0,07039	0,984	-0,439	0,579
		Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	-,23624*	0,002	-0,406	-0,066
			Çalışmıyor	0,03558	0,978	-0,193	0,265
			Öğrenci	0,14813	0,889	-0,433	0,730
		Çalışıyor/Özel	Çalışıyor/Kamu	,23624*	0,002	0,066	0,406
			Çalışmıyor	,27182*	0,002	0,081	0,463
			Öğrenci	0,38438	0,259	-0,187	0,956
		Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	-0,03558	0,978	-0,265	0,193
			Çalışıyor/Özel	-,27182*	0,002	-0,463	-0,081
			Öğrenci	0,11256	0,949	-0,474	0,699
		Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	-0,14813	0,889	-0,730	0,433
			Çalışıyor/Özel	-0,38438	0,259	-0,956	0,187
			Çalışmıyor	-0,11256	0,949	-0,699	0,474

RDT (GENEL)	Tukey	Çalışıyor/Kamu	Çalışıyor/Özel	0,03944	0,876	-0,096	0,175
			Çalışmıyor	-0,11628	0,276	-0,283	0,051
			Öğrenci	-0,25324	0,216	-0,591	0,084
		Çalışıyor/Özel	Çalışıyor/Kamu	-0,03944	0,876	-0,175	0,096
			Çalışmıyor	-,15572*	0,023	-0,296	-0,015
			Öğrenci	-0,29267	0,095	-0,618	0,033
	HSD	Çalışmıyor	Çalışıyor/Kamu	0,11628	0,276	-0,051	0,283
			Çalışıyor/Özel	,15572*	0,023	0,015	0,296
			Öğrenci	-0,13695	0,727	-0,477	0,203
		Öğrenci	Çalışıyor/Kamu	0,25324	0,216	-0,084	0,591
			Çalışıyor/Özel	0,29267	0,095	-0,033	0,618
			Çalışmıyor	0,13695	0,727	-0,203	0,477

Tablo 28’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan katılımcıların rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları ile yer bağlılığının mesleğe göre hangi gruplar arasında anlamlı farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla Tukey ve Games-Howell testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre söz konusu farklılığın rekreasyon deneyim tercihi alt boyutu ‘doğa’ da (i) çalışıyor/kamu meslek grubu ile çalışıyor özel meslek grubu arasında çalışıyor/kamu meslek grubu lehine, (ii) çalışıyor/kamu meslek grubu ile öğrenci meslek grubu arasında öğrenci meslek grubu lehine, (iii) çalışıyor/özel meslek grubu ile öğrenci meslek grubu arasında öğrenci meslek grubu lehine, (iv) çalışıyor/özel meslek grubu ile çalışmıyor meslek grubu arasında çalışmıyor meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Fitness’ alt boyutunda çalışıyor/özel meslek grubu ile öğrenci meslek grubu arasında öğrenci meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Dinlenme’ alt boyutunda çalışıyor/özel meslek grubu ile çalışmıyor meslek grubu arasında çalışmıyor meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Kalabalıktan Uzaklaşma’ alt boyutunda çalışıyor/özel meslek grubu ile çalışmıyor meslek grubu arasında çalışmıyor meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. ‘Fiziksel Stresten Kaçış’ alt boyutunda ise çalışıyor/kamu meslek grubu ile çalışmıyor meslek grubu arasında çalışmıyor meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Yer bağlılığı ölçeğinde (i) çalışıyor/kamu meslek grubu ile çalışıyor/özel meslek grubu arasında çalışıyor/özel meslek grubu lehine, (ii) çalışmıyor meslek grubu ile çalışıyor/özel meslek grubu arasında çalışıyor/özel meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Rekreasyon deneyim tercihinde ise çalışıyor/özel meslek grubu ile çalışmıyor meslek grubu arasında çalışmıyor meslek grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Aşağıdaki tabloda Anova ve T testi sonuçları özet tablo gösterilmektedir.

Tablo 6.29. Anova ve T Testi Sonuçları Özet Tablo

BOYUTLAR													
	Döğa	Ff	Fd	Y	Ku	Fsk	Azg	Yb	Çt	Çd			
CİNSİYET	Grup 1: Kadın(n:265)	4,16 (0,7)	4,12 (0,75)	4,23 (0,76)	3,97 (0,71)	4,13 (0,66)	4,18 (0,85)	3,83 (0,71)	4,02 (0,67)	4,02 (0,66)			
	Grup 2: Erkek (n:337)	4,17 (0,6)	4,2 (0,67)	4,27 (0,69)	4 (0,66)	4,2 (0,58)	4,19 (0,7)	3,99 (0,58)	4,03 (0,56)	4,06 (0,59)			
	t-değeri	-0,153	-1,307	-0,59	-0,591	-1,416	-0,183	-1,539	-3,028	-0,153	-0,86		
	p-değeri	0,878	0,192	0,555	0,555	0,157	0,855	0,124	0,003	0,878	0,39		
MEDENİ DURUM	Grup 1: Evli(n:188)	4,29 (0,69)	4,2 (0,76)	4,25 (0,77)	4,04 (0,7)	4,17 (0,68)	4,15 (0,82)	3,93 (0,58)	4,04 (0,61)	4,03 (0,61)			
	Grup 2: Bekar (n:414)	4,11 (0,61)	4,15 (0,69)	4,25 (0,7)	3,96 (0,67)	4,17 (0,59)	4,2 (0,75)	3,92 (0,67)	4,01 (0,61)	4,05 (0,62)			
	t-değeri	3,224	0,808	0,096	1,303	0,119	-0,77	1,594	0,262	0,538	-0,297		
	p-değeri	0,001	0,42	0,924	0,193	0,905	0,442	0,112	0,794	0,591	0,766		
YAŞ	Grup 2: 25-34(n:236)	4,1 (0,52)	4,14 (0,61)	4,18 (0,64)	4,06 (0,55)	4,19 (0,53)	4,23 (0,62)	4,06 (0,49)	4,05 (0,52)	4,08 (0,53)			
	Grup 3: 35-44(n:79)	4,17 (0,67)	4,12 (0,77)	4,2 (0,77)	3,98 (0,77)	4,12 (0,62)	4,22 (0,8)	3,98 (0,48)	3,93 (0,47)	3,99 (0,51)			
	Grup 4: 45-54 (n:64)	4,2 (0,92)	4,07 (0,89)	4,18 (0,87)	3,77 (0,82)	4,1 (0,71)	3,89 (0,97)	4,21 (0,84)	3,71 (0,7)	3,97 (0,77)	3,95 (0,7)		
	Grup 5: 55-64(n:11)	4 (0,81)	4,16 (0,73)	4,37 (0,87)	3,75 (0,64)	3,96 (0,55)	4,14 (0,64)	4 (1,15)	3,94 (0,84)	3,88 (0,62)	4,03 (0,64)		
	Grup 6: 65 ve üzeri(n:6)	3,67 (0,95)	3,45 (0,76)	3,92 (0,87)	3,59 (1,01)	3,75 (0,86)	4 (1)	3,25 (1,09)	3,15 (0,7)	4 (0,94)	3,38 (1,28)		
	F-değeri	2,11	2,307	2,112	2,492	1,272	2,35	2,704	6,706	0,853	2,159		
p-değeri	0,063	0,043	0,062	0,03	0,274	0,04	0,02	0	0,513	0,057			

Post-Hoc	Doğa	Grup1> Grup6		Fd	Grup2> Grup4		Ku	Gruplar 1,2> Grup4		Gruplar 1,2,3,4> Grup6		Yb	Çt	Çd
		Ff	Y		Fsk	Azg		Yb	Çt					
Grup 1:İlköğretim (n:21)	4,27 (0,74)	4,29 (0,71)	4,43 (0,51)	4,37 (0,57)	4,34 (0,67)	4,53 (0,67)	4,39 (0,67)	3,99 (0,49)	3,99 (0,49)	4,03 (0,53)				
Grup 2:Ortaöğretim (n:108)	3,95 (0,64)	4,03 (0,75)	4,07 (0,78)	3,96 (0,72)	4,07 (0,71)	4,1 (0,91)	4,1 (0,86)	4,02 (0,58)	4,02 (0,58)	4,03 (0,64)				
Grup 3: Önlisans(n:142)	4,02 (0,67)	4,02 (0,79)	4,12 (0,75)	3,96 (0,77)	4,1 (0,7)	4,15 (0,74)	4,11 (0,76)	3,95 (0,57)	3,95 (0,57)	3,93 (0,65)				
Grup 4:Lisans (n:271)	4,25 (0,58)	4,25 (0,63)	4,32 (0,7)	3,99 (0,6)	4,22 (0,53)	4,23 (0,67)	4,33 (0,66)	3,88 (0,72)	3,88 (0,72)	4,1 (0,58)				
Grup 5:Lisansüstü(n:60)	4,44 (0,67)	4,34 (0,68)	4,49 (0,59)	3,94 (0,75)	4,24 (0,6)	4,15 (0,98)	4,27 (0,89)	3,85 (0,62)	3,85 (0,62)	4,12 (0,69)				
F-değeri	9,609	4,729	5,746	1,87	2,236	1,752	3,311	1,387	3,302	2,033				
p-değeri	0	0,001	0	0,114	0,064	0,137	0,011	0,237	0,011	0,088				
Post-Hoc	Grup 4>Gruplar 2,3 Grup 5>Gruplar 2,3	Grup 4>Gruplar 2,3 Grup 5>Gruplar 2,3	Grup 4>Gruplar 2,3 Grup 5>Gruplar 2,3	-	-	-	Grup 4>Gruplar 2,3	-	Grup 4>Gruplar 2,3	-				
	Doğa	Ff	Fd	Y	Ku	Fsk	Azg	Yb	Çt	Çd				
Grup 1:0-4.000 (n:94)	4,42 (0,56)	4,37 (0,63)	4,46 (0,63)	4,01 (0,71)	4,31 (0,6)	4,36 (0,69)	4,3 (0,69)	3,7 (0,72)	4,12 (0,66)	4,02 (0,61)				
Grup 2:4.001-8.500 (n:106)	4,12 (0,75)	4,14 (0,81)	4,21 (0,84)	3,89 (0,8)	4,08 (0,73)	4,17 (0,85)	4,18 (0,81)	3,9 (0,66)	3,98 (0,67)	3,92 (0,72)				
Grup 3:8.501-15.000 (n: 266)	4,04 (0,52)	4,13 (0,61)	4,16 (0,68)	4,06 (0,54)	4,17 (0,54)	4,19 (0,68)	4,22 (0,69)	4,07 (0,52)	4,03 (0,51)	4,12 (0,55)				
Grup 4:15.001-20.000 (n:79)	4,09 (0,73)	3,95 (0,87)	4,21 (0,74)	3,87 (0,86)	4,03 (0,73)	3,99 (0,93)	4,1 (0,86)	3,87 (0,63)	3,91 (0,59)	3,86 (0,66)				
Grup 5:20.000 üstü(n:58)	4,5 (0,7)	4,34 (0,75)	4,48 (0,7)	3,97 (0,69)	4,31 (0,52)	4,21 (0,83)	4,46 (0,86)	3,69 (0,84)	4,1 (0,81)	4,24 (0,56)				

EGİTİM DÜZEYİ

GELİR

	F-değeri	11,354	4,841	4,761	1,974	3,613	2,567	2,25	9,165	1,589	5,443
p-değeri	0	0,001	0,001	0,001	0,097	0,006	0,037	0,062	0	176	0
Post-Hoc	Grup 1> Gruplar 2,3,4 Grup 5> Gruplar 2,3,4	Grup 1> Gruplar 3,4	Gruplar 1,5> Grup 3	-	Grup 1>Grup 4	Grup 1>Grup 4	Grup 1>Grup 4	-	Grup 3>Gruplar 1,5	-	Grup 5> Gruplar 2,4 Grup 3> Grup 4
	Doga	Ff	Fd	Y	Ku	Fsk	Azg	Yb	Çt	Çd	
Grup 1: Çalışan/kamu(n: 130)	4,26 (0,68)	4,19 (0,73)	4,27 (0,76)	3,93 (0,72)	4,13 (0,62)	4,06 (0,97)	4,27 (0,82)	3,8 (0,67)	3,98 (0,71)	4,06 (0,61)	
Grup 2: Çalışan/özel(n:38)	4,03 (0,62)	4,11 (0,72)	4,18 (0,72)	3,99 (0,68)	4,13 (0,63)	4,18 (0,72)	4,19 (0,72)	4,04 (0,57)	4,01 (0,55)	4,05 (0,61)	
Grup 3:Çalışmıyor (n: 117)	4,37 (0,58)	4,23 (0,66)	4,39 (0,68)	4,06 (0,65)	4,28 (0,59)	4,32 (0,65)	4,27 (0,79)	3,76 (0,73)	4,1 (0,66)	4,03 (0,65)	
Grup4:Öğrenci (n:17)	4,63 (0,43)	4,63 (0,44)	4,59 (0,51)	3,83 (0,65)	4,4 (0,46)	4,39 (0,63)	4,59 (0,57)	3,65 (0,82)	4,1 (0,6)	4,05 (0,65)	
F-değeri	13,982	3,648	4,226	1,084	2,726	2,764	1,923	8,883	0,948	0,059	
p-değeri	0	0,013	0,006	0,335	0,043	0,041	0,125	0	0,417	0,981	
Post-Hoc	Grup 4>Gruplar 1,2 Gruplar 1,3>Grup 2	Grup 4>Grup 2	Grup 3>Grup 2	-	Grup 3>Grup 2	Grup 3> Grup 1	-	Grup 2>Gruplar 1,3	-	-	

MESLEK

7. TARTIŞMA

Bağımsız gruplar t-testi sonuçları, araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşma düzeyine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Bulgular incelendiğinde, yer bağlılığı değişkeninde cinsiyete göre erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuç, erkek katılımcıların rekreasyonel alanlarla kurdukları duygusal ve işlevsel bağın kadınlara kıyasla daha güçlü olabileceğine işaret etmektedir. Literatürde yer bağlılığının mekânsal kullanım sıklığı, geçmiş deneyimler ve mekânla kurulan özdeşleşme düzeyiyle yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Kyle vd., 2005; Lewicka, 2011). Bu bulguyu destekler nitelikte, Scannell ve Gifford (2010) yer bağlılığının işlevsel boyutunun erkeklerde etkinlik odaklı bağlılık üzerinden daha baskın olabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Prayag ve Ryan (2012), rekreasyonel alanlara yönelik yer bağımlılığı algısının erkeklerde kullanım yoğunluğuna bağlı olarak daha yüksek çıkabildiğini rapor etmiştir. Öte yandan literatürde bu bulguyla çelişen çalışmalar da mevcuttur; örneğin Zenker ve arkadaşları (2013), kentsel alanlarda kadınların yer aidiyeti ve duygusal bağlılık puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bu bağlamda, erkeklerin açık alan ve doğa temelli rekreasyon etkinliklerine daha yoğun ve süreklilik arz eden katılım göstermelerinin, yer bağlılığı algısını güçlendirmiş olabileceği düşünülmektedir. Buna karşın, rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları (doğa, fiziksel fayda, duygusal deneyim, yenilenme, kaçış, farkındalık, algısal zevk) ile çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışı değişkenlerinde cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu, söz konusu değişkenlerin cinsiyetten bağımsız olarak benzer düzeylerde algılandığını ve deneyimlendiğini göstermektedir. Özellikle çevresel tutum ve çevre dostu davranışların toplumsal farkındalık, eğitim düzeyi ve çevresel değerler gibi daha üst düzey bilişsel ve normatif faktörlerle şekillendiği; bu nedenle cinsiyet temelli ayrışmanın giderek azaldığına yönelik bulgular literatürde de yer almaktadır (Kollmuss & Agyeman, 2002; Gifford & Nilsson, 2014). Nitekim Mostafa (2007), çevresel tutumların şekillenmesinde biyolojik cinsiyetten ziyade çevresel bilgi ve sosyo-ekonomik değişkenlerin daha belirleyici olduğunu vurgulayarak mevcut bulgumuzu desteklemektedir. Ancak Zelezny ve arkadaşları (2000), kadınların genel olarak daha yüksek düzeyde çevre dostu davranış sergilediğini savunarak araştırmamızın bu sonucuyla zıt bir tablo çizmektedir.

Rekreasyon deneyim tercihinin ilişkin alt boyutlarda anlamlı bir farkın bulunmaması, araştırma kapsamındaki bireylerin rekreasyonel etkinliklerden beklenti ve kazanımlarının büyük ölçüde benzer bir yapıda olduğunu düşündürmektedir. Manning (1999), stres yönetimi ve fiziksel yenilenme gibi temel

rekreasyonel kazanımların evrensel ihtiyaçlar olduğunu ve benzer yaşam döngüsündeki bireylerde cinsiyet farkının minimize edildiğini ifade ederek bu sonucu desteklemektedir. Buna karşın Jackson ve Henderson (1995), kadınların boş zaman kısıtları ve güvenlik kaygıları nedeniyle deneyim tercihlerinin erkeklerden keskin şekilde ayrıştığını savunmaktadır. Günümüz gençliğinin dijitalleşme, akademik baskı ve kent yaşamının sınırlılıkları gibi ortak deneyimlerden beslenmesi, cinsiyetten bağımsız olarak rekreasyona yüklenen anlamın homojenleşmesine yol açmış olabilir (Iso-Ahola, 1980). Bu durum, rekreasyonel planlama ve program geliştirme süreçlerinde cinsiyet temelli ayrımlardan ziyade kapsayıcı ve bütüncül yaklaşımların önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları doğrultusunda H11 hipotezi kabul edilmiş, H10, H10a, H10b, H10c, H10d, H10e, H10f, H10g, H12 ve H13 hipotezleri reddedilmiştir. Elde edilen sonuçlar, yer bağlılığı değişkeninin cinsiyet bağlamında ayrıştırıcı bir rol oynadığını; buna karşılık rekreasyon deneyimi, çevresel tutum ve çevre dostu davranışların daha evrensel ve cinsiyetten bağımsız bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Sunulan bağımsız gruplar t-testi sonuçları; rekreasyon deneyim tercihi ve alt boyutları, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışının medeni duruma göre farklılaşma düzeyine ilişkin önemli bulgular ortaya koymaktadır. Analiz sonuçlarına göre, rekreasyon deneyim tercihi alt boyutlarından "doğa" boyutunda medeni duruma göre evli bireyler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgu, evli bireylerin doğa temelli rekreasyon etkinliklerine yönelik algı ve tercihlerinin bekârlara kıyasla daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Doğa boyutunda evliler lehine ortaya çıkan bu farklılık, evli bireylerin rekreasyonel faaliyetlerde daha sakin, güvenli ve aileyle birlikte gerçekleştirilebilecek ortamları tercih etme eğilimiyle açıklanabilir. Nitekim Orsega-Smith ve arkadaşları (2004), doğa temelli alanların evli bireyler için aile içi stresi azaltmada bir "tampon" görevi gördüğünü belirterek bu sonucu desteklemektedir. Schipperijn ve arkadaşları (2010) da benzer şekilde, aile yapısının yeşil alan kullanım motivasyonlarını "huzur" ve "güvenlik" ekseninde güçlendirdiğini saptamıştır. Öte yandan Gidlow ve arkadaşları (2006), medeni durumun doğa tercihi üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını, asıl belirleyicinin boş zaman miktarı olduğunu savunarak bu bulguyla farklılaşan bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda, evli bireylerin doğayla kurdukları rekreasyonel ilişkinin, günlük yaşam sorumluluklarından uzaklaşma ve birlikte geçirilen zamanın niteliğini artırma amacıyla daha anlamlı bir deneyim olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Buna karşın; rekreasyon deneyim tercihi genel puanı, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışı değişkenlerinde medeni duruma göre anlamlı

bir fark tespit edilmemiştir. Kollmuss ve Agyeman (2002) ile Torgler ve arkadaşları (2008), çevresel sorumluluk ve tutumların medeni durum gibi demografik değişkenlerden ziyade, içselleştirilmiş toplumsal normlar ve değerler tarafından şekillendiğini vurgulayarak araştırmamızın bu sonucuyla paralellik göstermektedir. Yer bağlılığı değişkeninde fark bulunmaması ise, rekreasyonel mekânlarla kurulan bağın evlilik durumundan çok bireysel deneyim süresi ve mekânsal anlam yükleme süreçleriyle (Kyle vd., 2005; Lewicka, 2011) ilgili olduğunu doğrulamaktadır.

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları, değişkenlerin yaş gruplarına göre farklılaşma düzeyini ortaya koymaktadır. Analiz sonuçlarına göre; fiziksel fitness, yalnızlık, fiziksel strese kaçış ve aile ile zaman geçirme boyutlarında yaşa göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum, rekreasyonun işlevsel anlamının yaşam döngüsü içinde yeniden yapılandığını göstermektedir. Nimrod (2007) Gibson ve Singleton (2012), gençlerin rekreasyonu "performans ve deşarj" odağında gördüğünü, yaş ilerledikçe ise bu odağın "psikolojik denge ve sağlığı koruma" ya kaydığını belirterek bulgularımızı desteklemektedir. Ancak Iso-Ahola (1980), temel rekreasyonel motivasyonların yaşla değişmediğini, sadece etkinliğin türünün değiştiğini savunarak bu konuda zıt bir görüş beyan etmektedir. Aile ile zaman geçirme boyutunda yaşa bağlı ortaya çıkan farklılık ise, rekreasyonun sosyal bağlamının yaşla birlikte güçlendiğine işaret etmektedir. Shaw ve arkadaşları (2008), orta yaş ve üzeri bireylerde rekreasyonun bireysel hazdan ziyade aile bağlarını güçlendiren "amaçlı bir boş zaman" etkinliğine dönüştüğünü ifade ederek bulgumuzu teorik olarak temellendirmektedir. Araştırma bulguları doğrultusunda H14a hipotezi kabul edilmiş; buna karşılık H14, H15, H16 ve H17 gibi diğer hipotezler reddedilmiştir. Sonuçlar, medeni durum ve yaşın rekreasyonel deneyim üzerinde seçici ve yaşamsal evrelerle uyumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmada yer bağlılığı değişkeninin de yaşa göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Yer bağlılığının yaşla birlikte artış göstermesi, bireylerin zaman içinde mekânlarla kurdukları duygusal bağların güçlenmesi ve mekânsal deneyimlerin birikimli bir yapı sergilemesiyle açıklanabilir. Özellikle yaş ilerledikçe bireylerin belirli rekreasyon alanlarını daha istikrarlı biçimde kullanmaları, bu alanlara yönelik aidiyet ve özdeşleşme duygusunu artırmaktadır. Bu sonuç, yer bağlılığının anlık bir tutumdan ziyade, zamana yayılan deneyimlerle inşa edilen dinamik bir yapı olduğunu savunan kuramsal yaklaşımlarla uyumludur (Kyle, Graefe & Manning, 2005; Lewicka, 2011). Nitekim Moore ve Graefe (1994), yer bağlılığının en güçlü belirleyicisinin o mekânda geçirilen toplam süre ve deneyim sıklığı olduğunu belirterek, yaşla birlikte artan mekânsal aşinalığın bağlılığı kaçınılmaz olarak yükselttiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, bazı güncel çalışmalar (Budruk vd., 2009), yer bağlılığının sadece yaşla değil, bireyin çocukluk döneminde

doğada geçirdiği vakit gibi "erken dönem deneyimleri" ile daha güçlü açıklandığını savunarak, yaş değişkeninin etkisinin mekânsal geçmişle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Buna karşın; doğa, fiziksel dinlenme, kaçış, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışı değişkenlerinde yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, çevresel duyarlılığın yaşa bağlı değil; daha çok çevresel farkındalık ve değer yönelimleri (Gifford & Nilsson, 2014; Steg & Vlek, 2009) gibi bilişsel faktörlerle şekillendiğini düşündürmektedir. Mostafa (2007) tarafından yapılan çalışmalar da çevresel tutumların kuşaklar arası farktan ziyade eğitim ve bilgi düzeyiyle homojenleştiğini belirterek bulgumuzu desteklemektedir.

Tukey HSD ve Games-Howell testi sonuçları, yaşın rekreasyonel deneyim algısını niteliksel olarak nasıl dönüştürdüğünü ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Fiziksel fitness alt boyutunda, 18–24 yaş grubu ile 65 yaş ve üzeri grup arasında genç yaş grubu lehine bulunan fark; gençlerin rekreasyonu performans odaklı, ileri yaş grubunun ise sağlık yönetimi odaklı (Gibson & Cooke, 2021; Iso-Ahola, 2013) görmesiyle uyumludur. Yalnızlık (yenilenme/yalnız kalma) alt boyutunda, 45–54 yaş grubunun 25–34 yaş grubuna göre daha yüksek eğilim göstermesi, orta yaş dönemindeki bireylerin çoklu rollerden (iş, aile vb.) kaynaklanan zihinsel yorgunluklarını rekreasyon yoluyla regüle etme ihtiyacını yansıtmaktadır. Nimrod ve Janke (2012) orta yaş bireyler için rekreasyonun bir "kendilik alanı" yaratma işlevi gördüğünü saptayarak bu sonucumuzu desteklerken; Coleman ve Iso-Ahola (1993), bu zihinsel yenilenme ihtiyacının yaşa bağlı bir farktan ziyade, bireyin algıladığı günlük stres seviyesiyle doğrudan ilişkili olduğunu savunarak alternatif bir açıklama sunmaktadır.

Fiziksel stresten kaçış alt boyutunda genç grupların (18-24 ve 25-34) 45-54 yaş grubuna göre daha yüksek puan alması, stres boşaltımının gençlerde daha bedensel, orta yaşta ise daha bilişsel bir karakter taşıdığını göstermektedir. Iwasaki ve arkadaşları (2018), stresle başa çıkma stratejilerinin yaşam döngüsü boyunca evrildiğini ve gençlerin "aktif/bedensel kaçış" yöntemlerini daha sık kullandığını belirterek mevcut bulgularımızla örtüşen sonuçlar rapor etmiştir. Sonuç olarak yaş değişkeni; rekreasyonun fiziksel, psikososyal ve mekânsal boyutlarında belirleyici bir rol oynarken, çevresel tutumlar üzerinde daha sınırlı ve evrensel bir etki sergilemektedir.

Aile ile zaman geçirme alt boyutunda, 65 yaş ve üzeri grup ile genç ve orta yaş grupları (18–54) arasında genç ve orta yaş lehine görülen anlamlı farklılıklar, rekreasyonun yaşam döngüsündeki değişen rolünü yansıtmaktadır. Bu sonuç, aktif çalışma ve ebeveynlik dönemlerinde rekreasyonun aile içi etkileşimi güçlendiren bir araç olarak daha yoğun kullanıldığını göstermektedir. Nitekim Zabriskie ve

McCormick (2003), "Çekirdek Aile Boş Zaman Modeli" çerçevesinde, ortak rekreasyonel etkinliklerin aile işlevselliği üzerindeki en güçlü belirleyici olduğunu saptayarak bu bulgumuzu desteklemektedir. Öte yandan, ileri yaş döneminde aile temelli rekreasyonun zayıflaması, literatürde "boş yuva" sendromu ve sosyal çevrenin daralmasıyla (Shaw & Dawson, 2001) açıklanırken; bazı zıt bulgular (Hebblethwaite & Norris, 2011), büyükanne-büyükbaba rolleri üzerinden rekreasyonun ileri yaşta da kuşaklararası bağları güçlendiren bir unsur olarak önemini koruyabildiğini savunmaktadır.

Yer bağlılığı değişkeninde 25–34 yaş grubunun diğer gruplara göre daha yüksek bağlılık sergilemesi, genç yetişkinlik döneminin mekânsal bağlanmada kritik bir evre olduğunu kanıtlamaktadır. Bu durum, yer bağlılığının yaşla doğrusal değil, deneyim yoğunluğu ve mekânsal süreklilikle (Lewicka, 2011; Raymond, Brown & Weber, 2010) ilişkili olduğunu göstermektedir. Raymond ve arkadaşları (2010), yer bağlılığının sosyal ve fiziksel boyutlarının, bireyin o mekânda sosyal ağlarını kurmaya başladığı genç yetişkinlik evresinde zirve yaptığını belirterek sonucumuzu kuramsal olarak temellendirmektedir.

Eğitim durumu açısından bakıldığında, rekreasyon deneyim tercihi genel puanındaki anlamlı farklılık, eğitim düzeyinin boş zaman algısı ve farkındalığı üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Henderson (2018), eğitilmiş bireylerin rekreasyonu bir "yaşam kalitesi" unsuru olarak daha sofistike algıladıklarını belirterek bulgumuzu desteklemektedir. Doğa boyutundaki fark ise eğitim düzeyi yüksek bireylerin doğayı bir tüketim alanından ziyade korunması gereken bir değer (Buckley, 2020) olarak görmeleriyle ilişkilidir. López-Mosquera ve Sánchez (2012) tarafından yapılan çalışmalar, yüksek eğitilmiş bireylerin doğa temelli etkinliklerde estetik ve ekolojik motivasyonlarla hareket ettiğini vurgulayarak bu sonucu doğrular.

Araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarından biri, çevresel tutumun eğitimle artmasına rağmen, çevre dostu rekreasyon davranışında anlamlı bir fark bulunmamasıdır. Bu durum, literatürde sıkça vurgulanan "tutum–davranış boşluğu" ile birebir örtüşmektedir. Kollmuss ve Agyeman (2002/2018) tarafından kuramsallaştırılan bu boşluk, eğitimin çevresel bilgiyi artırdığını ancak ekonomik kaygılar, alışkanlıklar ve altyapı eksikliği gibi bariyerlerin bu bilgiyi eyleme dönüştürmeyi engellediğini ifade etmektedir. Claudy ve arkadaşları (2013) da yüksek eğitimin her zaman etik tüketime yol açmadığını, bireylerin konfor ve kişisel haz odaklı rekreasyonel alışkanlıklarından vazgeçmekte zorlandıklarını belirterek bulgumuzu pekiştirmektedir. Sonuç olarak, yer bağlılığının eğitimden etkilenmemesi, Lewicka'nın (2019) belirttiği gibi, mekânsal kimliğin "entelektüel" bir birikimden ziyade "duygusal ve yaşanmış" bir süreç olmasından kaynaklanmaktadır.

Tukey HSD testi sonuçları; rekreasyon deneyim tercihi ve çevresel tutumların eğitim durumuna göre hangi gruplar arasında anlamlı biçimde farklılaştığını ayrıntılı olarak ortaya koymaktadır. Doğa boyutunda, ortaöğretim ve ön lisans gruplarına kıyasla lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin anlamlı biçimde daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, eğitim düzeyi arttıkça bireylerin doğayı sadece bir rekreasyon alanı değil, korunması gereken ekolojik bir miras olarak algıladıklarını gösteren çalışmalarla (Chen & Tsai, 2021; Ramkissoon vd., 2018) paralellik arz etmektedir. Ancak zıt bir perspektif sunan Arcury (1990), eğitimin her zaman çevreye yönelik pozitif bir tutum doğurmadığını; bireyin içinde yetiştiği yerel kültür ve ekolojik deneyimin eğitimden daha baskın olabileceğini savunmaktadır.

Fiziksel fitness ve fiziksel dinlenme alt boyutlarında yüksek eğitim düzeyleri lehine saptanan anlamlı farklılıklar, eğitimle birlikte sağlıklı yaşam bilincinin arttığını göstermektedir. Warburton ve Bredin (2019) ile Rhodes ve arkadaşları (2017), yükseköğretim mezunlarının fiziksel aktiviteyi "terapi" ve "yaşam kalitesi yönetimi" olarak kodladıklarını belirterek sonucumuzu desteklemektedir. Aile ile zaman geçirme boyutunda lisans mezunları lehine saptanan fark ise, eğitimin aile rekreasyonuna bakışı "sosyal sermaye" üretimi yönünde dönüştürdüğüne (Zabriskie & McCormick, 2003) işaret etmektedir. Çevresel tutum değişkeninde ortaöğretim ve lisans grupları arasındaki fark, Kollmuss ve Agyeman'ın (2019) belirttiği gibi, eğitimin "çevresel sorumluluk" duygusunu bilişsel düzeyde güçlendirdiğini teyit etmektedir.

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları, rekreasyonel deneyimin gelir düzeyine göre de anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Doğa boyutunda gelir düzeyi yükseldikçe artan ortalamalar, maddi imkanların doğa temelli etkinliklere erişimde bir "kapı eşiği" görevi gördüğünü düşündürmektedir. Buckley (2020) ve Kim & Kang (2022), yüksek gelir grubundaki bireylerin ekipman, ulaşım ve özel rekreasyon alanlarına erişim kolaylığı sayesinde doğa odaklı tercihleri daha yoğun geliştirdiklerini belirterek mevcut bulgumuzu desteklemektedir. Öte yandan, zıt bulgular sunan çalışmalar (örn. Ghimire vd., 2014), düşük gelirli bireylerin de doğayı bir rekreasyon alanı olarak yoğun şekilde kullandıklarını ancak onların motivasyonlarının "maliyet tasarrufu" odaklı olduğunu belirterek, gelirin tercihten ziyade katılım biçimini etkilediğini savunmaktadır.

Fiziksel fitness ve fiziksel dinlenme alt boyutlarında gelir düzeyine bağlı saptanan farklar, yüksek gelir grubunun rekreasyonu stratejik bir sağlık yatırımı (Beenackers vd., 2012) olarak gördüğünü kanıtlamaktadır. Kalabalıktan uzaklaşma ve fiziksel stresten kaçış boyutlarında saptanan anlamlı farklılıklar ise, yüksek gelirli bireylerin rekreasyonu psikolojik bir "regülasyon ve yenilenme" aracı olarak daha profesyonel düzeyde kullandıklarını göstermektedir. Iso-Ahola (2013), modern

yaşamın stresine maruz kalan yüksek gelirli grupların, rekreasyonu sessizlik ve bireysel alan yaratma üzerinden anlamlandırdıklarını ifade ederek bulgularımızla örtüşen sonuçlar sunmaktadır. Genel olarak bakıldığında; eğitim düzeyi rekreasyonun "bilişsel ve niteliksel" anlamını, gelir düzeyi ise bu deneyimin "erişilebilirlik ve işlevsel" boyutunu şekillendiren temel belirleyiciler olarak öne çıkmaktadır.

Gelir düzeyi ve yer bağlılığı arasındaki ilişkiyi, özellikle de düşük ve yüksek gelir grupları arasındaki motivasyonel farkları (zorunlu vs. seçimli doğa teması) ele alan bu metin, çalışmanızın en özgün tartışma kısımlarından birini oluşturuyor. Bu metni literatürdeki paralel ve zıt bulgularla zenginleştirerek akademik derinliğini artırdım.

Araştırmada yer bağlılığı değişkeninin gelir düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşması dikkat çekici bir diğer bulgudur. Yüksek gelir grubuna mensup bireylerin rekreasyon alanlarıyla daha güçlü bir duygusal bağ kurmaları, bu bireylerin mekân seçiminde kalite, güvenlik ve çevresel estetik gibi unsurlara daha fazla önem vermeleriyle açıklanabilir. Nitekim yer bağlılığının, bireylerin mekâna yaptıkları ekonomik ve duygusal yatırımlarla güçlendiği ifade edilmektedir (Ramkissoon, Weiler & Smith, 2018; Scannell & Gifford, 2017). Bu bulguya paralel olarak, Stedman (2002) mekânsal özelliklerin (estetik, konfor vb.) yer bağlılığı üzerindeki etkisinin, bu alanlara erişim gücü olan bireylerde daha belirgin olduğunu saptamıştır.

Çevre dostu rekreasyon davranışı değişkeninde gelir düzeyine bağlı saptanan anlamlı farklar, çevresel sorumluluk bilincinin davranışsal düzeyde ekonomik imkânlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Kollmuss ve Agyeman (2002) ile Vicente-Molina ve arkadaşları (2021), çevre dostu ekipman kullanımı ve sürdürülebilir ulaşım gibi tercihlerin "maliyetli" tercihler olduğunu, bu nedenle yüksek gelir grubunda davranışsal dönüşümün daha kolay gerçekleştiğini belirterek bulgumuzu desteklemektedir. Öte yandan, Clark ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan zıt bir çalışma, düşük gelirli bireylerin "tüketim kısıtlaması" yoluyla (istem dışı da olsa) aslında daha az karbon ayak izi bıraktıklarını savunarak, çevre dostu davranışın gelirle olan ilişkisinin "niyet" ve "sonuç" bağlamında farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Tukey HSD ve Games-Howell sonuçları, özellikle doğa boyutunda düşük ve yüksek gelir gruplarının orta gruba göre daha yüksek puan almasını "zorunlu" ve "seçimli" doğa teması ayrımıyla açıklamaktadır. Buckley (2020) ve Kim & Kang (2022), düşük gelir grubunda doğanın ücretsiz bir alternatif olması nedeniyle "zorunlu" bir tercih olduğunu; yüksek gelir grubunda ise doğanın lüks bir "yaşam tarzı" (seçimli) olarak kurgulandığını belirterek bu çift yönlü bulgumuzu teyit etmektedir. Fiziksel fitness boyutunda düşük gelir grubunun lehine olan fark, bu grup için fiziksel aktivitenin ekonomik zorunluluk (işlevsel); yüksek gelir grubunda ise

fiziksel dinlenmenin ön plana çıkması rekreasyonun "iyilik hali" odaklı algılandığını göstermektedir (Warburton & Bredin, 2019; Beenackers vd., 2020).

Yer bağlılığında 8.501–15.000 TL (orta gelir) grubunun hem düşük hem de çok yüksek gelir grubuna göre daha yüksek puan alması ise mekânsal sadakatle açıklanabilir. Literatürde yüksek gelirli bireylerin mekânsal hareketliliğinin (mobilitesi) çok fazla olmasının, tek bir yere duyulan bağlılığı zayıflatabileceği (seçenek çokluğu nedeniyle); orta gelir grubunun ise belirli alanları daha istikrarlı kullanması nedeniyle daha güçlü "yer kimliği" geliştirebileceği (Lewicka, 2011; Raymond vd., 2010) vurgulanarak bu dikkat çekici bulgumuz desteklenmektedir. Sonuç olarak; gelir düzeyi rekreasyonun işlevini "kaçış" veya "yatırım" yönünde değiştirirken, yer bağlılığı ve çevre dostu davranışlar üzerinde ekonomik erişilebilirliğin sınırlarını çizen temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Genel rekreasyon deneyim tercihinde düşük gelir grubunun (0–4.000 TL) ve yüksek gelir grubunun (20.000 TL üstü) orta gruplara kıyasla daha yüksek puanlara sahip olması, rekreasyonel beklentilerin gelir düzeyine göre U-şekilli bir yapı sergilediğini düşündürmektedir. Bu bulgu, düşük gelir grubunda rekreasyonun "yaşamsal bir rahatlama ve deşarj" ihtiyacı, yüksek gelir grubunda ise "yaşam kalitesini artıran stratejik bir yatırım" olarak konumlandığını göstermektedir. Literatürde bu durum "marjinal fayda" ve "yaşam tarzı farklılaşması" (Bourdieu, 1984) ile açıklanmakta; en alt ve en üst sosyoekonomik dilimlerin rekreasyona yüklediği anlamın yoğunlaştığı, orta sınıfın ise daha rutinleşmiş tercihlere sahip olabildiği vurgulanmaktadır.

Meslek gruplarına yönelik ANOVA sonuçları ise, rekreasyonel beklentilerin çalışma yaşamının dinamikleriyle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Doğa alt boyutunda meslekler arası saptanan farklar, Kaplan ve Kaplan (1989) tarafından geliştirilen Dikkat Yenilenme Kuramı ile tam bir uyum içindedir. Özellikle bilişsel yoğunluğu yüksek ve kapalı alanda çalışan meslek gruplarının, doğanın "yenileyici" etkisine duyduğu ihtiyaç daha yüksektir. Ulrich ve arkadaşları (1991), Stres Azaltma Kuramı çerçevesinde, görsel ve işitsel doğa unsurlarının mesleki tükenmişlik yaşayan bireylerde kan basıncını düşürdüğünü ve zihinsel toparlanmayı hızlandırdığını saptayarak bu sonucumuzu klinik düzeyde desteklemektedir.

Fiziksel fitness ve fiziksel dinlenme boyutlarındaki farklılıklar, sedanter (hareketsiz) mesleklerde çalışan bireylerin rekreasyonu bir "telafi mekanizması" olarak kullandıklarını göstermektedir. Bauman ve arkadaşları (2012) ile Warburton ve Bredin (2017), "rekreasyonel aktivite telafisi" teorisiyle, mesai saatlerinde fiziksel olarak pasif olan bireylerin sağlık risklerini minimize etmek amacıyla daha bilinçli bir rekreasyonel fiziksel aktivite yönelimi sergilediklerini belirtmişlerdir. Buna karşın, zıt bulgular sunan "Yayımla Hipotezi" fiziksel olarak çok yorucu işlerde çalışan bireylerin boş zamanlarında da aktif olmayı sürdürdüklerini; hareketsiz

işlerde çalışanların ise rekreasyonda da pasif kaldıklarını savunarak meslek-rekreasyon ilişkisinin her zaman "telafi" odaklı olmayabileceğini hatırlatmaktadır.

Yer bağlılığı değişkeninde meslek grupları arasındaki fark; mesleki kimliğin, bireyin mekânı kullanım sıklığı ve mekâna yüklediği anlam üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Scannell ve Gifford (2010), bireyin toplumsal ve mesleki rollerinin mekânsal aidiyet oluşturma sürecinde "yer kimliği" boyutunu doğrudan beslediğini ifade ederek bulgumuzu desteklemektedir. Öte yandan, çevresel tutum ve davranışlarda mesleğe bağlı fark bulunmaması, Gifford ve Nilsson'un (2014) belirttiği gibi, çevresel bilincin mesleki bir statüden ziyade "etik-normatif" bir eğitim süreciyle ilgili olduğunu teyit etmektedir.

Sonuç olarak; mesleki yaşam bireyin rekreasyondan beklediği doyumun (fiziksel, psikolojik, mekânsal) çerçevesini belirleyen ana unsur iken; çevresel sorumluluk gibi daha evrensel değerler, mesleki kimliğin ötesinde bireysel farkındalık düzeyleriyle şekillenmektedir.

Tukey ve Games-Howell testi sonuçları, mesleğin bireylerin rekreasyonel beklentileri ve mekânla kurdukları ilişki üzerinde belirleyici bir değişken olduğunu göstermektedir. Doğa alt boyutunda; kamu ve özel sektör çalışanlarına kıyasla öğrenci ve çalışmayan grubun daha yüksek ortalamalara sahip olması, zaman esnekliği ve iş baskısının düşüklüğü ile açıklanabilir. Literatürde Kaplan ve Kaplan (1989) tarafından ortaya konulan Dikkat Yenilenme Kuramı, bilişsel yorgunluğu yüksek çalışan kesimin doğaya daha fazla ihtiyaç duyduğunu savunsada; mevcut bulgumuz, öğrencilerin ve çalışmayan bireylerin doğaya erişim için gerekli olan "zaman bütçesine" daha kolay sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum, Payne ve arkadaşlarının (2005) belirttiği gibi, rekreasyonel tercihlerde "zaman mevcudiyetinin" psikolojik ihtiyaç kadar belirleyici bir faktör olduğu görüşüyle paralellik göstermektedir.

Fiziksel fitness alt boyutunda öğrencilerin özel sektör çalışanlarına göre daha yüksek puan alması, genç yetişkinlerin rekreasyonu beden imgesi ve performans odaklı (Bauman vd., 2012) kurgulamalarıyla örtüşmektedir. Warburton ve Bredin (2017) ise özel sektördeki uzun çalışma saatlerinin fiziksel aktivite önünde "yapısal bir engel" oluşturduğunu belirterek bu sonucu desteklemektedir. Öte yandan, bazı zıt bulgular (Örn. Sonnentag, 2003), iş yoğunluğu yüksek bireylerin bu yoğunluğu dengelemek adına daha "agresif" ve "aktif" rekreasyonel fiziksel aktivitelere yönelebileceğini savunarak, mesleki stresin her zaman pasifliğe yol açmadığını hatırlatmaktadır.

Fiziksel dinlenme ve kalabalıktan uzaklaşma boyutlarında çalışmayan bireylerin özel sektör çalışanlarına göre daha yüksek eğilim göstermesi, çalışma yaşamının getirdiği sosyal doygunlukla açıklanabilir. Haworth ve Lewis (2005) ile Iso-Ahola (1980), gün boyu yoğun insan ilişkileri içinde olan bireylerin rekreasyonda

"yalnızlık" yerine bazen "pasif sosyal etkileşimi" tercih edebileceğini; çalışmayan bireylerin ise sosyal izolasyon riskine karşı rekreasyonu bir "yenilenme ve anlam arayışı" alanı olarak gördüklerini belirtmektedir. Fiziksel stresten kaçış boyutunda kamu çalışanlarının çalışmayan bireylere göre daha düşük puan alması ise, kamu sektöründeki iş güvencesinin yarattığı görece düşük kaygı düzeyiyle ilişkilendirilebilir.

Yer bağlılığı değişkeninde özel sektör çalışanlarının kamu ve çalışmayan gruba göre daha yüksek bağlılık sergilemesi, araştırmanın en özgün bulgularından biridir. Bu durum, özel sektör çalışanlarının sınırlı ve kıymetli olan boş zamanlarını "test edilmiş ve güvenli" buldukları belirli mekânlarda geçirme eğilimiyle (mekânsal sadakat) açıklanabilir. Kyle ve arkadaşları (2005), yer bağlılığının mekânda geçirilen süreden ziyade, o mekâna yüklenen "psikolojik yatırım" ile ilgili olduğunu savunarak; kısıtlı zamanını kaliteli geçirmek isteyen özel sektör çalışanının o mekâna daha güçlü bir işlevsel bağlılık geliştirdiğini doğrulamaktadır.

Genel olarak bakıldığında rekreasyon deneyim tercihi (RDT) puanında çalışmayan bireyler lehine saptanan fark ise, rekreasyonun bu grup için yaşam kalitesini artıran bütüncül bir süreç (Iwasaki, 2018) haline geldiğini kanıtlamaktadır. Sonuç olarak meslek; doğa temelli ve stres azaltıcı rekreasyonel beklentileri şekillendiren temel bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma, Akdeniz Bölgesi özelinde gerçekleştirilen ampirik analizler ışığında; rekreasyonel deneyimlerin, yer bağlılığının ve çevresel tutumların statik birer olgu olmaktan ziyade, sosyo-ekonomik ve demografik dinamiklerle sürekli etkileşim halinde olan çok katmanlı ve devingen bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda, yer bağlılığı değişkeninin özellikle cinsiyet ve yaş faktörleriyle kurduğu anlamlı ve güçlü ilişki dikkat çekicidir. Bu durum, bireylerin rekreasyon alanlarıyla geliştirdikleri duygusal, sembolik ve işlevsel bağın hem toplumsal roller hem de zaman içinde biriken mekânsal tecrübeler ve anılar zinciriyle şekillendiğini teorik ve pratik düzeyde doğrulamaktadır. Öte yandan, çevresel tutum ve çevre dostu davranışların cinsiyet değişkeninden bağımsız bir nitelik taşıması, günümüz toplumunda ekolojik bilincin biyolojik ve toplumsal cinsiyet sınırlarını aşarak daha evrensel, kolektif bir etik düzeye ulaştığına işaret etmesi bakımından dikkate değerdir.

Araştırmanın teorik düzlemdeki en özgün ve çarpıcı çıktılarından biri, eğitim düzeyi ile çevresel sorumluluk arasındaki "tutum-davranış boşluğu" olgusunun rekreasyonel bağlamda somutlaşmasıdır. Bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe çevresel konulara yönelik bilişsel farkındalıkları ve entelektüel hassasiyetleri artsa da, bu durumun her zaman aktif birer çevre dostu eyleme dönüşmemesi; ekonomik bariyerlerin, yerleşik kişisel konfor alışkanlıklarının ve makro düzeydeki yapısal kısıtların çevresel eylem üzerinde belirleyici birer veto noktası teşkil ettiğini savunmaktadır. Benzer şekilde, gelir düzeyinin rekreasyonel beklentiler üzerindeki yansımaları, düşük gelir grupları için rekreasyonun yaşamsal bir deşarj ve stresten arınma mekanizması, yüksek gelir grupları için ise stratejik bir yaşam kalitesi yatırımı ve statü göstergesi olarak konumlandığını göstererek, sosyo-ekonomik statünün mekânsal deneyim biçimi üzerindeki ayrıştırıcı ve katmanlaştırıcı etkisini teyit etmektedir.

Uygulama bağlamında elde edilen sonuçlar, turizm faaliyetlerinin ve rekreasyonel alan planlamasının "tek tip" bir yaklaşımdan süratle uzaklaşması gerektiğini; bunun yerine, kullanıcıların yaşam döngüsü içerisindeki değişen ve heterojenleşen ihtiyaçlarını gözeten kapsayıcı, esnek ve destinasyon odaklı stratejiler geliştirmesinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bölgedeki turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesinde, özellikle kadın kullanıcıların yer bağlılığını ve mekânsal aidiyetini güçlendirecek güvenli, erişilebilir ve estetik deneyim alanlarının hayata geçirilmesi kritik bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, farklı yaş gruplarının fiziksel performans, sosyal etkileşim ve zihinsel yenilenme beklentilerine eş zamanlı yanıt verecek rekreasyonel zonların oluşturulması, bireylerin destinasyonla kurduğu

köklü bağı doğrudan desteklemektedir. Son olarak, eğitimli bireylerdeki yüksek çevre dostu tutumun pratik birer çevre dostu rekreasyon davranışına dönüşmesini kolaylaştıracak yeşil altyapı teşvikleri, ekolojik turizm uygulamaları ve sürdürülebilir rekreasyon yönetimi mekanizmaları, bölgedeki doğal kaynakların korunması ve turizmin geleceği için hayati bir öneme sahiptir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında çalışma; modern kent yaşamının getirdiği kronik stres unsurlarına karşı koyabilecek rekreasyon politikalarının üretilmesi açısından bütüncül çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle farklı meslek gruplarının çalışma koşulları, mesleki deformasyonları ve buna bağlı olarak gelişen farklı rekreasyonel beklentileri dikkate alınarak geliştirilecek doğa temelli, aktif/pasif fiziksel aktivite odaklı ve restoratif rekreasyon olanaklarının, bireylerin genel yaşam kalitesini ve psikolojik iyi oluş düzeylerini artırmada yüksek bir kaldıraç etkisi yaratacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak bu bulgular, gelecekte yapılacak akademik çalışmalara ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi stratejilerine; "turizm faaliyetlerine katılımında rekreasyon deneyim tercihleri, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışı arasındaki ilişki" yi çözümlen bütüncül bir vizyon sunmakta ve bu dinamikler ekseninde yön gösterici bir projeksiyon tutmaktadır. Araştırma, Akdeniz Bölgesi odağında makro ve mikro düzeyde önemli ampirik veriler sunmakla birlikte, gelecekte farklı coğrafi ve kültürel turizm bölgelerinde gerçekleştirilecek karşılaştırmalı çalışmalar ile mevcut nicel bulguları destekleyecek ve bireylerin derinlemesine mekânsal motivasyonlarını anlamlandıracak nitel yaklaşımlar; literatürdeki teorik boşlukların doldurulmasına, destinasyona yönelik yer bağlılığının güçlendirilmesine ve çok daha kapsayıcı, sürdürülebilir çevre politikalarının üretilmesine temel oluşturacaktır.

Öneriler;

Araştırma bulguları ve tartışma sonuçları temel alınarak geliştirilen öneriler hem uygulama alanındaki profesyoneller hem de akademik literatürün gelecekteki seyri için stratejik bir çerçeve sunmaktadır. Uygulama düzeyinde, yer bağlılığı puanlarının erkek katılımcılarda daha yüksek çıkması, rekreasyonel alanların planlanmasında kadın kullanıcıların mekânsal aidiyetini ve konforunu artıracak "cinsiyet duyarlı" tasarım stratejilerinin hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Alanların fiziksel güvenliğinin artırılması ve kadınların sosyal etkileşim ihtiyaçlarına hitap eden donanımların zenginleştirilmesi bu bağlamda öncelikli olmalıdır. Ayrıca yaş değişkeninin rekreasyonel beklentileri farklılaştırdığı gerçeğinden hareketle, alanların "aktif performans" ve "zihinsel yenilenme" odaklı zonlara ayrılması, her yaş grubunun deneyim doyumunu maksimize edecektir. Eğitimli bireylerde tespit edilen tutum-davranış boşluğunu kapatmak adına, çevreci tercihlerin bireyler için

"malîyetli ve zor" olmaktan çıkarılıp "kolay ve erişilebilir" hale getirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, geri dönüşüm ünitelerinin yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir ulaşım seçeneklerinin teşvik edilmesi kritik bir rol oynamaktadır. Gelir düzeyinin rekreasyonel beklentiler üzerindeki etkisine bakıldığında ise, düşük gelir grubu için ekonomik erişilebilirliğin, yüksek gelir grubu için ise hizmet kalitesinin önceliklendirilmesi, toplumsal kapsayıcılığı artıracaktır. Özellikle kısıtlı zaman dilimlerinde yüksek mekânsal sadakat sergileyen özel sektör çalışanları için mesai sonrası stres yönetimini destekleyen yoğun doğa deneyimi programlarının tasarlanması, iş yaşam dengesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Akademik gelecek açısından bakıldığında, yer bağlılığının zamansal bir birikim olduğu bulgusu, bireylerin mekânla kurdukları bağın yıllar içindeki evrimini inceleyen boylamsal analizlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Mevcut çalışmada saptanan tutum-davranış boşluğunun arkasındaki derin psikolojik ve yapısal engellerin anlaşılması için odak grup görüşmeleri gibi nitel yöntemlere başvurulması önerilmektedir. Ayrıca, Akdeniz Bölgesi özelinde elde edilen bu sonuçların evrenselliğini test etmek amacıyla Türkiye'nin farklı coğrafi ve kültürel bölgelerinde karşılaştırmalı çalışmalar yapılması literatüre zenginlik katacaktır. Son olarak, dijitalleşmenin rekreasyon algısını nasıl dönüştürdüğü ve fiziksel mekân bağlılığı ile sanal deneyimler arasındaki etkileşim, yeni bir araştırma odağı olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. & Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri: SPSS’te işletme yönetimi uygulamaları*. Emek Ofset.
- Akkuş, Ç. (2021). *Rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranış ilişkisi*. Akademik Yayınlar Enstitüsü.
- Alkış, Ö. & Oğuzoğlu, S. B. (2005). Küreselleşme sürecinde mimarlık ve mekânsal aidiyet. *Planlama Dergisi*, (4), 43–49.
- Altman, I. & Low, S. M. (Eds.). (1992). *Place attachment*. Plenum Press.
- Altman, I. (1975). *The environment and social behavior: Privacy, personal space, territory, crowding*. Brooks/Cole Publishing Company.
- Andereck, K. L. (2009). Tourists’ perceptions of environmentally responsible innovations at tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(4), 489–499. <https://doi.org/10.1080/09669580802495790>
- Arason, A. C., Ziersch, A. M. ve Baum, F. E. (2005). Social capital, place and health: Creating a virtuous circle? *Health & Place*, 11(1), 75–86. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2004.02.003>
- Arcury, T. A. (1990). Environmental attitude and environmental knowledge. *Human Organization*, 49(4), 300–304. <https://doi.org/10.17730/humo.49.4.y6135676n433r880>
- Argan, M. (2004). Spor ve turizm pazarlamasının kesişim noktası olarak spor turizmüne kuramsal bir bakış. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 158–168.
- Argan, M., Argan, M. T. & Metin, T. A. (2012). Deneyimsel bir etkinlik olarak rekreasyonel akış: Ciddi boş zaman ve boş zaman motivasyonu üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, (5), 206–224.
- Ateca-Amestoy, V., Gerstenblüth, M., Mussio, I. & Rossi, M. (2008). How do individual resources influence of objective and subjective well-being? The case of leisure. *The Journal of Socio-Economics*, 37(5), 2022–2035. <https://doi.org/10.1016/j.soccec.2008.04.008>
- Ayar, H. (2021). *Park rekreasyonu faaliyetlerine katılımı da rekreasyon deneyim tercihleri, yer bağlılığı, çevresel tutum ve çevre dostu rekreasyon davranışları arasındaki ilişki* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 686737)

- Bauman, A. E., Reis, R. S., Sallis, J. F., Wells, J. C., Loos, R. J., & Martin, B. W. (2012). Correlates of physical activity: Why are some people physically active and others not? *The Lancet*, 380(9838), 258–271. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60735-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60735-1)
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*. Columbia University Press.
- Beenackers, M. A., Kamphuis, C. B. M., Giskes, K., Brug, J., Kunst, A. E., Burdorf, A., & van Lenthe, F. J. (2012). Socioeconomic inequalities in occupational, leisure-time, and transport related physical activity among European adults. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 9(1), 116. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-9-116>
- Beenackers, M. A., Kamphuis, C. B. M., Giskes, K., Brug, J., Kunst, A. E. ve Burdorf, A. (2020). Socioeconomic inequalities in physical activity. *American Journal of Preventive Medicine*, 58(1), 89–98. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2019.08.027>
- Berto, R. (2005). Exposure to restorative environments helps restore attentional capacity. *Journal of Environmental Psychology*, 25(3), 249–259. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.07.001>
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Brabyn, L. & Sutton, S. (2013). A national wilderness recreation map of New Zealand. *Applied Geography*, 45, 22–31.
- Brown, B. B. & Perkins, D. D. (1992). Disruptions in place attachment. I. Altman ve S. M. Low (Eds.), *Place attachment* içinde (ss. 279–304). Plenum Press.
- Buckley, R. (2020). *Nature tourism*. CABI Publishing.
- Buckley, R. (2020a). Nature tourism and mental health. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31, 100324. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100324>
- Buckley, R. (2020b). Nature tourism and mental health: Parks, happiness, and causation. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(9), 1409–1424. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1742725>
- Budruk, M., Thomas, H., & Tyrrell, T. (2009). Urban green spaces: A study of place attachment and environmental attitudes in India. *Society and Natural Resources*, 22(9), 824–839. <https://doi.org/10.1080/08941920801998797>
- Bulca, M. (1983). *Konut çevrelerindeki sosyal etkileşimin aidiyet üzerindeki etkisi* (Aktaran Ertürk, 2018).
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

- Can, B. (2010). Türkiye'de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültür varlıklarına dayalı ürün farklılaştırma ihtiyacı. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 99–120.
- Casakin, H., & Bernardo, F. (Eds.). (2012). *The role of place identity in the perception, understanding, and design of built environments*. Bentham Books. <https://doi.org/10.2174/97816080537971120101>
- Casey, E. S. (1993). *Getting back into place: Toward a renewed understanding of the place-world* (2. baskı). Indiana University Press.
- Chen, C. F., & Tsai, D. C. (2007). How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions? *Tourism Management*, 28(4), 1115–1122. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2006.07.007>
- Chen, C. L. & Tsai, C. H. (2021). Environmental attitudes and recreation behavior: The role of education and experience. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 33, 100345. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100345>
- Clark, C. F., Kotchen, M. J. & Moore, M. R. (2003). Internal and external influences on pro-environmental behavior: Participation in a green electricity program. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 237–246. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00105-6](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00105-6)
- Claudy, M. C., Peterson, M., & O'Driscoll, A. (2013). Understanding the attitude–behavior gap for renewable energy systems using behavioral reasoning theory. *Journal of Macromarketing*, 33(4), 273–287. <https://doi.org/10.1177/0276146713481605>
- Coleman, D. & Iso-Ahola, S. E. (1993). Leisure and health: The role of social support and self-determination. *Journal of Leisure Research*, 25(2), 111–128. <https://doi.org/10.1080/00222216.1993.11969913>
- Cordes, K. A. (2017). *Applications in recreation and leisure: For today and the future* (4th ed.). Sagamore Publishing.
- Cuba, L. & Hummon, D. M. (1993). A place to call home: Identification with dwelling, community, and region. *The Sociological Quarterly*, 34(1), 111–131.
- Çepel, N. (1992). *Doğa koruma ve ekoloji terimleri sözlüğü*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, M., Gürbüz, A. ve Karaküçük, S. (2009). Rekreatyonel faaliyetlere katılımın yer bağlılığı üzerine etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(2), 1–10.
- Devine-Wright, P. & Clayton, S. (2010). Introduction to the special issue: Place, identity and environmental change. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 267–270. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.03.001>

- Driver, B. L. & Brown, P. J. (1978). *The opportunity spectrum concept and wildland recreation planning: Background and application* (General Technical Report No. PNW-78). USDA Forest Service.
- Driver, B. L. & Bruns, D. H. (1999). Concepts and uses of the benefits approach to leisure. E. L. Jackson ve T. L. Burton (Eds.), *Leisure studies: Prospects for the twenty-first century* içinde (ss. 349–369). Venture Publishing.
- Driver, B. L. & Knopf, R. C. (1977). Personality, outdoor recreation, and expected consequences. *Environment and Behavior*, 9(2), 169–193. <https://doi.org/10.1177/001391657792002>
- Driver, B. L. & Tocher, S. R. (2019). Toward a behavioral interpretation of recreational engagements, with implications for planning. B. L. Driver (Ed.), *Elements of outdoor recreation planning* içinde (ss. 9–31). University of Michigan Press.
- Driver, B. L. (2020). Benefits of leisure. In G. J. Walker, D. Scott, & M. Stodolska (Eds.), *Leisure matters: The transition from leisure to well-being* (pp. 45–62). Sagamore Venture.
- Dunlap, R. E. & Heffernan, R. B. (1975). Outdoor recreation and environmental concern: An empirical examination. *Rural Sociology*, 40(1), 18–30.
- Eagly, A. H. & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Edinsel, S. & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 167–190.
- Eraslan, H., Kasımoğlu, M. & Kılınc, İ. (2010). *Muğla ili turizm sektörünün kümelenme analizi ve makro düzey stratejik planı*. Muğla Valiliği Yayınları.
- Ersun, N. & Arslan, K. (2011). Turizmde destinasyon seçimini etkileyen temel unsurlar ve pazarlama stratejileri. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16(2), 229–248.
- Erdem, Ö. (2016). *Çevre bilinci ve çevre eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Eykay, İ., Dalgın, T. & Çeken, H. (2015). İnanç turizmi potansiyeli açısından Antakya'nın değerlendirilmesi. *Journal of Life Economics*, (2), 60–73.
- Felonneau, M. L. (2004). Love and fear of places: Toward a cognitive and emotional theory of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, 24(1), 41–52. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(03\)00049-5](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(03)00049-5)
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1974). Attitudes towards objects as predictors of single and multiple behavioral criteria. *Psychological Review*, 81(1), 59–74. <https://doi.org/10.1037/h0035872>

- Forester, J. (2006). Making participation work when interests conflict: From vertical up and down to horizontal out and back. *Planning Theory & Practice*, 7(4), 447–456. <https://doi.org/10.1080/14649350600985227>
- Fornell, C. & Larcker, D. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50. <https://doi.org/10.2307/3151312>
- George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4. baskı). Allyn & Bacon.
- Gerson, K., Stueve, C. A. & Fischer, C. S. (1977). Attachment to place. C. S. Fischer (Ed.), *Networks and places: Social relations in the urban setting* içinde (ss. 139–161). Free Press.
- Ghimire, R., Green, G. T., Poudyal, N. C., & Cordell, H. K. (2014). An analysis of perceived constraints to outdoor recreation. *Journal of Park and Recreation Administration*, 32(4), 52–67.
- Gibson, H. J. & Cooke, F. (2021). Leisure and aging: Individual, social, and environmental perspectives. *Leisure Sciences*, 42(5–6), 363–379. <https://doi.org/10.1080/01490400.2020.1773996>
- Gibson, H. J. & Singleton, J. F. (2012). *Leisure and aging: Theory and practice*. Human Kinetics.
- Gidlow, C., Johnston, L. H., Crone, D., Ellis, N., & James, D. (2006). A systematic review of the relationship between socio-economic position and physical activity. *Health Education Journal*, 65(4), 338–367. <https://doi.org/10.1177/0017896906069378>
- Gifford, R. & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3), 141–157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>
- Gifford, R. (2014). Environmental psychology matters. *Annual Review of Psychology*, 65, 541–579. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010213-115048>
- Giuliani, M. V. (2003). Theory of attachment and place attachment. M. Bonnes, T. Lee ve M. Bonaiuto (Eds.), *Psychological theories for environmental issues* içinde (ss. 137–170). Ashgate.
- Gökdeniz, A. (1994). *Turizmde rekreasyon ve gençlik turizmi içindeki yeri* [Doktora tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Göregenli, M. (1997). Çevre psikolojisinde mekân bağılılığı: Kavramsal bir tanımlama ve ölçme çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(39), 37–52.
- Green, B. C. & Chalip, L. (1997). Enduring involvement and women's organized sport: The maturing of a sport subculture. *Leisure Sciences*, 19(4), 263–282.

- Gu, H. & Ryan, C. (2008). Place attachment, religion and viability of traditional areas—A case study of Jiuhua Shan, China. *Tourism Management*, 29(6), 1037–1047. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.001>
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-yöntem-analiz* (5. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. & Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis* (7. baskı). Prentice Hall.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2017). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (2. baskı). Sage.
- Hammitt, W. E., Backlund, E. A. & Bixler, R. D. (2006). Place bonding: A measure of real-life, outdoor recreationists. *Journal of Leisure Research*, 38(3), 320–341. <https://doi.org/10.1080/00222216.2006.11950082>
- Harrington, M. (2020). Families, leisure and social well-being. *Leisure Studies*, 39(2), 145–159. <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1670721>
- Hartig, T., Evans, G. W., Jamner, L. D., Davis, D. S. & Gärling, T. (2003). Tracking restoration in natural and urban field settings. *Journal of Environmental Psychology*, 23(2), 109–123. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00109-3](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00109-3)
- Haworth, J. & Lewis, S. (2005). Work, leisure and well-being. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33(1), 67–79. <https://doi.org/10.1080/03069880412331335902>
- Hazar, M. (2003). *Rekreasyon ve oyun*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Hebblethwaite, S. & Norris, J. (2011). Expressions of generativity through family leisure: Experiences of grandparents and adult grandchildren. *Family Relations*, 60(5), 602–614. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00673.x>
- Henderson, K. A. (2018). *Dimensions of choice: A qualitative approach to recreation, parks, and leisure research*. Venture Publishing.
- Henderson, K. A. (2018). Leisure, gender, and family. *World Leisure Journal*, 60(3), 155–164. <https://doi.org/10.1080/16078055.2018.1496526>
- Henseler, J., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115–135. <https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>
- Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273–281. <https://doi.org/10.1006/jevps.2001.0209>
- Hofstede, G. (1999). *Culture's consequences: International differences in work-related values* (2. baskı). Sage Publications.

- Hummon, D. M. (1992). Community attachment: Local sentiment and sense of place. I. Altman ve S. M. Low (Eds.), *Place attachment* içinde (ss. 253–278). Plenum Press.
- Hwang, S. N., Lee, C. K. & Chen, H. J. (2005). The relationship among tourists' involvement, place attachment and interpretation satisfaction in Taiwan's national parks. *Tourism Management*, 26(2), 143–156. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.11.006>
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. Brown & Benchmark.
- Iso-Ahola, S. E. (2013). Exercise: Why it is a challenge for both the nonconscious and conscious mind. *Review of General Psychology*, 17(1), 93–110. <https://doi.org/10.1037/a0030433>
- Iso-Ahola, S. E. (2013). *Leisure behavior: Motivation and participation*. Sagamore-Venture.
- Iwasaki, Y. (2018). The role of leisure in meaning-making and engagement with life. *Journal of Leisure Research*, 49(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/00222216.2017.1274775>.
- Iwasaki, Y., Mannell, R. C., Smale, B. J., & Butcher, J. (2022). A short-term longitudinal analysis of leisure coping used by police and emergency response service workers. *Journal of Leisure Research*, 34(3), 311–339.
- Jackson, E. L. ve Henderson, K. A. (1995). Gender-based analysis of leisure constraints. *Leisure Sciences*, 17(1), 31–51. <https://doi.org/10.1080/01490409509513241>
- Jensen, C. R. & Guthrie, S. P. (2006). *Outdoor recreation in America* (6. baskı). Human Kinetics.
- Juvan, E. & Dolnicar, S. (2014). The attitude-behaviour gap in sustainable tourism. *Annals of Tourism Research*, 48, 76–95. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.05.012>
- Kalkan, N. (2012). *Yerel yönetimlerde rekreasyon hizmetleri ve belediye uygulamaları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi örneği* [Yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Kanbak, K. (2015). *Çevreci davranış modeli: Çevreye duyarlı tüketim üzerine bir uygulama* [Doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Karaküçük, S. & Akgül, M. B. (2016). *Ekorekreasyon: Rekreasyon ve çevre*. Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (1997). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme* (2. baskı). Seri Yayınları.

- Karaküçük, S. (2001). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme* (4. baskı). Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme* (6. baskı). Gazi Kitabevi.
- Kasarda, J. D. & Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American Sociological Review*, 39(3), 328–339. <https://doi.org/10.2307/2094297>
- Kil, N., Holland, S. M. & Stein, T. V. (2014). Structural relationships between environmental worldviews, recreation fees, and place attachment. *Leisure Sciences*, 36(3), 249–273. <https://doi.org/10.1080/01490400.2014.888022>
- Kil, N., Holland, S. M. & Stein, T. V. (2021). Structural relationships between environmental worldviews, recreation experience preferences, and pro-environmental behavior. *Leisure Sciences*, 43(6), 590–612. <https://doi.org/10.1080/01490400.2019.1656123>
- Kiralova, A. (2015). New trends in tourism – A challenge for modernization of tourism higher education in the Czech Republic. *Skyline Business Journal*, 11(1), 1–8.
- Knopf, R. C., Driver, B. L. & Bassett, J. R. (1973). Motivations for fishing. *Transactions of the 38th North American Wildlife and Natural Resources Conference* içinde (ss. 191–204).
- Koçak, S. & Balcı, V. (2010). Üniversite öğrencilerinin boş zaman etkinliklerine katılımlarının önündeki engeller: Ankara Üniversitesi örneği. *Spor Bilimleri Dergisi*, 21(4), 151–163.
- Kollmuss, A. & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239–260. <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>
- Kozak, N., Kozak, M. & Kozak, M. A. (2012). *Genel turizm: İlkeler ve kavramlar*. Detay Yayıncılık.
- Köktaş, M. Ş. (2004). *Rekreasyon ve boş zamanların değerlendirilmesi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kyle, G. & Chick, G. (2007). The social construction of a sense of place. *Leisure Sciences*, 29(3), 209–225. <https://doi.org/10.1080/01490400701257922>
- Kyle, G., Graefe, A. & Manning, R. (2005). Testing the dimensionality of place attachment in recreational settings. *Environment and Behavior*, 37(2), 153–177. <https://doi.org/10.1177/0013916504269654>

- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R. & Bacon, J. (2004). Effects of place attachment on users' perceptions of social and environmental conditions in a natural setting. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 213–225. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2003.12.006>
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R. & Bacon, J. (2005). Effects of activity involvement and place attachment on recreationists' perceptions of setting density. *Journal of Leisure Research*, 37(2), 191–211. <https://doi.org/10.1080/00222216.2005.11950048>
- Leiper, N. (1983). An etymology of "tourism". *Annals of Tourism Research*, 10(2), 277–281. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(83\)90033-9](https://doi.org/10.1016/0160-7383(83)90033-9)
- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381–395. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.004>
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35–51. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.004>
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207–230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lewicka, M. (2011a). Place attachment: How can we identify it and what do we know about it? *Applied Psychology*, 60(2), 209–250. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2010.00441.x>
- Lewicka, M. (2011b). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207–230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lewicka, M. (2019). Place attachment and place identity. In L. Manzo & P. Devine-Wright (Eds.), *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* (2nd ed., pp. 49–60). Routledge.
- Lloyd, K. & Auld, C. (2002). The role of leisure in determining quality of life: Issues of content and measurement. *Leisure Sciences*, 24(1), 43–56. <https://doi.org/10.1080/014904002317308340>
- López-Mosquera, N., & Sánchez, M. (2012). Theory of planned behavior and the value-belief-norm theory explaining willingness to pay for a suburban park. *Journal of Environmental Management*, 113, 251–262.
- Low, S. M. & Altman, I. (1992). Place attachment: A conceptual inquiry. I. Altman ve S. M. Low (Eds.), *Place attachment* içinde (ss. 1–12). Plenum Press.

- Manfredo, M. J., Driver, B. L. & Tarrant, M. A. (1996). Measuring leisure motivation: A meta-analysis of the recreation experience preference scales. *Journal of Leisure Research*, 28(3), 188–213. <https://doi.org/10.1080/00222216.1996.11949770>
- Manning, R. E. (1999). *Studies in outdoor recreation: Search and research for satisfaction* (3rd ed.). Oregon State University Press.
- Manzo, L. C. & Devine-Wright, P. (Eds.). (2013). *Place attachment: Advances in theory, methods and applications*. Routledge.
- Manzo, L. C. & Perkins, D. D. (2006). Finding common ground: The importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of the American Planning Association*, 72(3), 335–350. <https://doi.org/10.1080/01944360608976753>
- Manzo, L. C. (2005). For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning. *Journal of Environmental Psychology*, 25(1), 67–86. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.01.006>
- McLean, D., & Hurd, A. (2021). *Kraus' recreation and leisure in modern society* (11th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Mert, G. (2013). Sağlık turizmi ve uygulanabilirliği. *International Anatolia Academic Online Journal (IAAOJ)*, 1(1), 103–126.
- Mobley, T. A. (2006). *Parks and recreation in the 21st century* (3. baskı). National Recreation and Park Association.
- Moore, R. L. ve Graefe, A. R. (1994). Attachments to recreation settings: The case of rail-trail users. *Leisure Sciences*, 16(1), 17–31. <https://doi.org/10.1080/01490409409513214>
- Moore, R. L., & Driver, B. L. (2021). *Introduction to outdoor recreation: Providing and managing natural resource based opportunities*. Venture Publishing.
- Morgan, J. M. (2010). Developmental components of place attachment: Patterns of outdoor recreation in the early life course. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 11–22. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.07.001>
- Mostafa, M. M. (2007). A hierarchical analysis of the environmental attitudes of consumers in Egypt. *Psychology & Marketing*, 24(5), 445–473. <https://doi.org/10.1002/mar.20168>
- Mostafa, M. M. (2007). Gender differences in Egyptian consumers' green purchase behaviour. *Marketing Intelligence & Planning*, 25(3), 220–238. <https://doi.org/10.1108/02634500710754523>
- Newman, D. B., Tay, L., & Diener, E. (2014). Leisure and subjective well-being: A model of psychological mechanisms as mediating factors. *Journal of Happiness Studies*, 15(3), 555–578. <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9435-x>

- Nimrod, G. & Janke, M. C. (2012). Leisure education, life satisfaction, and leisure self-efficacy in later life. *Journal of Leisure Research*, 44(2), 273–290. <https://doi.org/10.1080/00222216.2012.11950264>
- Nimrod, G. (2007). Retirees' leisure: Activities, benefits, and their contribution to life satisfaction. *Leisure Studies*, 26(1), 65–80. <https://doi.org/10.1080/02614360500333937>
- Orsega-Smith, E., Mowen, A. J., Payne, L. L., & Godbey, G. (2004). The relationships of parks and leisure service uses to physical and mental health among older adults. *Leisure Sciences*, 26(3), 231–253.
- Orsega-Smith, E., Mowen, A., Payne, L., & Godbey, G. (2004). The interaction of stress and park use on psycho-physiological health in older adults. *Journal of Leisure Research*, 36(2), 232–256.
- Öztürk, Y. & Aydoğdu, A. (2012). Rekreasyonel pazarlama: Rekreasyon işletmelerinde müşteri tatmini ve sadakati üzerine bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 58–75.
- Patterson, M. E. & Williams, D. R. (2005). Maintaining research traditions on place: Diversity of mind and verstehen. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 361–380. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.005>
- Payne, L. L., Mowen, A. J. & Orsega-Smith, E. (2005). An examination of park use and physical activity among older adults. *Journal of Park and Recreation Administration*, 23(2), 1–27.
- Pooley, J. A. & O'Connor, M. (2000). Environmental education and attitudes: Emotions and beliefs are the keys to change. *Environment and Behavior*, 32(5), 711–723. <https://doi.org/10.1177/0013916500325007>
- Prayag, G. & Ryan, C. (2012). Antecedents of tourists' loyalty to Mauritius. *Journal of Travel Research*, 51(3), 342–356. <https://doi.org/10.1177/0047287511410321>
- Proshansky, H. M. (1976). Environmental psychology and the real world. *American Psychologist*, 31(4), 303–310. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.31.4.303>
- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147–169. <https://doi.org/10.1177/0013916578102002>
- Raglin, J. S. (1990). Exercise and mental health: Beneficial and detrimental effects. *Sports Medicine*, 9(6), 323–329. <https://doi.org/10.2165/00007256-199009060-00001>
- Ramkissoon, H. (2022). Pro-environmental behaviors and place attachment: A study of tourists' environmental commitment in the post-pandemic era. *Current Issues in Tourism*, 26(2), 245–260. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.2014792>

- Ramkissoon, H., Smith, L. D. G. & Weiler, B. (2013). Place attachment, place satisfaction and pro-environmental behaviour: A comparative assessment of multiple regression and structural equation modeling. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 10(3), 205–225. <https://doi.org/10.1080/19407963.2018.1451763>
- Ramkissoon, H., Weiler, B. & Smith, L. D. G. (2012). Place attachment and pro-environmental behaviour in national parks: The modifying role of place satisfaction. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(2), 257–276. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.622766>
- Raymond, C. M., Brown, G. & Weber, D. (2010). The measurement of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 422–434. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.04.002>
- Reimer, B. (2004). Social exclusion in a comparative context. *Sociologia Ruralis*, 44(1), 76–94. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00263.x>
- Rhodes, R. E., Janssen, I., Bredin, S. S. D., Warburton, D. E. R. & Bauman, A. (2017). Physical activity: Health impact, prevalence, correlates and interventions. *Psychology & Health*, 35(10), 1124–1149. <https://doi.org/10.1080/08870446.2020.1759117>
- Ringle, C. M., Wende, S. & Becker, J. M. (2015). *SmartPLS 3* [Yazılım]. SmartPLS GmbH.
- Rolero, C. & De Piccoli, N. (2010). Does place attachment affect social well-being? *European Review of Applied Psychology*, 60(4), 233–242. <https://doi.org/10.1016/j.erap.2010.05.001>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2024). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press.
- Saji, B. S., Vij, M. & Kabiraj, S. (2015). Selection of tourism destination as a representation of human values. *Business Perspectives and Research*, 3(2), 95–108. <https://doi.org/10.1177/2278533715574015>
- Sarason, S. B. (1974). *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. Jossey-Bass.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010a). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.09.006>
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010b). The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 289–297. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.010>

- Scannell, L. & Gifford, R. (2017). Place attachment enhances psychological need satisfaction. *Environment and Behavior*, 49(4), 359–389. <https://doi.org/10.1177/0013916516637648> (Not: 2019 olarak belirtilen bu çalışma, derginin cilt/sayı kayıtlarına göre 2017 olarak güncellenmiştir.)
- Scannell, L., & Gifford, R. (2017). The psychology of place attachment. In R. Gifford (Ed.), *Environmental psychology: Principles and practice* (5th ed., pp. 272–300). Optimal Books.
- Schipperijn, J., Stigsdotter, U. K., Randrup, T. B. & Troelsen, J. (2010). Factors influencing the use of green space: Results from a Danish national representative sample survey. *Landscape and Urban Planning*, 95(3), 130–137. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2009.12.010>
- Schipperijn, J., Stigsdotter, U. K., Randrup, T. B., & Troelsen, J. (2010). Influences on the use of urban green space. *Urban Forestry & Urban Greening*, 9(1), 25–32. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2009.09.002>
- Seamon, D. (2014). Place attachment and phenomenology: The dynamic of place, place attachment, and place identity. L. C. Manzo ve P. Devine-Wright (Eds.), *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* içinde (ss. 11–22). Routledge.
- Sevil, T. (2012). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Shao, Y., Liang, J., & Abshirini, E. (2021). Impact of the built environment on place attachment: A study in the historical area of Tianjin, China. *Sustainability*, 13(22), 12757. <https://doi.org/10.3390/su132212757>
- Shaw, S. M. & Dawson, D. (2001). Purposive leisure: Examining parental discourses on family activities. *Leisure Sciences*, 23(4), 217–231. <https://doi.org/10.1080/01490400152484212>
- Shaw, S. M., Havitz, M. E. & Delemere, F. M. (2008). “I decided to invest in my kids’ memories”: Family vacations, memories, and the social construction of the family. *Tourism Culture & Communication*, 8(1), 13–26. <https://doi.org/10.3727/109830408784654521>
- Simms, E. M. (2008). The child in the world: Embodiment, time, and language in early childhood. *The Journal of Phenomenological Psychology*, 39(2), 145–174. <https://doi.org/10.1163/156916208X355150>
- Sonnentag, S. (2003). Recovery, work engagement, and proactive behavior. *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 518–528. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.3.518>
- Stedman, R. C. (2002). Toward a social psychology of place. *Environment and Behavior*, 34(5), 561–581. <https://doi.org/10.1177/0013916502034005001>

- Steg, L. & Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. *Journal of Environmental Psychology*, 29(3), 309–317. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.10.004>
- Stern, P. C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407–424. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>
- Stern, P. C., Kalof, L., Dietz, T. & Guagnano, G. A. (1995). Values, beliefs, and proenvironmental action: Attitude formation toward emergent attitude objects. *Journal of Applied Social Psychology*, 25(18), 1611–1636. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1995.tb02636.x>
- Stokols, D. & Schumaker, S. A. (1981). People in places: A transactional view of settings. J. H. Harvey (Ed.), *Cognition, social behavior, and the environment* içinde (ss. 441–488). Lawrence Erlbaum Associates.
- Şahiner, T. (2012). *İnanç turizmi potansiyeli ve halkın inanç turizmine bakışı açısından Karaman* [Yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Tarhan, N. (2015). *Mesnevi terapi*. Timaş Yayınları.
- Tarrant, M. A. & Green, G. T. (1999). Outdoor recreation and the predictive validity of environmental attitudes. *Leisure Sciences*, 21(1), 17–30. <https://doi.org/10.1080/014904099273320>
- Thapa, B. (2010). The mediation effect of outdoor recreation participation on environmental attitude-behavior correspondence. *The Journal of Environmental Education*, 41(3), 133–150. <https://doi.org/10.1080/00958960903479811>
- Torgler, B., Garcia-Valiñas, M. A. & Macintyre, A. (2008). Environmental attitudes and local environmental quality. *Ecological Economics*, 66(2-3), 284–293. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.09.011>
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Türkçe sözlük* (11. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Twigger-Ross, C. L. & Uzzell, D. L. (1996). Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 205–220. <https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0017>
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., & Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*, 11(3), 201–230. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80184-7](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80184-7)
- Uslu, O. (1995). *Çevresel etki değerlendirmesi*. Türkiye Çevre Vakfı Yayınları.
- Vaske, J. J. & Kobrin, K. C. (2001). Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, 32(4), 16–21. <https://doi.org/10.1080/00958960109598658>

- Vicente-Molina, M. A., Fernández-Sainz, A. & Izagirre-Olaizola, J. (2021). Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behaviour: Comparison of university students from emerging and advanced economies. *Journal of Cleaner Production*, 284, 124972. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124972>
- Walker, G. J. & Chapman, D. E. (2003). Unraveling the relationship between place attachment and ethical judgment regarding tourism and the environment. *Journal of Leisure Research*, 35(3), 341–360. <https://doi.org/10.1080/00222216.2003.11949998>
- Walker, G. J., Scott, D., & Stodolska, M. (2020). *Leisure matters: The transition from leisure to well-being*. Sagamore Venture.
- Warburton, D. E. R. & Bredin, S. S. D. (2017). Health benefits of physical activity: A systematic review of current systematic reviews. *Current Opinion in Cardiology*, 32(5), 541–556. <https://doi.org/10.1097/HCO.0000000000000437>
- Warburton, D. E. R. & Bredin, S. S. D. (2019). Health benefits of physical activity. *Current Opinion in Cardiology*, 34(5), 541–556. <https://doi.org/10.1097/HCO.0000000000000658>
- Wellman, J. D. (1979). Recreational response to privacy stress: A validating study. *Journal of Leisure Research*, 11(1), 61–73. <https://doi.org/10.1080/00222216.1979.11969373>
- White, D. D., Virden, R. J. & van Riper, C. J. (2008). Place substitution: A surveys of visitors to western federal lands. *Journal of Leisure Research*, 40(1), 44–60. <https://doi.org/10.1080/00222216.2008.11950133>
- Williams, D. R. & Roggenbuck, J. R. (1989). *Measuring place attachment: Some preliminary results* [Bildiri sunumu]. NRPA Symposium on Leisure Research, San Antonio, TX, Amerika Birleşik Devletleri.
- Williams, D. R. & Vaske, J. J. (2003). The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest Science*, 49(6), 830–840.
- Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W. & Watson, A. E. (1992). Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure Sciences*, 14(1), 29–46. <https://doi.org/10.1080/01490409209513158>
- Yıldız, D., Sipahioğlu, R. & Yılmaz, M. (2000). Mekân algısı ve yer bağlılığı üzerine bir araştırma. *Toplum ve Bilim*, (86), 145–162.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54–71.

- Zabriskie, R. B. & McCormick, B. P. (2003). Parent and child perspectives of family leisure functioning and family satisfaction. *Leisure Sciences*, 25(2-3), 163–189. <https://doi.org/10.1080/01490400306561>
- Zelezny, L. C., Chua, P. P. & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues*, 56(3), 443–457. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00177>
- Zenker, S., Eggers, F. & Farsky, M. (2013). Putting a price tag on city brands: Objective measurement of the assets of a city brand. *Journal of Business Research*, 66(3), 370–376. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2012.02.002>